

PRÁVNICKÁ FAKULTA
MASARYKOVY UNIVERZITY

TEORETICKÉ PRÁVNÍ VĚDY
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DISERTAČNÍ PRÁCE

**DOHODA O VINĚ A TRESTU
U MEZINÁRODNÍCH
TRESTNÍCH SOUDŮ**

MARKÉTA BARTIZALOVÁ

2016

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma: Dohoda o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

Markéta Bartizalová

ANOTACE

Předmětem této disertační práce je zhodnocení praxe užívání institutu dohody o vině a trestu u mezinárodních trestních soudů. Práce v obecné rovině pojednává o funkcích mezinárodního trestního práva a o cílech činnosti mezinárodních trestních soudů, přičemž kriticky hodnotí, zda jsou tyto funkce a cíle slučitelné s využíváním dohody o vině a trestu. Na základě rozboru dosavadní judikatury a polemiky s názory jak příznivců, tak odpůrců dohody o vině a trestu v řadách odborné veřejnosti pak uzavírá, že ačkoliv existují situace, kdy může být užití dohody o vině a trestu významným přínosem k prosazování spravedlnosti na mezinárodní úrovni, zůstává dohoda o vině a trestu institutem kontroverzním a je třeba k němu přistupovat s maximální obezřetností. Jeho nevhodné užití totiž může snadno přinést více škody než užítku a může mít fatální důsledky nejen pro hodnocení činnosti tribunálů, ale i pro jejich legitimitu a tím i pro rozvoj mezinárodního trestního práva vůbec.

KLÍČOVÁ SLOVA

mezinárodní trestní právo, dohoda o vině a trestu, mezinárodní trestní tribunály, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, legitimita

ABSTRACT

The subject of this thesis is the practice of plea bargaining in international criminal courts. The thesis generally deals with functions of international criminal law and goals of international criminal tribunals. Critical analysis of whether use of plea bargaining is compatible with these functions and goals follows. Based on research of existing practice of the courts and disputation on arguments of supporters and critics of plea bargaining, the thesis comes to the conclusion, that even though plea bargaining might, in some cases, prove itself as a useful tool for international justice, it remains highly controversial and must be used with the highest caution. If used inappropriately it very easy may cause much damage a may have fatal impact on evaluation of the practice of international criminal tribunals, their legitimacy, and together with that on evolution of international criminal law in general.

KEY WORDS

international criminal law, plea bargaining, international criminal tribunals, war crimes, crimes against humanity, legitimacy

Tímto bych chtěla poděkovat svému školiteli prof. JUDr. Jaroslavu Fenykovi, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof. za pomoc a cenné rady jak při zpracování práce, tak při průchodu celým doktorským studiem. Rovněž děkuji JUDr. Ing. Zdeňku Strnadovi, Ph.D. a JUDr. Miloši Vondráčkovi nejen za podporu a shovívavost při plnění studijních povinností, ale také za inspiraci při profesním rozvoji a za zdokonalování mého právního myšlení. V neposlední řadě pak děkuji své rodině a zejména svému manželovi Janu Bartizalovi za trpělivost, podporu a zázemí při studiu a při psaní této práce.

Seznam zkratk

ECCC	Mimořádné soudní senáty v Kambodži
ICC	Mezinárodní trestní soud
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
ICTR	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
IMT	Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku
IMTFE	Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ v Tokiu
OSN	Organizace spojených národů
STL	Zvláštní tribunál pro Libanon

OBSAH

OBSAH	7
1. ÚVOD.....	10
2. VYMEZENÍ POJMŮ	13
2.1. Mezinárodní právo trestní, trestní právo mezinárodní a mezinárodní trestní právo	13
3. HISTORICKÝ EXKURS	18
3.1. Úvod.....	18
3.2. Mezinárodní trestní tribunály obecně.....	21
3.3. Mezinárodní vojenské tribunály v Norimberku a v Tokiu.....	24
3.3.1. Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku.....	24
3.3.2. Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu	27
3.3.3. Následné procesy	29
3.4. Mezinárodní tribunály ad hoc.....	30
3.4.1. ICTY	30
3.4.2. ICTR.....	36
3.5. ICC.....	39
4. OBECNĚ K DOHODĚ O VINĚ A TRESTU	44
4.1. Pojem dohody o vině a trestu	44
4.2. Dohoda o vině a trestu v České republice	46
4.3. Formy dohody o vině a trestu	51
4.4. Pojem „guilty plea“	53
5. FUNKCE A CÍLE MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO PRÁVA.....	56
5.1. Funkce trestního práva hmotného obecně	56
5.2. Funkce mezinárodního trestního práva	58
6. LEGALITA A LEGITIMITA MEZINÁRODNÍCH TRESTNÍCH TRIBUNÁLŮ	64
6.1. Legalita.....	64
6.2. Legitimita	66
6.3. Legalita a legitimita mezinárodních trestních tribunálů	67
7. DOHODA O VINĚ A TRESTU U MEZINÁRODNÍCH TRESTNÍCH TRIBUNÁLŮ	73
7.1. Úvod.....	73

7.2.	Na cestě k dohodě o vině a trestu	75
7.3.	Pozitivní právo.....	89
7.4.	Polemika o vhodnosti dohody o vině a trestu v prostředí mezinárodního trestního práva.....	111
7.5.	Další problematické aspekty dohody o vině a trestu.....	131
8.	ZÁVĚR.....	147
	LITERATURA.....	158
	Knihy	158
	Články	161
	Soudní rozhodnutí a dokumenty, podkladové materiály soudů	165
	Zákony a obdobné právní zdroje	168
	Dokumenty OSN, mezinárodní smlouvy, ostatní	170

„Uznání viny Biljanou Plavšić a její přijetí odpovědnosti jsou dosud nevídaným přínosem ke zjištění pravdy a významnou snahou na cestě k usmíření.“

- Prokurátor, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii ¹

„Nemám slov. Vůbec nemohu mluvit, chvěji se. Jsem naprosto otřesena.“

- Bosenská žena, jejíž manžel a děti byli zabiti při bosensko-srbských etnických čistkách, ve chvíli, kdy se dozvěděla, že Biljana Plavšić byla odsouzena pouze k jedenáctiletému trestu odnětí svobody poté, co uznala svou vinu za provádění etnických čistek. ²

¹ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 67.

² COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. Str. 1.

1. ÚVOD

Tématem této disertační práce je institut dohody o vině a trestu v kontextu mezinárodního trestního práva. Ačkoliv je dohoda o vině a trestu institutem původně pocházejícím ze zemí *common law*, stále častěji nachází své uplatnění i v právních řádech zemí kontinentálního právního systému, jak dokazuje i trestní právo procesní v České republice, do kterého byla dohoda o vině a trestu zavedena v roce 2012. Svou cestu si dohoda o vině a trestu našla dokonce i na pole práva mezinárodního. Jakkoliv se jedná o institut kontroverzní a mnoha odborníky i laickou veřejností často silně kritizovaný, bez jeho použití se neobešla dosavadní praxe většiny významných mezinárodních trestních tribunálů, a to i přesto, že se jedná o instituce trestající válečné zločince za některé z nejhorších činů v dějinách lidstva.

Cílem této práce je popsat, jakým způsobem byla dohoda o vině a trestu do mezinárodního trestního práva zavedena, jaké důvody k tomu vedly, jak byla jednotlivými tribunály v praxi využívána, tuto praxi vyhodnotit a učinit závěry o vhodnosti či nevhodnosti používání dohody o vině a trestu v mezinárodních procesech s válečnými zločinci.

Problematika mezinárodního trestního práva je nastíněna stručným historickým exkursem do jeho vývoje, který je nerozlučně spjat s formováním mezinárodních trestních tribunálů, a to od válečných tribunálů *ad hoc*, přes hybridní tribunály a zvláštní mezinárodní soudní panely, až po stálý Mezinárodní trestní soud. Největší pozornost je přitom věnována Mezinárodnímu trestnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodnímu trestnímu tribunálu pro Rwandu, jejichž právní úprava i rozhodovací praxe představují pro studium dohody o vině a trestu bohatý materiál. Rozebrána je pak i právní úprava dohody o vině a trestu obsažená ve Statutu a Jednacím řádu Mezinárodního

trestního soudu, jehož zřízením dosavadní vývoj mezinárodního trestního práva vyvrcholil.

Dohoda o vině a trestu je uvedena popisem její právní úpravy platné v České republice, stručným shrnutím jejího užívání v evropských zemích a obecným představením hlavních jejích typů užívaných ve Spojených státech amerických. Popsány jsou pak jednotlivé právní úpravy a praxe ustálená v judikatuře tribunálů. Diskutovány jsou argumenty a názory odborníků svědčící jak pro, tak proti využívání dohody o vině a trestu v prostředí mezinárodního trestního práva. Poukázáno je na nejzajímavější, popřípadě na nejproblematičtější případy a na nejdiskutovanější aspekty celé problematiky. Výsledkem práce je jak teoretické zhodnocení institutu dohody o vině a trestu v mezinárodněprávním prostředí, tak i vyhodnocení dosavadní praxe tribunálů. Zváženy jsou její důsledky a na základě všech zjištěných skutečností a na nich spočívajících úvah jsou učiněna doporučení ohledně dalšího využívání tohoto institutu v budoucnu.

V případě dohody o vině a trestu se jedná o téma aktuální, neboť kromě toho, že dohoda o vině a trestu zažívá v posledních desetiletích v zemích kontinentálního právního systému na národní úrovni skutečný rozmach, právě nyní pomalu dosluhují dosavadní *ad hoc* mezinárodní trestní tribunály a pozornost odborné veřejnosti se začíná koncentrovat na to, jak si ve své praxi povede stálý Mezinárodní trestní soud. Navíc se jedná o téma kontroverzní, a přesto, že je relativně hojně diskutované, okruh odborné veřejnosti vyjadřující se k němu je poměrně úzký. Pokud je mi známo, v České republice nebyla problematika dohody o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů doposud komplexněji zpracována, a proto by mohla mít tato práce přínos pro zájemce jak o dohodu o vině a trestu, tak o mezinárodní trestní právo procesní. V neposlední řadě se pak jedná o problematiku mimořádně zajímavou, neboť se v ní ideál spravedlnosti a spravedlivého potrestání zločinců

odpovědných za nejkrutější a nejobsouzeníhodnější zločiny v lidské historii prostřednictvím řádného a spravedlivého procesu, jako výdobytku moderní společnosti a kultury panství práva, střetává s ústupky činěnými pod tlakem na rychlost a efektivitu, zapříčiněném snahou o úsporu finančních prostředků.

Za účelem dosažení výše uvedených cílů této práce byla při jejím vypracování použita metoda popisná, historická, komparativní a analytická. Jako zdroje informací byly použity zejména příslušné statuty a jednací řády mezinárodních trestních tribunálů, jejich judikatura, a tuzemská a zejména pak zahraniční odborná literatura. V případě právních předpisů je k dispozici oficiální český překlad pouze Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, v ostatních případech se jedná vždy o vlastní překlad autorky práce. V případech, kde je to z hlediska porozumění či výzkumu mimořádně důležité, je originální znění textu uvedeno v poznámce pod čarou. Překládány nejsou některé anglické pojmy, které jsou svým významem jedinečné a s ohledem na rozdílnost právních kultur nemají přesný český ekvivalent, neboť obsah takových právních pojmů není českému právu znám a jakýkoliv, byť relativně blízký překlad, není plně odpovídající, nelze jej v podobě, v jaké jej chápeme v našem právním řádu, s původním pojmem zaměňovat, a v překladu by působil spíše zmatečně. V takových případech jsou však vždy pojem a jeho obsah dostatečně vysvětleny.

Tam, kde je odkazováno na jakékoliv právní dokumenty, a pokud není výslovně uvedeno jinak, jedná se o znění účinné ke dni 1. 7. 2016.

Komplexní zhodnocení vzniku, existence, činnosti a přínosu mezinárodních trestních tribunálů jako takových by vydalo na samostatnou disertační práci a není předmětem této studie.

2. VYMEZENÍ POJMŮ

2.1. Mezinárodní právo trestní, trestní právo mezinárodní a mezinárodní trestní právo

S ohledem na to, že předmětem této disertační práce je problematika patřící do sféry mezinárodního trestního práva, je v první řadě nezbytné jasně vymezit pojmy „mezinárodní právo trestní“, „trestní právo mezinárodní“ a „mezinárodní trestní právo.“ Je přitom třeba upozornit zejména na rozdílnost pojmů „trestní právo mezinárodní“ a „mezinárodní právo trestní“, neboť se jedná o dva odlišné pojmy, označující dvě různá právní odvětví, a ačkoliv pojmy „mezinárodní právo trestní“ a „trestní právo mezinárodní“ byly zejména ve starší nauce používány nedůsledně a dokonce i vzájemně zaměňovány, jedná se taktéž o pojmy s různým významem.³

Obecně lze říci, že **mezinárodní právo trestní** je právo „tvořené mezinárodními smlouvami (zejména jednostrannými, popř. též dvoustrannými), které stanoví pro smluvní státy, a pouze pro ně, povinnost stanovit trestnost určitých činů ve vnitrostátním právu (kriminalizace), vytvořit právní předpoklady pro jejich postih (jurisdikce), popř. umožnit extradici a další formy justiční spolupráce mezi státy.“⁴ Mezinárodní právo trestní tak zavazuje jednotlivé státy, je pododvětvím mezinárodního práva veřejného smluvního, jeho předmětem je mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, a tímto svým předmětem i svou podstatou se odlišuje

³ K tomu blíže KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Str. 79 a násl.

⁴ KLOUČKOVÁ, Světlana a FENYK, Jaroslav. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 200. Str. 28-29.

jak od mezinárodního trestního práva, tak od trestního práva mezinárodního.⁵

Mezinárodní trestní právo je součástí mezinárodního práva veřejného a je vykonáváno jménem nebo orgány mezinárodního společenství. Lze pod ním „v určitém rozsahu rozumět problematiku individuální trestní odpovědnosti fyzických osob za zločiny podle mezinárodního práva, bez ohledu na jejich trestnost ve smyslu práva vnitrostátního.⁶ Toto nové odvětví se začalo prosazovat v první polovině dvacátého století, ale jeho největší rozvoj nastal v reakci na druhou světovou válku, když se uplatnilo při rozhodování mezinárodních vojenských tribunálů v Norimberku a v Tokiu. Koncem 20. století vznikly další dva *ad hoc* mezinárodní trestní tribunály, a to pro válečné zločiny v bývalé Jugoslávii a ve Rwandě. Další vývoj pak směřoval k založení stálého mezinárodního trestního soudu.

V této práci bude vždy používán výraz **mezinárodní trestní právo** (*International Criminal Law*), a to ve smyslu, ve kterém je používán v anglicky psaných odborných publikacích,⁷ a jak je definován výše, tedy jako právo, které zakládá trestní odpovědnost jednotlivců za porušení určitých norem mezinárodního práva veřejného. Provinění proti tomuto právu jsou kriminalizována na mezinárodní úrovni, ačkoliv mohou být trestná i na základě domácích trestních zákoníků. Porušení mezinárodního trestního práva jsou stíhána před mezinárodními trestními tribunály, jako jsou *ad hoc* válečné tribunály ustavené Organizací spojených národů a stálý Mezinárodní trestní soud.

⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí: (vybrané problémy)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 184 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 355. str. 17.

⁶ *ibidem*.

⁷ např. VAN SCHAACK, Beth a Ronald SLYE. *International Criminal Law and its Enforcement*. 2nd ed. New York, NY: Thomson Reuters/Foundation Press, 2010, xlv.

Naproti tomu pod pojmem **trestní právo mezinárodní** se obecně rozumí promítnutí mezinárodních závazků do trestního práva hmotného a procesního v podobě vnitrostátní úpravy. Státy jsou zavázány mnoha mezinárodními smlouvami ke stíhání určitých trestných činů. Mezinárodní smlouvy, a to jak bilaterální, tak multilaterální, pak upravují právní pomoc v trestních věcech, zejména extradici. Patrně jsou snahy o regionální úpravu některých otázek, které mají úspěch zejména po vzniku Evropské unie. Jsou reakcí na nárůst přeshraniční kriminality a na rostoucí počet případů organizovaného zločinu. Trestní právo mezinárodní je tak součástí vnitrostátního práva.⁸

Je však třeba vzít v úvahu, že tyto pojmy nejsou v literatuře vždy užívány s důslednou přesností, což je někdy způsobeno problematičností překladu z cizího jazyka, častěji se však jedná o skutečnost, že různí autoři a právní teoretikové chápou tyto pojmy různě. Po důkladné analýze historického vývoje pojmů a jak zahraničních, tak domácích právních nauk, uvádí profesor Šturma,⁹ že je třeba pojmově rozlišovat:

1. *Mezinárodní zločiny států*, kterými se označují nejzávažnější porušení mezinárodního práva vyvolávající odpovědnost státu *erga omnes*.
2. *Zločiny podle mezinárodního práva*, kterými se rozumí zpravidla činy osob jednajících v úředním postavení či se souhlasem státu, porušující nejzávažnější pravidla (kogentní povahy) určená k ochraně míru a nejzákladnějších lidských práv, včetně zásad humanity v době ozbrojeného konfliktu, za něž vzniká individuální trestní odpovědnost přímo na základě mezinárodního práva. K stíhání těchto zločinů jsou kompetentní vnitrostátní soudy (univerzální jurisdikce) nebo mezinárodní

⁸ SOLNAŘ, Vladimír., FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. a VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009. Str. 17.

⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Str. 87 a násl.

trestní soudy. K těmto zločinům řadíme genocidium, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese.¹⁰

3. *Mezinárodní právo trestní* (v užším smyslu – konvencionální trestné činy) tvořené mezinárodními smlouvami (zejm. mnohostrannými, popř. též dvoustrannými), které stanoví pro smluvní státy, a pouze pro ně, povinnost stanovit trestnost určitých činů ve vnitrostátním právu, vytvořit právní předpoklady pro jejich postih, popř. umožnit extradici a další formy právní pomoci mezi státy.
4. *Trestní právo mezinárodní*, kterým se označují vnitrostátní normy trestního práva, které upravují především místní působnost trestního zákona, popř. i další trestněprávní normy, které se týkají postihu trestných činů s mezinárodním prvkem nebo proti mezinárodním zájmům.
5. *Mezinárodní právo trestní* (v širším smyslu), které zahrnuje mezinárodněprávní úpravu jak zločinů podle mezinárodního práva (ad 2), tak i konvencionálních trestních činů (ad 3). Společný je zde mezinárodní původ pravidel, i když z hlediska pramenů, závažnosti chráněných zájmů i metody implementace se obě kategorie významně liší.

V neposlední řadě je třeba upozornit na pojem **jurisdikce**. Tento pojem v anglickém jazyce (*jurisdiction*) pod sebe zahrnuje oba v české právní terminologii rozlišované pojmy pravomoc a příslušnost. Pravomocí se obecně rozumí generické označení orgánu oprávněného ve věci rozhodovat, zatímco příslušností se rozumí specifické označení takového orgánu. V souladu s profesorem Šturmou¹¹ v této práci

¹⁰ K tomu blíže viz ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní zločiny a zločiny podle mezinárodního práva: teoretický pohled. In: *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. 229 stran. Studie z mezinárodního práva, č. 6 (29). Str. 9–26. Podrobná analýza viz též ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. Str. 9-40.

¹¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. Str. 78.

vycházím z toho, že rozlišení jurisdikce mezinárodního tribunálu a vnitrostátních orgánů, je otázkou pravomoci. Otázkou příslušnosti pak je, zda se v konkrétním případě uplatní pravomoc mezinárodního tribunálu. V této práci je používán (zejména v textu vycházejícím z anglicky psané literatury) pojem jurisdikce, případně pravomoc, pojem příslušnost je použit tam, kde je nezbytné jej v souladu s kontextem jednoznačně odlišit.

3. HISTORICKÝ EXKURS

3.1. Úvod

Podle profesora Schabase¹² byli váleční zločinci za své zločiny stíháni a trestáni již ve starověkém Řecku, a pravděpodobně i dříve. Jisté náznaky konceptu mezinárodního trestního práva lze pak v minulosti nalézt u mezinárodních zákazů pirátství nebo obchodování s otroky, někteří autoři¹³ za počátky mezinárodního práva označují středověký systém rytířství. První trestní řízení mezinárodního charakteru (ve smyslu mezinárodního trestního tribunálu) se dokonce datuje již před více než 500 lety. Tímto soudním řízením, které je mnohými (nikoliv však jednotně všemi) považováno za první řízení před mezinárodním trestním tribunálem, bylo stíháni Petera van Hagenbacha v roce 1474 v německém Breisachu, který byl souzen 27 soudci ze Svaté říše římské.¹⁴ Profesor Šturma¹⁵ uvádí, že první příklad skutečné kriminalizace vážných porušení práva platného v mezinárodních ozbrojených konfliktech (pokud ponecháme stranou středověké příklady), spadá do období občanské války v USA (17861 – 1865). Jde o Lieberův kodex,¹⁶ příručku obsahující pravidla chování pro americká vojska v poli, vyhlášenou nařízením č. 100 prezidenta Lincolna ze dne 24. dubna 1863. Nicméně jak již bylo uvedeno výše, odvětví mezinárodního trestního práva se skutečně začalo prosazovat

¹² SCHABAS, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 1.

¹³ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 91.

¹⁴ VAN SCHAACK, Beth a Ronald SLYE. *International Criminal Law and its Enforcement*. 2nd ed. New York, NY: Thomson Reuters/Foundation Press, 2010. Str. 29.

SCHABAS, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 1.

¹⁵ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. Str. 41 – 42.

¹⁶ Codex Lieber

až v první polovině dvacátého století. Profesor Simpson označuje za první událost, kdy se na poli mezinárodního trestního práva odehrálo něco skutečně metodického, vyjadřujícího oficiální postoj k dané problematice, zřízení Komise pro odpovědnost původců války a jejich trestání¹⁷ v roce 1919 v rámci Pařížské mírové konference,¹⁸ která shledala, že centrální mocnosti jsou odpovědné za počátek války, že došlo k porušení válečného a humanitárního práva a doporučila, aby čelní představitelé, včetně císaře, byli souzeni za nařizení takových zločinů, a to na základě odpovědnosti velitelů.¹⁹ Za tímto účelem Komise navrhla zřízení spojeneckého „Vysokého tribunálu“, kde by byly zastoupeny všechny spojenecké země, a který by soudil porušení válečného a zvykového práva a zásad humanity. K realizaci těchto návrhů však nedošlo.

K zásadnímu rozvoji došlo v reakci na druhou světovou válku, přičemž největší rozmach můžeme sledovat zejména v posledních dvaceti letech. Vyvrcholením shora uvedeného vývoje je přelomový okamžik, kterým bylo zřízení Mezinárodního trestního soudu (*International Criminal Court - ICC*).

Podle profesora Bassiouniho²⁰ je mezinárodní trestní právo atypické tím, že s ohledem na rozpor mezi hodnotami a politikami deklarovanými státy a skutečnými historickými událostmi ve světě, je jeho vývoj nekonsistentní, nekontinuální a nesoudržný z hlediska politiky

¹⁷ The Commission on the Responsibilities of the Authors of the War

¹⁸ SIMPSON, Gerry. *International Criminal Justice and the Past*. In: BOAS, Gideon, SCHABAS, William a SCHARF, Michael P. *International Criminal Justice: Legitimacy and Coherence*. 2nd rev. ed. Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2012. Str. 123.

¹⁹ Report of the Commission to the Preliminary Peace Conference, *The American Journal of International Law*, Vol. 14, No. 1/2 (Jan. - Apr., 1920). Str. 95-154.

²⁰ BASSIOUNI, M. Cherif. *Introduction to International Criminal Law*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. Str. 27.

a skutečných praktik. Empirická pozorování vedou k závěru, že více než jakékoliv jiné právní disciplíny, se mezinárodní trestní právo rozvíjí na základě skutečných událostí a nikoliv na základě politického vývoje. Příkladem toho je skutečnost, že nepopsatelná tragédie Druhé světové války vedla ke zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku (*International Military Tribunal*, Norimberský tribunál - IMT) a Mezinárodního vojenského tribunál pro Dálný Východ (*International Military Tribunal for the Far East*, Tokijský tribunál - IMTFE), nicméně žádný další obdobný vyšetřovací nebo soudní orgán nebyl zřízen až do roku 1993, kdy byl rezolucí Rady bezpečnosti OSN jako odpověď na bosenský konflikt zřízen Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, celým názvem Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991, *International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991* - ICTY), a krátce po něm jako odpověď na genocidu ve Rwandě Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (*International Criminal Tribunal for Rwanda* - ICTR).

Z těchto důvodů nemůže být mezinárodní trestní právo posuzováno tradičními právními metodami. Nevyvíjelo se totiž lineárně, kompaktně, konzistentně a logicky. Namísto toho se vyvíjelo fragmentovaně, po kouscích, na základě konkrétních zkušeností. Dle profesora Bassiouniho je proto nejvhodnější metodou jeho zkoumání metoda funkční, tedy v souvislosti s vývojem jeho vymáhacího systému a prostřednictvím zkoumání jeho cílů a hodnot.²¹ Není důvod se od této

²¹ BASSIOUNI, M. Cherif. *Introduction to International Criminal Law*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. Str. 27.

metodiky odklánět a bude proto použita i v této práci, a to i s ohledem na to, že jejím těžištěm je právo procesní spíše než právo hmotné.

3.2. Mezinárodní trestní tribunály obecně

Historicky bylo mezinárodní trestní právo vymáháno před domácími soudy (nepřímý vymáhací systém – *indirect enforcement system*) a i v současné době stále trvá pojetí založené na primátu národních soudů s tím, že mezinárodní tribunály (včetně ICC) jsou doplňkovou složkou systému vymáhání mezinárodního trestního práva (přímý vymáhací systém – *direct enforcement system*). Obecně lze říci, že jsou tři způsoby, kterými byly mezinárodní trestní tribunály v moderní době zřizovány:²²

1. vítěznými spojeneckými státy (Norimberský a Tokijský tribunál)
2. rezolucí Rady bezpečnosti OSN (ICTY a ICTR)
3. mezinárodní smlouvou (ICC)

Až do zřízení ICC byly shora uvedené tribunály vždy ustavovány *ad hoc*, na základě konkrétní historické události, na kterou bylo nutno zareagovat. Prvními svého druhu tedy byly Norimberský a Tokijský tribunál, zřízené v letech 1945 a 1946 vítěznými mocnostmi a soudící nejvýznamnější válečné zločince Druhé světové války. Následovány byly v roce 1993 ICTY, jehož úkolem bylo potrestání válečných zločinců z války v bývalé Jugoslávii. ICTY byl vzápětí v roce 1994 následován ICTR, zabývajícím se zejména rwandskou genocidou, i když jeho mandát zahrnuje všechny válečné zločiny. ICTR je doposud posledním *ad hoc* čistě mezinárodním tribunálem tohoto typu, neboť vývoj mezinárodního trestního práva dospěl v roce 2002 až ke zřízení stálého Mezinárodního soudu, v jehož jurisdikci jsou válečné zločiny, zločiny

²² UNMIK Reg. No. 2000/64 (15. 12. 2000); UNTEAT Reg. No. 2000/15 (6. 6. 2000)

proti lidskosti, genocida a zločin agrese, spáchané v jurisdikci smluvní strany Římského statutu. Vzhledem k významu těchto institucí je podrobnějšímu výkladu o jejich zřízení, organizační struktuře a jurisdikci věnována další samostatná část této kapitoly.

Vedle výše uvedených mezinárodních trestních tribunálů rozlišujeme **tribunály hybridní** (smíšené), tj. tribunály zřízené primárně na základě mezinárodní dohody uzavřené mezi Organizací spojených národů a dotčeným státem, např. Zvláštní komora kosovského Nejvyššího soudu (*The Special Chamber of Kosovo*) nebo Zvláštní panely ve Východním Timoru (*The East Timor Special Panels*), které byly inkorporovány do vnitřního soudního systému daných států, ale skládaly se jak z místních, tak z mezinárodně jmenovaných soudců (kteří měli převahu).²³ Na podobném principu byly zřízeny i Mimořádné soudní senáty v Kambodži (*Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Khmer Rouge Tribunal - ECCC*),²⁴ stíhající zločiny spáchané režimem Rudých Khmerů v letech 1975-1979, kde však převažovaly národní soudci nad těmi mezinárodními.²⁵

Soudem hybridního charakteru je rovněž Zvláštní tribunál pro Libanon (*Special Tribunal for Lebanon - STL*), který je složen z části z národních a z části z mezinárodně jmenovaných soudců, a k tomu ještě z nezávislého, mezinárodně jmenovaného prokurátora, a předmětem jeho činnosti je stíhání osob nesoucích odpovědnost za bombový útok ze dne 14. února 2005, při kterém byl zabit bývalý předseda libanonské vlády Rafik Harírí a 22 dalších osob. Od dříve jmenovaných hybridních tribunálů se liší tím, že neaplikuje mezinárodní

²³ VAN SCHAACK, Beth a Ronald SLYE. *International Criminal Law and its Enforcement*. 2nd ed. New York, NY: Thomson Reuters/Foundation Press, 2010. Str. 29.

²⁴ Agreement between United Nations and the Royal Government of Cambodia Concerning the Prosecution Under Cambodian Law of Crimes Committed During the Period of Democratic Kampuchea (6. 6. 2003). (ECCC Agreement)

²⁵ Ibidem Čl. 3 odst. 2 písm. a) a b)

hmotné právo, ale pouze stíhá zločiny dle libanonského trestního zákoníku související s terorismem, když zároveň musí dodržovat mezinárodní standardy spravedlivého procesu. Je rovněž inkorporován do vnitřní soudní soustavy Libanonu, nicméně unikátní je tím, že i přes tuto skutečnost nemá sídlo v Libanonu, ale v nizozemském Haagu.²⁶ Zajímavostí nad rámec výše uvedeného je, že aktuální předsedkyní STL je česká soudkyně JUDr. Ivana Hrdličková, která v této funkci působí od 1. 3. 2015, přičemž 4. 7. 2016 byla do této funkce znovuzvolena.

Zmínit je třeba také Komoru válečných zločinů při Státním soudu Bosny a Hercegoviny (*War Crimes Chambers of the State Court of Bosnia-Herzegovina*), která má rovněž jak národně, tak mezinárodně jmenované soudce, a soudí jak zločiny podle domácího trestního zákoníku, tak podle práva mezinárodního, včetně válečných zločinů. Tato komora je součástí domácí soustavy soudů a byla zřízena vysokým představitelem pro Bosnu a Hercegovinu, ustaveným na základě Všeobecné rámcové smlouvy pro mír v Bosně a Hercegovině (známé rovněž jako Daytonská smlouva, Daytonské dohody, Pařížský protokol nebo Daytonsko-pařížská smlouva).

Posledním tribunálem, který zde bude zmíněn, je Zvláštní soud pro Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone - SCSL*). Tento soud byl zřízen na základě dohod mezi vládou Sierra Leone a OSN za účelem stíhání zločinů spáchaných během občanské války v letech 1991 – 2001.²⁷ Tento soud stojí na pomezí „čistých“ mezinárodních trestních soudů a shora uvedených hybridních soudů, neboť stejně jako u ostatních hybridních soudů je inkorporován do domácí soustavy soudů, jeho soudci jsou jak soudci domácí, tak soudci jmenovaní z mezinárodních kruhů, a stíhá jak zločiny podle mezinárodního

²⁶ CARTER, Linda E. a POCAR, Fausto. *International Criminal Procedure: the Interface of Civil Law and Common Law Legal Systems*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. Str. 5.

²⁷ UN Security Council Resolution 1315 (14. 8. 2000)

trestního práva, tak podle práva Sierra Leone. Na druhou stranu k mezinárodním trestním soudům se blíží zase tím, že jeho činnost je monitorována mezinárodním společenstvím prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN.²⁸

V této práci bude největší pozornost věnována právní úpravě a praxi ICTY, ICTR a ICC, ostatní tribunály budou v případě potřeby zmiňovány spíše okrajově pro úplnost výkladu.

3.3. Mezinárodní vojenské tribunály v Norimberku a v Tokiu

Již v roce 1943 vydali spojenci ve Druhé světové válce tzv. Moskevskou deklaraci, která slibovala potrestání válečných zločinců Osy.²⁹ Tato myšlenka vyústila na konci Druhé světové války k ustavení Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku a Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ v Tokiu. Jak Norimberský, tak Tokijský tribunál byly ustaveny na základě ujednání mezi vítěznými mocnostmi: Francií, Sovětským svazem, Spojeným královstvím a Spojenými státy americkými.

3.3.1. Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku

Norimberský tribunál byl zřízen na základě Londýnské dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy ze dne 8. srpna 1945. Zajímavostí z vyjednávání Londýnské dohody je, že mezi spojenci zpočátku panovaly zásadní rozpory ohledně základní koncepce

²⁸ CARTER, Linda E. a POCAR, Fausto. *International Criminal Procedure: the Interface of Civil Law and Common Law Legal Systems*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. Str. 6.

²⁹ Declaration of Moscow, 1. 11. 1943

tribunálu, např. Sovětský svaz prosazoval koncepci, že tribunál bude ustaven pouze za účelem vyřčení trestu, neboť u obžalovaných bude vina automaticky presumována, a vznikly i další neshody pramenící z odlišných postojů zemí kontinentálního práva (Francie a SSSR) a common-law (USA, VB).³⁰

Tribunál se skládal z osmi soudců, čtyř předsedajících soudců (každý z jedné vítězné země) a čtyř náhradníků. Předsedou tribunálu byl lord Geoffrey Lawrence ze Spojeného království, každá z vítězných zemí nominovala jednoho z prokurátorů a obhajoba byla vedena převážně německými právníky, přičemž těmi nejznámějšími jsou pravděpodobně Hermann Jahreiss a Otto Kranzbühler. Obžaloba byla vznesena dne 10. října 1945 a obsahovala čtyři body:

- účast na spiknutí nebo společném plánu ke spáchání zločinů proti míru,
- plánování, příprava, rozpoutání a vedení útočných válek a dalších zločinů proti míru,
- válečné zločiny, a
- zločiny proti lidskosti.³¹

Tribunálem bylo souzeno celkem 24 válečných zločinců³² a šest zločineckých organizací.³³ Celý proces trval více jak deset měsíců a ve výsledku byli tři obžalovaní a tři organizace obžaloby zproštěni,

³⁰ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, xliv, 477 s. 2007. Str. 93.

³¹ International Military Tribunal Indictment. [online]. [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/imt/count.asp>

³² Martin Bormann, Hermann Wilhelm Göring, Joachim von Ribbentrop, Wilhelm Keitel, Ernst Kaltenbrunner, Alfred Rosenberg, Hans Frank, Julius Streicher, Fritz Sauckel, Alfred Jodl, Wilhelm Frick, Arthur Seyss-Inquart, Rudolf Hess, Walter Funk, Erich Raeder, Baldur von Schirach, Albert Speer, Konstantin von Neurath, Karl Dönitz, Gustav Krupp von Bohlenund Halbach, Robert Ley, Hjalmar Schacht, Hans Fritzsche, Franz von Papen

³³ Vedoucí sbor NSDAP, Schutzstaffel, Sicherheitsdienst (SD), Gestapo, Sturmabteilung (SA) a Generální štáb (OKW).

dvanáct obžalovaných bylo odsouzeno k smrti, čtyři byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na deset až dvacet let a tři na doživotí. Rozsudek tribunálu je významný nejen z hlediska otázek skutkových, ale i z hlediska otázek právních, a sám o sobě znamená velký posun v oblasti mezinárodního trestního práva. Obširně se zabýval otázkou principu *nullum crimen sine lege*, ale jeho pravděpodobně nejvýznamnějším výrokem je potvrzení přímé odpovědnosti osob dle mezinárodního trestního práva, který se stal jeho základním kamenem:³⁴

„zločiny podle mezinárodního práva jsou páčány lidmi, nikoliv abstraktními entitami, a ustanovení mezinárodního práva mohou být vymáhána pouze trestáním jednotlivců, kteří takové zločiny páchají ... Jednotlivci mají povinnosti mezinárodního charakteru, které přesahují národní povinnost poslušnosti ukládanou konkrétním státem.“³⁵

Není pochyb o tom, že Norimberský proces s válečnými zločinci nebyl perfektní a některé aspekty jak ustavení tribunálu, tak i jeho rozhodnutí, zůstávají dodnes kontroverzní. Mimo jiné bývá označován za exemplární příklad spravedlnosti vítězů (*victors' justice*),³⁶ nicméně jeho enormní vliv na vývoj mezinárodního trestního práva je neoddiskutovatelný. Jeho význam není spatřován pouze v souzení a potrestání nacistických zločinců, ale také v potvrzení a rozvinutí pravidel mezinárodního práva, jednoznačného stanovení individuální trestní odpovědnosti pachatelů za mezinárodní zločiny, a některé jím vyslovené principy tvoří základ současného mezinárodního trestního práva.

³⁴ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 94.

³⁵ International Military Tribunal Judgement. [online]. [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/imt/judlawch.asp>. (vlastní překlad)

³⁶ k tomu blíže např. CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 95 a násled.

3.3.2. Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu

Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu byl ustaven 19. ledna 1946 zvláštním prohlášením generála Douglase McArthura, který byl k tomuto kroku oprávněn jako vrchní velitel spojeneckých vojsk. Došlo tak k implementaci Káhirske deklarace ze dne 1. prosince 1943, Postdamské deklarace ze dne 26. července 1945, Kapitulace ze dne 2. září 1945 a Moskevské konference ze dne 26. prosince 1945, kdy Japonsko ve své kapitulaci souhlasilo s tím, že viníci budou postaveni před soud a vrchní velitel spojeneckých vojsk je oprávněn k podniknutí kroků vedoucích k tomuto cíli.³⁷ Tribunál byl sestaven z jedenácti soudců, z nichž devět pocházelo ze signatářských zemí kapitulace Japonska (Austrálie, Kanada, Čína, Francie, Nový Zéland, Nizozemsko, Spojené království, Spojené státy americké a Sovětský svaz) a dále jeden z Indie a jeden z Filipín. Předsedou soudu byl Australan sir William Webb. Hlavní prokurátor byl jmenován Spojenými státy americkými, ostatní země jmenovaly ostatní zbývající prokurátory, obhajoba byla vedena převážně japonskými a americkými právníky, z nichž nejznámějšími jsou Kenzo Takayanagi a Ichiro Kiyose. V porovnání s Norimberským tribunálem měly na Tokijský tribunál podstatně větší vliv Spojené státy americké, o čemž vedle výše uvedeného amerického hlavního prokurátora svědčí i fakt, že generál McArthur měl pravomoc (ačkoliv ji nikdy nevyužil) přezkoumat a změnit jakékoliv rozhodnutí tribunálu.

Obžaloba podaná k tribunálu dne 29. dubna 1946 obsahovala 55 bodů, obžalováno bylo celkem 29 osob,³⁸ a to ze zločinů proti míru

³⁷ Special proclamation, Establishment of an International Military Tribunal for the Far East, 19. 1. 1946;

International Military Tribunal for the Far East Judgement, 4. 12. 1948

³⁸ Kendži Doihara, Kóki Hirota, Seiširó Itagaki, Heitaró Kimura, Iwane Macui, Akira Mutó, Hideki Tódžó, Sadao Araki, Kingoró Hašimoto, Šunroku Hata, Kiičiró Hiranuma, Naoki Hošino, Okinori Kaja, Kóiči Kido, Kuniaki Koiso, Džiró Minami,

a účasti na spolčení, válečných zločinů a vražd. Japonský císař byl na základě mezinárodního tlaku (zejména ze strany Spojených států amerických a Číny) procesu ušetřen. Proces trval téměř dva a půl roku a všichni obvinění, z velké části vysocí představitelé japonské vlády, kteří se dočkali konce řízení, byli shledáni vinnými.³⁹ Sedm obžalovaných bylo odsouzeno k smrti, ostatní byli odsouzeni k trestu odnětí svobody v trvání od sedmi let až na doživotí.

V otázkách práva se výroky IMTFE prakticky shodují s IMT v Norimberku, jediným významnějším rozdílem je to, že Tokijský tribunál se podrobněji zabýval otázkou odpovědnosti nadřízených.⁴⁰ Jinak je však IMTFE obecně považován za podstatně problematičtější. Obtížnou se ukázala otázka obhajoby argumentem *tu quoque*,⁴¹ a to zejména v souvislosti se svržením atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki. Proces byl ovlivněn i kulturními nedorozuměními a necitlivým jednáním, někteří soudci se dokonce ukázali jako podjatí.⁴² Důkazy o japonské Jednotce 731, jednotce chemických a biologických zbraní, která se podílela na lidské vivisekci, byly před tribunálem

Takazumi Oka, Hiroši Óšima, Kenrjó Sató, Šigetaró Šimada, Tošio Širatori, Teiči Suzuki, Jošidžiró Umezu, Yosuke Matsuoka, Osami Nagano, Shumei Okawa.

³⁹ Yosuke Matsuoka a Osami Nagano zemřeli v průběhu procesu a Shumei Okawa se duševně zhroutil a byl shledán duševně nezpůsobilým k řízení před soudem.

⁴⁰ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 97.

⁴¹ *tu quoque* = lat. *ty také* - Dle tohoto argumentu pokud jedna ze stran konfliktu poruší právo, není druhá strana nadále povinna stejná pravidla dodržovat. Někteří tvrdí, že za takové situace by dodržování práva znamenalo pro druhou stranu strategickou nevýhodu, na základě čehož by strana, která právo porušila, mohla dokonce vyhrát bitvu nebo válku.

Tento argument je úzce spjat s doktrínou odvety, která kdysi bývala základním mechanismem vynucování mezinárodního práva. Dle této doktríny může stát přistoupit k jinak nelegálnímu jednání, pokud tak činí v odpověď na porušení práva druhou stranou. Taková odvěta musí být přiměřená a musí následovat teprve po náležitém varování. Oba argumenty, jak *tu quoque*, tak odvěta, spočívají v tom, že nedodržení práva jednou stranou ospravedlňuje následné nedodržení práva stranou druhou.

Tu quoque byl argument velmi často užíván jako obhajoba právě před mezinárodními tribunály po Druhé světové válce, přičemž u těchto tribunálů byl jako obhajoba ve všech případech odmítnut.

⁴² Soudce Delfin Jarnilla byl sám obětí Bataanského pochodu smrti.

utajeny a Spojené státy jejím členům slíbily imunity v případě, že se s nimi podělí o výsledky svých výzkumů, ⁴³ (např. japonský doktor Shiro Ishii, který prováděl pokusy na věznicích v Manchuria, se přestěhoval do Marylandu jako poradce pro biologické zbraně). ⁴⁴

Možná i z těchto důvodů je existence a praxe IMTFE na západě spíše opomíjena a ignorována, ⁴⁵ ostatně dokumenty vztahující se k IMTFE jsou podstatně hůře dohledatelné a přístupné než dokumenty týkající se IMT. Kompletní verze rozsudku byla dokonce poprvé zveřejněna až v roce 1977 a zveřejnění disentu soudce Radhabinoda Pala bylo dokonce zakázáno. I tak, nebo snad i právě proto, nelze ani v této práci IMTFE zcela opomenout.

3.3.3. Následné procesy

Na závěr je třeba zmínit ještě procesy vedené spojenci v jejich německých okupačních zónách na základě zákona č. 10 Spojenecké kontrolní rady. ⁴⁶ Nejznámějšími z nich je dvanáct Následných norimberských procesů (oficiálním názvem Procesy s válečnými zajatci před norimberskými vojenskými tribunály), vedených Spojenými státy americkými v Norimberku ve věci válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a zločinů proti míru páchaných německými lékaři, soudci, příslušníky Einsatzgruppen a členy německého velitelství. Obdobné procesy byly vedeny i ostatními spojenci v jejich okupačních zónách, přičemž jejich praxe ve větší či menší míře z právního hlediska

⁴³ PICCIGALLO, Philip R. *The Japanese on trial: Allied war crimes operations in the East, 1945-1951*. Austin: University of Texas Press, 1979. Str. 212.

⁴⁴ DRAYTON, Richard. An Ethical Blank Check [online]. *Guardian* (UK), May 10, 2005, [cit. 1. 2. 2015].

⁴⁵ PICCIGALLO, Philip R. *The Japanese on trial: Allied war crimes operations in the East, 1945-1951*. Austin: University of Texas Press, 1979. Str. 100.

⁴⁶ Control Council Law No. 10, 20. 12. 1945. [online]. [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/imt/imt10.asp>.

reflektovala rozhodnutí Norimberského tribunálu.⁴⁷ Další procesy probíhaly samozřejmě i v pacifické oblasti, a to na základě domácích ustanovení týkajících se válečných zločinů. Celkově vedly tyto následné procesy k odsouzení mnohem většího počtu lidí, než ve „velkých“ mezinárodních procesech.

3.4. Mezinárodní tribunály ad hoc

Až do počátku 90. let 20. století se nezdálo, že by Norimberský a Tokijský tribunál brzy našly své nástupce, nicméně jako odpověď na válku v Jugoslávii, která byla nejhorším krveprolitím v Evropě od Druhé světové války, a na genocidu ve Rwandě, Organizace spojených národů oživila myšlenku mezinárodních trestních tribunálů.⁴⁸

3.4.1. ICTY

3.4.1.1. Ustavení tribunálu

Od ustavení vojenských tribunálů v Norimberku a Tokiu uplynulo více než 40 let, když v návaznosti na postupné vyhlášení nezávislosti jednotlivých republik na Federativní republice Jugoslávie začala válka v Jugoslávii. Zatímco některá z těchto odtržení byla následována pouze relativně krátkými ozbrojenými konflikty, boje mezi Srby, Chorvaty a muslimy v Bosně a Hercegovině vyústily ve válku, která trvala

⁴⁷ k tomu blíže BASAK Adam, *The Influence of the Nuremberg Judgement on the Practice of the Allied Courts in Germany*. *Polish Yearbook of International Law*. 1977–78, vol. 161, issue 9.

⁴⁸ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 102.

až do roku 1995, kdy byla zakončena Daytonskou dohodou.⁴⁹ Tato válka si vyžádala zhruba 200.000 mrtvých, 20.000 znásilnění, násilně bylo přesídleno více než 2 milionů lidí a na území Evropy se znovu objevily koncentrační tábory.⁵⁰

Cesta k ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii započala již v roce 1992, kdy Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci, kterou byla zřízena komise pro vyšetřování podezření z páčání zločinů podle mezinárodního práva.⁵¹ Možnost zřízení tribunálu mezinárodní smlouvou byla zvažována, nicméně byla odmítnuta jako příliš zdlouhavá. Zároveň zde byla obava, že by nebyla ratifikována právě těmi státy, jejichž účast by byla pro efektivní fungování tribunálu nezbytná.⁵² Statut ICTY byl přijat rezolucí Rady bezpečnosti OSN dne 25. 5. 1993.⁵³ Dle jeho preambule situace v Jugoslávii představuje ohrožení mezinárodní míru a bezpečnosti, přičemž cílem ICTY je ukončení nehorázného porušování mezinárodního humanitárního práva a přijetí takových opatření, která by efektivně umožnila výkon spravedlnosti na těch, kteří jsou za ně zodpovědní, což přispěje k obnově a udržení míru.⁵⁴

⁴⁹ Art. X, Annex A-1: „*The Parties shall cooperate fully with all entities involved in implementation of this peace settlement, as described in the General Framework Agreement, or which are otherwise authorized by the United Nations Security Council, including the International Tribunal for the Former Yugoslavia.*“

⁵⁰ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 46-49.

⁵¹ UN Security Council Resolution 780 (1992).

⁵² Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993). Odst. 18 – 20.

⁵³ UN Security Council Resolution 827 (1993).

⁵⁴ „... *this situation continues to constitute a threat to international peace and security, ... to put an end to such crimes and to take effective measures to bring justice to persons who are responsible for them*“ (vlastní překlad)

3.4.1.2. Organizační struktura a jurisdikce

ICTY sídlí v nizozemském Haagu, má tři hlavní orgány, a to Kancelář (*Registry*), která má na starosti administrativní chod tribunálu, dále Úřad prokurátora (*Office of the Prosecutor*), který je jmenován Radou bezpečnosti, a soudní senáty (*Trial Chambers*). Aktuálně působí u ICTY tři senáty po třech soudcích a senát odvolací (*Appeals Chamber*), který sestává sedmi soudců (zasedá v počtu pěti soudců). Do pravomoci tribunálu spadají válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocida, které byly spáchány na území bývalé Jugoslávie od roku 1991, porušení Ženevských konvencí a porušení zvykového válečného práva,⁵⁵ přičemž ICTY má primát před národními soudy.⁵⁶ Prokurátor zahajuje řízení *ex officio* na základě informací získaných z jakýchkoliv zdrojů.

Jurisdikce tribunálu i jeho primát před národními soudy byly zpochybněny hned v jednom z prvních případů, které se před tribunál dostaly, a to obviněným Duško Tadićem. Ten tvrdil, že Rada bezpečnosti nemá pravomoc ke zřízení mezinárodního trestního tribunálu, že jeho primát nad národními soudy je protiprávní a že tribunál nemá pravomoc rozhodovat ve věcech, ze kterých je obviněn. Ačkoliv v první instanci bylo rozhodnuto, že není v pravomoci tribunálu posoudit kroky svého tvůrce a rozhodnout o své vlastní legalitě,⁵⁷ odvolací senát toto rozhodnutí změnil a rozhodl jednak o své pravomoci, a jednak o tom, že byl ustaven v souladu s právem⁵⁸ (k tomu podrobněji viz dále).

⁵⁵ ICTY Statute, Čl. 1-5, 8

⁵⁶ ICTY Statute, Art. 9 (1)

⁵⁷ ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-I, Decision on the Defence Motion on Jurisdiction, 10. 8. 1995,

⁵⁸ ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-I, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2. 10. 1995

Válka v Jugoslávii byla formálně ukončena Daytonskou dohodou ze dne 14. prosince 1995 přičemž v dohodě byla obsažena i povinnost bývalých jugoslávských států spolupracovat s ICTY.⁵⁹

2.4.1.3. ICTY v praxi

Počátky fungování ICTY byly velmi pomalé, což bylo způsobeno kombinací několika faktorů, jako byly potíže s financováním, nedostatečný personální aparát, nebo zařizování sídla tribunálu. Samotná činnost tribunálu a vyšetřování byly ztěžovány stále trvajícím ozbrojenými konflikty na území bývalé Jugoslávie a nedostatečnou podporou a někdy i neochotou mnoha států spolupracovat s tribunálem. Mírové jednotky NATO a OSN umístěné v Bosně a Chorvatsku původně neměly za úkol zatýkání osob obviněných ICTY, což se změnilo až v roce 1997.⁶⁰ Během tohoto počátečního období, kdy prakticky nebylo koho soudit, vznikl Jednací řád,⁶¹ který nebyl přijat spolu se Statutem, ale vytvořen „za běhu“ samotnými soudci ICTY.

Uzavření mírové dohody, ukončení války a pověření mezinárodních mírových jednotek na území bývalé Jugoslávie následně konečně vedly k zatýkání podezřelých a jejich předvedení před tribunál. Do roku 1998 bylo zadrženo 19 podezřelých, v reakci na násilnosti páchané v Kosovu byl v roce 1999 obviněn Slobodan Milošević. V roce 2001 po mezinárodním ekonomickém i politickém tlaku začala s tribunálem, byť sporadicky, spolupracovat i Svazová republika Jugoslávie, což vedlo

⁵⁹ Art. X, Annex A-1: „*The Parties shall cooperate fully with all entities involved in implementation of this peace settlement, as described in the General Framework Agreement, or which are otherwise authorized by the United Nations Security Council, including the International Tribunal for the Former Yugoslavia.*“

⁶⁰ McDONALD, Gabrielle Kirk. Reflections on the Contributions of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Hastings International and Comparative Law Review*. 2001. Vol. 24, No. 2. Str. 161.

⁶¹ ICTY Rules of Procedure and Evidence

ke zvýšení efektivity činnosti tribunálu (Jugoslávie vydala tribunálu bývalého prezidenta Slobodana Miloševiče).

V rámci úspory času a prostředků tribunálu bylo rozhodnuto o tom, že činnost tribunálu se bude zaměřovat pouze na vysoko postavené pachatele, neboť ti méně významní mohou být souzeni na národní úrovni,⁶² a byl upraven čl. 11 *bis* Jednacího řádu, který umožňoval tribunálu postoupit případ národnímu soudu, a to po posouzení vhodnosti takového postoupení, přičemž se zohledňuje závažnost činu, postavení obviněného a garance spravedlivého procesu u národního soudu.⁶³ Takto bylo doposud postoupeno 13 případů, přičemž žádný další v tuto chvíli na postoupení nečeká.⁶⁴

Čekalo se, že práci tribunálu bude možno ukončit již v roce 2008,⁶⁵ což se však nepovedlo a jeho práce stále pokračuje. Tribunál během svého působení obvinil 161 osob, z toho 147 případů je uzavřených, 18 osob bylo obžaloby zproštěno, 80 bylo odsouzeno, 13 případů bylo postoupeno národním soudům (zejména soudům Bosny a Hercegoviny), 20 obvinění bylo staženo, 10 obviněných zemřelo předtím, než byli vydáni tribunálu a 6 (včetně Slobodana Miloševiče) zemřelo poté, co byli tribunálu vydáni. Zbývá 7 aktivních případů (s celkem 14 účastníky), z nichž 4 probíhají u prvoinstančních senátů a 3 (s celkem deseti účastníky) se nacházejí u senátu odvolacího.⁶⁶ Po žádné další osobě už se nepátrá.

⁶² Annual Report of the ICTY 2002, UN Doc. S/2002/985. Odst. 7

⁶³ K tomu blíže ICTY: Transfer of Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sections/TheCases/TransferofCases>.

⁶⁴ ICTY: Key Figures of the Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/24>.

⁶⁵ ICTY: Completion Strategy. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/tabs/14/2>.

⁶⁶ ICTY: Key Figures of the Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/24>.

Za dobu fungování tribunálu od roku 1993 doposud bylo vyslechnuto více než 4.600 svědků, popsáno více než 1,6 milionu stránek záznamů a přepisů, proběhlo 7.500 dnů soudních jednání a oficiální rozpočet tribunálu dosáhl téměř 2,5 miliard USD,⁶⁷ náklady jsou hrazeny z rozpočtu OSN. Dle aktuálního předpokladu bude práce tribunálu hotova do roku 2017.⁶⁸

Sám tribunál označuje za své úspěchy zejména to, že vůdci konfliktu byli učiněni odpovědnými za své činy, bylo dopřáno sluchu obětem a byla jim dána spravedlnost, byla zjištěna a nad rozumnou pochybnost prokázána fakta a skutečnosti týkající se páčání zločinů v bývalé Jugoslávii, došlo k významnému rozvoji mezinárodního práva a byla posílena role práva v postižených oblastech (spoluprací ICTY s národními soudy).⁶⁹ I přes jisté výhrady je třeba přiznat, že ICTY skutečně do určité míry tyto cíle splnil. Stal se precedentem pro ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu a ovlivnil i ustavení Mezinárodního trestního soudu. Bylo prokázáno, že na rozdíl od válečných tribunálů v Norimberku a v Tokiu je trestní stíhání na mezinárodní úrovni možné i v případě, kdy zde není jedna strana vítězná a jedna strana zcela poražená. A přesto, že praxe ICTY byla v mnoha ohledech kritizována a často jistě oprávněně, je třeba přiznat, že bylo vyvinuto značné úsilí a stráveno mnoho času zjištěním faktů a okolností a hledáním důkazů k objasnění toho, co se v Jugoslávii

⁶⁷ ICTY: Cost of Justice + Facts & Figures + Annual reports 1994 – 2014. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/>

⁶⁸ Completion Strategy Report, 15. 5. 2015, UN Doc. S/2015/342, [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_15may2015_en.pdf

⁶⁹ ICTY Achievements. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/324>.

během války událo. Obrovský dopad na mezinárodní trestní právo a jeho vývoj je pak nezpochybnitelný.⁷⁰

3.4.2. ICTR

3.4.2.1. Ustavení tribunálu

Po vzoru ICTY byl necelý rok po svém předchůdci v reakci na genocidu ve Rwandě ustaven Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. Občanská válka ve Rwandě, nebo přesněji etnická a kmenová válka, měla za následek půl milionu až milion mrtvých a na 2 miliony uprchlíků, to vše během pouhých cca 100 dní.⁷¹ Stejně jako ICTY i ICTR vznikl na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN,⁷² přičemž Statut ICTR byl prakticky převzat právě od ICTY, téměř totožný je rovněž jeho Jednací řád.⁷³ Rwanda, která byla v té době členem Rady bezpečnosti OSN, zprvu ustavení tribunálu podporovala, nicméně poté, co se jí nepodařilo prosadit možnost odsouzení pachatelů k trestu smrti, vyloučení ostatních zločinů kromě genocidy z jurisdikce tribunálu a rozšíření jeho pravomoci před rok 1994, hlasovala v Radě bezpečnosti proti ustavení tribunálu, což však jeho vzniku nezabránilo.

⁷⁰ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 110.

⁷¹ MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *The International Criminal Tribunal for Rwanda*. Irvington-on-Hudson, N. Y.: Transnational Publishers, 1998. Str. 58.

⁷² UN Security Council resolution S/RES/955 (1994) ze dne 8. 11. 1994.

⁷³ UN Security Council resolution S/RES/955 (1994) ze dne 8. 11. 1994.

3.4.2.2. Organizační struktura a jurisdikce

ICTR sídlí v Arushe v Tanzánii a má kancelář v Kigali ve Rwandě. Má obdobnou organizační strukturu jako ICTY a v zájmu zachování jednotnosti rozhodování sdílí s ICTY odvolací senát, který sídlí v Haagu. Na začátku oba tribunály sdílely rovněž prokurátora, nicméně v roce 2003 dostal ICTR svého vlastního. Stejně jako ICTY má ICTR pravomoc nad válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a genocidou, okruh činů v pravomoci tribunálu je omezen na časové období od 1. 1. do 31. 12. 1994.⁷⁴ Stejně jako ICTY i ICTR má primát nad národními soudy.⁷⁵

2.4.2.3. ICTR v praxi

Rovněž ICTR měl pomalý začátek, který byl zároveň poznamenán kritikou Interní dohledové služby OSN ohledně využívání financí, managementu, najímání nedostatečně kvalifikovaného personálu a neefektivní práce prokurátora.⁷⁶ V roce 1998 byl zcela ukončen první případ a byl zvýšen počet senátů tribunálu na tři. V roce 1999 se však zcela zhroutily již do té doby chladné vztahy mezi tribunálem a Rwandou, když odvolací senát rozhodl o tom, že při zadržení Jean-Bosco Barayagwizy, jednoho z hlavních obhájců genocidy, byla porušena jeho lidská práva a že tribunál by měl v jeho věci odmítnout svou pravomoc. Rwanda poté okamžitě přerušila svou spolupráci s tribunálem, což by s ohledem na skutečnost, že většina důkazů a svědků se nacházela právě na území Rwandy, v zásadní míře ztížilo

⁷⁴ ICTR Statute, Čl. 1-4.

⁷⁵ ICTR Rules of Procedure and Evidence.

⁷⁶ Report of the Secretary-General on the Activities of the Office of International Oversight Services, A/51/789 6. 2. 1997.

činnost tribunálu. Odvolací senát své stanovisko rychle přehodnotil v tom smyslu, že případ má pokračovat, avšak v případě, že bude Jean-Bosco Barayagwiza odsouzen, bude celá situace zohledněna při určování výše trestu. Vztahy mezi Rwandou a tribunálem se následně zlepšily, ale je zde zřejmě patrný politický vliv na uvedené rozhodnutí.⁷⁷ V roce 2002 byli jmenováni soudci *ad litem* a byl upraven čl. 11 *bis* Jednacího řádu, který umožnil postoupení případů národním soudům, včetně rwandských.

Doposud bylo v rámci činnosti tribunálu obviněno 93 osob, z čehož 14 bylo zproštěno, 61 odsouzeno, 10 případů bylo postoupeno národním soudům, tři osoby zemřely před nebo během procesu, po třech osobách se pátrá prostřednictvím Mechanismu OSN pro mezinárodní trestní tribunály (*UN Mechanism for International Criminal Tribunals – UN MICT*), který uvádí, že v květnu 2015 bylo v pátrání devět osob.⁷⁸ Dvě obvinění byla stažena před projednáním.⁷⁹

Přestože činnost tribunálu byla často kritizována pro průtahy řízení, zpočátku – jak již bylo zmíněno – pro nehospodárné nakládání s finančními prostředky atp., nelze ani praxi ICTR upřít významné úspěchy. ICTR jako první mezinárodní tribunál vydal rozsudek ve věci genocidy a ve významné míře přispěl k vytvoření její definice. Ostatně již samotné autoritativní zjištění faktu, že ve Rwandě docházelo k páchání genocidy, je významné, neboť tento fakt byl některými v polovině 90. let 20. století popírán, odmítán nebo bagatelizován. Nepodařilo se sice obvinít a odsoudit všechny vysoce postavené

⁷⁷ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 114-115.

⁷⁸ ICTR in Brief. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.unict.org/en/tribunal>.

⁷⁹ UN MICT: About the MICT. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.unmict.org/en/about>.

pachatele, nicméně s počtem 61 odsouzených lze mít za to, že v tomto směru bylo dosaženo úspěchu možná výraznějšího, než v případě ICTY.

3.5. ICC

3.5.1. Ustavení soudu

Vyvrcholením dosavadního vývoje na poli mezinárodního trestního práva je bezpochyby zřízení stálého Mezinárodního trestního soudu se sídlem v Haagu. Poprvé byla myšlenka zřízení mezinárodního soudu pro válečné zločiny zmíněna pravděpodobně v roce 1872 Gustavem Monierem, který je jedním ze zakladatelů Mezinárodního výboru Červeného kříže.⁸⁰ Byla samozřejmě diskutována v souvislosti s Druhou světovou válkou, ale i v souvislosti s vyjednáváním Ženevských konvencí v roce 1948, nicméně trvalo celých 130 let, než se podařilo tuto myšlenku uskutečnit. Zajímavé je, že k obnovení snah o zřízení mezinárodního trestního soudu došlo na popud Trinidadu a Tobaga, který v roce 1989 navrhl, aby se tato otázka vrátila na pořad jednání Organizace spojených národů.⁸¹

Komise pro mezinárodní právo OSN byla rezolucemi Valného shromáždění 45/41 ze dne 28. 11. 1990 a 46/54 ze dne 9. 12. 1991 vyzvána, aby se vedle své práce na návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva⁸² zabývala též návrhy na zřízení mezinárodního

⁸⁰ HALL, Christopher Keith. The first proposal for a permanent international criminal court. *International Review of the Red Cross*. 1998, vol. 38, issue 322.

⁸¹ CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 120.

⁸² Ke kodexu blíže viz ŠTURMA, Pavel. *Návrh Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva*. In: ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. Str. 48 – 76.

trestního soudu, a v roce 1994 byl již připraven návrh jeho Statutu.⁸³ V roce 1995 byl ustaven zvláštní výbor, na jehož základě byl pak o rok později vytvořen Přípravný výbor pro Mezinárodní trestní soud. Text Statutu Mezinárodního trestního soudu byl přijat po náročných pětítýdenních jednáních na konferenci v Římě⁸⁴ dne 17. července 1998 v poměru hlasování 120 hlasů pro, 7 proti, a 21 se zdrželo (proti přijetí hlasovaly Spojené státy americké, Čína, Irák, Izrael, Katar, Libye a Jemen). Oproti dřívější praxi bylo přistoupeno k přijetí Statutu ICC formou mnohostranné smlouvy otevřené k podpisu všem státům. K účinnosti Římského statutu byla třeba ratifikace šedesáti státy, čehož bylo dosaženo nad očekávání rychle již dne 11. dubna 2002, kdy byl Statut ratifikován najednou hned deseti státy, mezi jinými i Slovenskem, které tak ratifikovala Římský statut o více jak 7 let dříve než Česká republika. Doposud posledním ratifikujícím státem je El Salvador (3. března 2016), která je 124. členem Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.⁸⁵ Římský statut nabyl účinnosti dne 1. července 2002 a tento den je rovněž oficiálně považován za den vzniku Mezinárodního trestního soudu, od tohoto data se uplatňuje jeho jurisdikce. Shromáždění členských států ustavené Statutem následně přijalo Jednací řád,⁸⁶ Prvky skutkové podstaty trestných činů,⁸⁷ a další dokumenty, jako Dohodu o vztazích mezi Soudem a Spojenými národy,⁸⁸ Finanční ustanovení,⁸⁹ Dohodu o výsadách a imunitách Soudu⁹⁰ atd.

⁸³ BASSIOUNI, M. Cherif. *The statute of the International Criminal Court: a Documentary History*. Ardsley, N. Y.: Transnational Publishers. Str. 657.

⁸⁴ United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court.

⁸⁵ údaje platné ke dni 1. 7. 2016

⁸⁶ ICC Rules of Procedure and Evidence

⁸⁷ ICC Elements of Crimes

⁸⁸ Negotiated Relationship Agreement between the International Criminal Court and the United Nations

⁸⁹ ICC Financial Regulations and Rules

⁹⁰ Agreement on the Privileges and Immunities of the ICC

3.5.2. Organizační struktura a jurisdikce

Prvně je třeba podotknout, že ICC je nezávislou institucí a není součástí OSN, s OSN nicméně spolupracuje (viz výše uvedená Dohoda o vztazích mezi Soudem a Spojenými národy). ICC sídlí, stejně jako ICTY, v nizozemském Haagu, zasedat ale může i jinde. Soud je tvořen čtyřmi hlavními orgány, a to Předsednictvím, Právním oddělením, Úřadem prokurátora a Kanceláří. Právní oddělení sestává z 18 soudců, kteří jsou rozděleni do Přípravného oddělení, Projednacího oddělení a Odvolacího oddělení. Úřad prokurátora přijímá oznámení a jakékoliv podstatné informace o případných zločinech, které spadají do jurisdikce Soudu, prošetřuje je, provádí vyšetřování a zabezpečuje obžalobu. Předsednictví spolu s Rejstříkem jsou odpovědné za administrativní záležitosti Soudu.⁹¹

Jurisdikce soudu je omezena na nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek, jedná se o genocidu, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese (za podmínky přijetí jeho definice).⁹² Do pravomoci ICC tak nespádají např. terorismus a nedovolený obchod s drogami.⁹³ Při své činnosti ICC aplikuje jako použitelné právo zejména svůj Statut, Znaky skutkových podstat zločinů a Jednací řád, dále pak ve vhodných případech aplikovatelné mezinárodní smlouvy a zásady a pravidla mezinárodního práva, včetně uznávaných zásad mezinárodního práva ozbrojených konfliktů. Pokud nelze uplatnit výše uvedené, pak obecné zásady

⁹¹ International Criminal Court: Structure of the Court. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z:http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/structure%20of%20the%20court/Pages/structure%20of%20the%20court.aspx#b.

⁹² Definice zločinu agrese byla přijata rezolucí RC/Res.6 přijatou dne 11. 6. 2010 v podobě dodatku k Římskému statutu, kterou byly do Statutu doplněny články 8 *bis* (definice), a 15 *bis* a 15*ter* (jurisdikce). Odpovídajícím způsobem byly doplněny i Prvky skutkové podstaty trestných činů.

⁹³ ICC Statute, Čl. 5.

mezinárodního práva, které Soud odvodí z vnitrostátních právních řádů, včetně vnitrostátních právních řádů, které by za obvyklých okolností vykonávaly jurisdikci vůči zločinu. Soud může použít i právní zásady a pravidla, jež vyložil ve svých předcházejících rozhodnutích.⁹⁴

Soud je příslušný ve věcech, kdy stranou Statutu je (nebo jeho pravomoc uznal *ad hoc*) stát, na jehož území došlo k inkriminovanému jednání, nebo stát, jehož občanem je osoba obviněná z takového zločinu. Soud vykonává jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu jeho Statutu v platnost. Pokud se stát stane smluvní stranou Statutu po jeho vstupu v platnost, může soud vykonávat jurisdikci pouze vůči zločinům spáchaným po vstupu Statutu v platnost pro tento stát, pokud tento neučinil prohlášení o přijetí jurisdikce.⁹⁵

Statut předpokládá tři způsoby zahájení vyšetřování předmětných zločinů, a to buďto na základě podnětu státu, který je smluvní stranou Statutu, dále na základě podnětu Rady bezpečnosti, a v neposlední řadě může vyšetřování zahájit prokurátor ze své vlastní iniciativy na základě informací o zločinech spadajících do jurisdikce soudu. Pokud dojde k závěru, že je zde opodstatněný důvod pokračovat ve vyšetřování, předloží přípravnému senátu žádost o povolení vyšetřování, podloženou shromážděným důkazním materiálem. Přípravný senát buďto vyšetřování povolí nebo odmítne, takovým rozhodnutím přípravného senátu nejsou dotčena následná rozhodnutí soudu ohledně jurisdikce ani možnost prokurátora podat žádost opakovaně na základě nově zjištěných skutečností.⁹⁶

⁹⁴ ICC Statute, Čl. 21.

⁹⁵ ICC Statute, Čl. 11.

⁹⁶ ICC Statute, Čl. 15.

3.5.3. ICC v praxi

Doposud bylo soudu předloženo 22 případů vyplývajících z 9 různých situací ve světě. Čtyři z nich byly referovány přímo samotnými státy, na jejichž území k incidentům došlo, jedná se o Ugandu, Demokratickou republiku Kongo, Středoafričskou republiku a Mali. Radou bezpečnosti byl Soudu referován konflikt v Dárfúru (Súdán), a Libyi (ani Súdán ani Libye nejsou stranami Římského statutu), dále se jedná o situaci v Keni a v Pobřeží slonoviny (rovněž v době incidentu nebylo stranou Římského statutu, nicméně v roce 2003 přijalo jeho jurisdikci, což potvrdilo ještě prohlášením v roce 2010 a v roce 2011, a 15. února 2015 ratifikovalo Římský statut). Posledním poněkud atypickým případem je incident na plavidlech Komorského svazu, Řecka a Kambodže, který byl soudu referován Komorským svazem. Předběžné vyšetřování se zatím týká Afghánistánu, Kolumbie, Nigérie, Gruzie, Guiney, Hondurasu, Iráku, Ukrajiny a Palestiny.⁹⁷

⁹⁷ ICC, Situations and Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/EN_Menu/ICC/Pages/default.aspx. Údaje platné ke dni 25. 6. 2015.

4. OBECNĚ K DOHODĚ O VINĚ A TRESTU

4.1. Pojem dohody o vině a trestu

Je prakticky nemožné vyslovit jedinou univerzální a přesnou definici dohody o vině a trestu, neboť tato se vyskytuje v různých formách. Nejobecněji řečeno se jedná o vyjednávání mezi obviněným a obžalobou, a to bez účasti soudu, které vyústí v dohodu o uznání viny a přijetí trestu. Uzavřením dohody o vině a trestu se obžalovaný vzdává výhody spočívající jinak v povinnosti obžaloby prokázat jeho vinu nad rozumnou pochybnost a tím i možnosti být zcela zproštěn viny.

Dohoda o vině a trestu je institutem trestního procesu typickým pro právní systém common law, přičemž vůbec nejznámější zemí, kde je dohoda o vině a trestu využívána, jsou Spojené státy americké. Tam je dohoda o vině a trestu (*plea bargaining*) využívána již déle než sto let, i když k jejímu oficiálnímu uznání soudy došlo až v 70. letech 20. století, kdy ji Nejvyšší soud Spojených států prohlásil za vhodnou a nezbytnou součást trestního řízení. Odhady, kolik případů je vyřešeno uznáním viny, se pohybují od 90 %⁹⁸ až do 97 %⁹⁹. Dle vyjádření někdejšího předsedy Nejvyššího soudu Spojených států Warrena E. Burgera je současný justiční systém ve Spojených státech založen na tom a funguje za předpokladu, že 90 % případů je vyřešeno doznáním viny, což ponechává pouze 10 % všech trestních případů k řešení před soudem, resp. před porotou. Snížení počtu případů, které jsou takto vyřešeny, z 90 na 80 % by tak vyžadovalo zdvojnásobení justičního aparátu, tj. soudců, soudních úředníků, zapisovatelů, soudních budov

⁹⁸ ŠTĚPÁN, Jan. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. *Právo a zákonnost*. 1991, č. 5. Str. 298.

⁹⁹ OPPEL, Richard A. Jr. Sentencing shift gives new clout to prosecutors. *The New York Times National (Chicago)* 26. 9. 2011. s. A1.

a síní atd.¹⁰⁰ Dle vyjádření soudu v případě *People v. Selikoff*¹⁰¹ je vyjednané doznání viny prostředkem, který odvrací kolaps celého justičního systému včetně vězeňství.

Ze Spojených států se dohoda o vině a trestu začala postupně šířit i do jiných zemí světa. Z mimoevropských zemí se jedná např. o Kanadu, některé australské státy, Argentinu, Jihoafrickou republiku, Rusko, Indii či Pákistán. Zavadení dohody o vině a trestu do právních řádů evropských zemí, tedy do zemí typicky s kontinentálním právním systémem, bylo podníceno v roce 1987 doporučením výboru ministrů Rady Evropy ze dne 17. října 1987, které vyzývá členské státy, aby do svých právních řádů zavedly řízení o doznání viny („*procedure of guilty pleas*“), pokud tomu nebrání ústavní nebo právní tradice státu.¹⁰² Postupně se pak dohoda o vině a trestu začala v různých formách objevovat v mnoha evropských zemích. Vedle České republiky, kde byla dohoda o vině a trestu do právního řádu zavedena s účinností od 1. září 2012 (podrobně viz níže), lze tento institut nalézt i na Slovensku jako "*dohodu o vině a trestě*", v Itálii jako tzv. „*patteggiamento*“, v Portugalsku jako „*confissão*“, ve Španělsku jako „*conformidad*“, či ve Francii jako „*composition pénale*“ a „*la comarution sur reconnaissance pléale de culpabilité*“.¹⁰³ Ve Spolkové republice v Německu se dohoda o vině a trestu („*Verständigung*“) nejprve stala běžnou součástí trestního procesu živelně, aniž by k tomu měla jakoukoliv zákonnou oporu.

¹⁰⁰ vyjádření tehdejšího předsedy Nejvyššího soudu Spojených států amerických Warrena E. Burgera na výroční konferenci American Bar Association, uveřejněno v *The New York Times* 11. 8. 1970. Str. 24.

¹⁰¹ *People v. Selikoff*, 318 N.E.2d 784 (N.Y. 1974).

¹⁰² Rada Evropy, Doporučení výboru ministrů č. R (87) 18 ze dne 17. září 1987 o zjednodušení trestní justice (Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Simplification of Criminal Justice) III. a. 7, 8: „Wherever constitutional and legal traditions so allow, the procedure of "guilty pleas", ..., should be introduced. ...“

¹⁰³ ORLANDI, Renzo. Plea bargaining in den kontinentaleuropäischen Ländern. *Österreichische Juristen-Zeitung*. 2009, č. 9. Str. 404.

To se změnilo až v roce 2009, kdy německý Bundestag schválil zákon, který upravuje používání dohody v německém trestním procesu. Tímto zákonem je Zákon o úpravě dohody v trestním řízení¹⁰⁴ účinný ode dne 4. srpna 2009, který do německého trestního řádu („*Strafprozeßordnung*“) zavedl nový § 257c – *Verständigung*. Dále pak lze dohodu o vině a trestu nalézt i v Gruzii a Estonsku.

Je tedy patrné, že přesto, že v evropských zemích je užití dohody o vině a trestu oproti jejímu užití ve Spojených státech často omezeno, a to např. pouze na určité typy trestných činů, nebo délkou trestu, který je možné v takto vedeném řízení uložit, nachází tento institut v Evropě i ve světě stále širší uplatnění.

4.2. Dohoda o vině a trestu v České republice

Jak již bylo zmíněno, v České republice byla dohoda o vině a trestu zavedena s účinností od 1. září 2012. Systematicky je řazena mezi tzv. zvláštní způsoby řízení a nejedná se tak o jeden z odklonů.

Dohodu o vině a trestu lze sjednat, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný. Jednání o dohodě o vině a trestu zahajuje v takovém případě státní zástupce na návrh obviněného nebo i bez takového návrhu.¹⁰⁵ Sjednání dohody o vině a trestu může iniciovat také soud. Předseda senátu nařídí předběžné projednání obžaloby, má-li za to, že vzhledem k okolnostem případu by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu.¹⁰⁶ V předběžném projednání soud zjistí stanoviska státního zástupce a obviněného k uzavření dohody

¹⁰⁴ Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren, BGBl. I S. 2353.

¹⁰⁵ § 175a, odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu

¹⁰⁶ § 186, písm. g) trestního řádu

o vině a trestu a podle toho buď dá státnímu zástupci přiměřenou lhůtu k pokusu o uzavření dohody o vině a trestu nebo ve věci nařídí hlavní líčení.¹⁰⁷

Podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným vždy za přítomnosti obhájce.¹⁰⁸

Významnou roli při uzavírání dohody o vině a trestu hraje také poškozený. Ten je vyrozumíván o jednání o dohodě o vině a trestu a nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu má možnost uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo vydání bezdůvodného obohacení, které bylo na jeho úkor získáno.¹⁰⁹ Státní zástupce při sjednávání dohody o vině a trestu na zájmy poškozeného dbá. Je-li poškozený sjednávání dohody o vině a trestu přítomen, vyjádří se zejména k rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i bez přítomnosti poškozeného a poškozený se tak nemusí s obviněným při sjednávání dohody o vině a trestu vůbec setkat, což významně přispívá k zabránění sekundární viktimizace oběti trestného činu.

V případě, že ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde, provede o tom státní zástupce záznam do protokolu; v takovém případě

¹⁰⁷ § 187, odst. 4 trestního řádu

¹⁰⁸ § 175a, odst. 3 trestního řádu

¹⁰⁹ § 175a, odst. 2 trestního řádu

se k prohlášení viny učiněnému obviněným v dalším řízení nepřihlíží.¹¹⁰ Z toho vyplývá, že je zde zásadní rozdíl mezi prohlášením obviněného o spáchání skutku, který je trestným činem, učiněným obviněným za účelem dosažení dohody o vině a trestu, a doznáním. V případě, že ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde, nelze prohlášení obviněného v dalším řízení použít jako důkaz.

Dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení o zvláště závažném zločinu, tj. o trestném činu, na nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, a v řízení proti uprchlému.¹¹¹ Nelze ji sjednat ani v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku. Z důvodové zprávy¹¹² se dozvídáme, že možnost sjednání dohody o vině a trestu v řízení ve věcech mladistvých je třeba vyloučit, neboť u mladistvých pachatelů je zapotřebí upřednostnit výchovný vliv řízení na mladistvého a uvážlivý výběr vhodného opatření specializovaným soudcem nad rychlostí řízení.

Dojde-li k sjednání dohody o vině a trestu, státní zástupce podá soudu v rozsahu sjednané dohody návrh na schválení dohody o vině a trestu. Návrh na schválení dohody o vině a trestu přezkoumá předseda senátu a podle jeho obsahu a obsahu spisu nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, nebo rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, nebo nařídí předběžné projednání návrhu.¹¹³

O návrhu na schválení dohody o vině a trestu rozhoduje soud ve veřejném zasedání. Veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti obviněného a státního zástupce, poškozený se o konání veřejného

¹¹⁰ § 175a, odst. 7 trestního řádu

¹¹¹ § 175a, odst. 8 trestního řádu

¹¹² Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Sněmovní tisk 510/0 pro 6. volební období (od 2010), s. 46.

¹¹³ § 314o, odst. 1 trestního řádu

zasedání vyrozumí.¹¹⁴ Účast obhájce v tomto řízení není na rozdíl od přípravného řízení nutná, neboť v tomto řízení již nelze sjednanou dohodu měnit z hlediska dohodnutého trestu nebo jiných otázek a v řízení vystupuje soud, který přiměřenost a spravedlivost sjednané dohody posuzuje i z hlediska obviněného.¹¹⁵ Ve veřejném zasedání státní zástupce přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu, poté se k návrhu vyjádří obviněný, zejména k otázce zda sjednané dohodě rozumí, zda prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku a zda jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu.¹¹⁶ Toto je důležité zejména proto, že obviněný se sjednáním dohody vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a v zásadě i práva napadnout rozsudek odvoláním.¹¹⁷ Možnost vyjádřit se dostane poté i poškozený, je-li přítomen.¹¹⁸ Dokazování soud neprovádí, ale považuje-li to za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení.¹¹⁹ Státní zástupce může vzít návrh na schválení dohody o vině a trestu zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě.¹²⁰

Soud může rozhodnout o skutku, jeho právní kvalifikaci, trestu a ochranném opatření pouze v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu. O nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení rozhoduje soud v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu, pokud s ní poškozený souhlasí, nebo pokud dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové

¹¹⁴ § 314q, odst. 1 trestního řádu

¹¹⁵ VANTUCH, Pavel. Nový návrh na dohodu o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2011, č. 9, s. 11.

¹¹⁶ § 314q, odst. 2 a 3 trestního řádu

¹¹⁷ Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Sněmovní tisk 510/0 pro 6. volební období (od 2010). Str. 30.

¹¹⁸ § 314q, odst. 4 trestního řádu

¹¹⁹ § 314q, odst. 5 trestního řádu

¹²⁰ § 314o, odst. 5 trestního řádu

újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatňovanému nároku poškozeného.¹²¹ Soud má tak prakticky pouze dvě možnosti: dohodu schválí, aniž má možnost ji sám nějak modifikovat, nebo dohodu neschválí. Soud nemůže do sjednané dohody nijak aktivně zasahovat, např. navrhnout změny sjednaného trestu. Z tohoto pravidla existuje pouze jediná výjimka. Soud může na základě návrhu státního zástupce obviněnému uložit ochranné opatření i v případě, že toto nebylo v dohodě o vině a trestu sjednáno. Na tuto možnost však musí být obviněný předem upozorněn. Bez tohoto upozornění může státní zástupce navrhnout uložení ochranného opatření pouze v případě, že důvody pro uložení ochranného opatření vyšly najevo až po podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu.¹²²

Pokud soud dohodu o vině a trestu schválí, učiní tak odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu, výrok o vině a trestu, případně ochranném opatření a výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení, to vše v souladu s dohodou o vině a trestu.¹²³ Co do nároku poškozeného nebo jeho části, ohledně které nedošlo k dohodě, odkáže poškozeného na občanskoprávní řízení. Soud dohodu neschválí (rozhodne usnesením o odmítnutí návrhu na schválení dohody), je-li nesprávná nebo nepřiměřená, anebo zjistí-li, že došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu (např. při sjednávání dohody nebyl přítomen obhájce, prohlášení viny bylo vynucené atp.). V takovém případě věc vrátí do přípravného řízení, ke sjednané dohodě ani k prohlášení obviněného o vině se v dalším

¹²¹ § 314r, odst. 1 trestního řádu

¹²² § 175a, odst. 4 trestního řádu

¹²³ § 314r, odst. 4 trestního řádu

řízení nepřihlíží, což však nevylučuje sjednání nové dohody o vině a trestu.¹²⁴

Odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu lze podat pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl. Poškozený může podat odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže soud schválil dohodu v podobě, s níž poškozený souhlasil.¹²⁵

Co se týče dohody o vině a trestu, není v České republice – na rozdíl např. od Slovenska - uzákoněno snížení trestní sazby z důvodu uzavření této dohody.¹²⁶

4.3. Formy dohody o vině a trestu

Ve světě existují různé formy dohod o vině a trestu, toto jsou tři z nich, které jsou státními zástupci ve Spojených státech Amerických, kolébce dohody o vině a trestu, používány nejčastěji.¹²⁷

¹²⁴ § 314r odst. 2 a § 314s trestního řádu

¹²⁵ § 245 trestního řádu

¹²⁶ Na Slovensku může být uzavření dohody o vině a trestu v souladu s § 39 odst. 2 písm. d) a odst. 4 zákona č. 300/2005 Z. z., trestného zákona, důvodem pro mimořádné snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby, a to až o jednu třetinu, přičemž u trestných činů vyjmenovaných v odstavci 3 téhož paragrafu (např. úkladná vražda, genocida, terorismus) nesmí být uložen trest odnětí svobody na dobu kratší než dvacet let. V této souvislosti je třeba poznamenat, že Slovensko má obecně přísnější trestní zákon, údajně jeden z nejpřísnějších v celé Evropské unii.

¹²⁷ KAMISAR, Yale; LAFAVE, Wayne R.; ISRAEL, Jerold H. aj. *Modern Criminal Procedure*. 12. vydání. Spojené státy americké: nakladatelství Thomson/West, 2008. Str. 1271, a LAFAVE, Wayne R., ISRAEL, Jerold H., KING, Nancy J. aj. *Criminal procedure*, 5. vydání, Spojené státy americké: Nakladatelství THOMSON REUTERS, 2009, s. 1000.

První formou je ujednání mezi obviněným a státním zástupcem o tom, že obviněný se přizná ke spáchání trestného činu méně závažného, než na který ukazují dosud shromážděné důkazy, z tohoto trestného činu pak bude státním zástupcem obžalován (*the plea to a lesser included offence*). Tato forma má pro obviněného hned několik výhod. Přiznáním k méně závažnému trestnému činu obviněný limituje možnosti soudce ohledně maximální hranice trestní sazby, může se rovněž vyhnout obžalobě z trestného činu, za který je stanovena poměrně vysoká minimální hranice trestní sazby nebo povinný dohled probačního úředníka, nebo může být také motivován snahou vyhnout se tomu, aby byl do jeho trestního rejstříku zapsán trestný čin, který ve skutečnosti spáchal (např. namísto skutečně spáchaného sexuálně motivovaného trestného činu bude do trestního rejstříku zapsán blíže nedefinovaný trestný čin výtržnictví, veřejného pohoršení atp.).

Druhou formou dohody o vině a trestu je dohoda o tom, že se obviněný přizná k trestnému činu, ze kterého je obviněn výměnou za nějaký druh slibu státního zástupce ohledně trestu za tento trestný čin. Státní zástupce pak zpravidla navrhuje u soudu shovívavější trest nebo jiný druh trestu (*sentence recommendation practice, též tzv. sentence bargaining*). Tato forma s sebou nese určité riziko (byť většinou dost malé), že soudce se nebude řídit doporučeními a návrhy státního zástupce a uloží trest vyšší nebo jiný než trest navrhovaný. V případě, že dohodu poruší státní zástupce a navrhne trest vyšší nebo jiný než trest, který slíbil obviněnému výměnou za jeho doznání, nelze po obviněném spravedlivě požadovat, aby svou část dohody dodržel a na svém doznání setrval.¹²⁸

Třetí formou dohody o vině a trestu je pak dohoda, kdy se obviněný přizná ke spáchání jednoho trestného činu a výměnou za to státní zástupce stáhne žalobu ohledně dalších trestných činů spáchaných

¹²⁸ Santobello v. New York, 404 U.S. 257, 92 S.Ct. 495, 30 L.Ed.2d 427 (1971).

obviněným (*charge dismissal practice*, též tzv. *charge bargaining*). Právě tato třetí forma je z praktického hlediska formou nejvhodnější pro použití u mezinárodních trestních tribunálů. V prvních dvou případech je její využití omezené, neboť u mezinárodních trestních tribunálů, na rozdíl od národních soudů, neexistuje zákonná výměra trestu za konkrétní trestný čin a u válečných zločinů a zločinů proti lidskosti pachatelům patrně rovněž nebude záležet na výsledné podobě jejich trestního rejstříku. Nicméně ani tato forma není zcela vyloučena, a najde své využití tam, kde se pachatel bude chtít doznat např. ke zločinům proti lidskosti namísto možné obžaloby z genocidy. Druhá forma, tedy doporučení ohledně výše trestu, má u mezinárodních tribunálů rovněž omezené využití, neboť tribunály nejsou dohodou ani doporučením obžaloby nijak vázány a jak se v praxi ukázalo, právě nerespektování dohody o vině a trestu tribunálem v některých případech patrně v konečném důsledku vedlo k tomu, že postupně přestala být obviněnými před *ad hoc* mezinárodními trestními tribunály využívána (viz níže).

4.4. Pojem „guilty plea“

Pro uchopení pojmu dohody o vině a trestu v kontextu mezinárodního trestního práva je třeba vymezit a pochopit pojem „*guilty plea*“, který bude v této práci často používán, a to ve své původní anglické formě, neboť český překlad, tedy *přiznání/doznání viny*,¹²⁹ není v tomto směru zcela přesný a plně vypovídající a nesmí být zaměňován s doznáním, jak jej vnímáme v naší právní kultuře. Pro *guilty plea* bych jako nejbližší český ekvivalent volila pojem *uznání viny*, popřípadě *prohlášení o vině*, které koresponduje s pojmoslovím

¹²⁹ CHROMÁ, Marta. Anglicko-český právní slovník. LEDA, spol. s r.o., 3. vydání. 2010. Str. 149.

používaným aktuálním zněním českého trestního řádu v případě dohody o vině a trestu.¹³⁰ Rozlišování mezi oběma pojmy není pouhou formalitou, neboť oba pojmy mají jiný obsah a jiné právní důsledky.

Doznání je v tradičním kontinentálním systému jedním z důkazů v trestním řízení. Jakmile obviněný učiní doznání, jedná se o důkaz a nelze je vzít jednoduše zpět. Doznání rovněž nezbavuje soud odpovědnosti za zjištění, zda je takové doznání důvěryhodné a zda je podpořeno ostatními důkazy, to vše ve smyslu zásady materiální pravdy a povinnosti soudu a dalších orgánů činných v trestním řízení zajistit, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí o ní.¹³¹ Doznání bývá považováno za polehčující okolnost¹³² a může tedy, stejně jako dohoda o vině a trestu, přispět k nižší trestní sazbě.

Naproti tomu pokud obviněný v angloamerickém právním systému přistoupí ke *guilty plea*, je případ v podstatě vyřešen. Ve své „čisté“ podobě *guilty plea* znamená, že (bez předchozí domluvy o výhodách z toho plynoucích) obžalovaný uznává svou vinu, dává najevo svou ochotu k součinnosti s orgány činnými v trestním řízení, vyjadřuje svou lítost a přijímá svou odpovědnost za spáchaný čin,¹³³ a zatímco doznání v kontinentálním smyslu proces zkracuje, *guilty plea* ho činí nadbytečným – bez dalších otázek ohledně viny zůstává pouze otázka výše trestu. Na druhou stranu *guilty plea*, jako procesní institut, lze vzít bez dalšího zpět a v takovém případě se pokračuje standardním trestním

¹³⁰ zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, např. § 175a, odst. 3.

¹³¹ v ČR viz § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹³² v ČR viz § 41 písm. k) a l) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹³³ HENHAM, Ralph, a DRUMBL, Mark. Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Criminal Law Forum*. 2005, vol. 16, issue 1. Str. 50.

procesem, aniž by bylo k původnímu *guilty plea* jakkoliv přihlíženo.¹³⁴ *Guilty plea* může být, a často bývá, výsledkem dohody o vině a trestu, nicméně být to tak nemusí a nelze tyto pojmy zaměňovat ani bez dalšího automaticky předpokládat že *guilty plea* vyjednávání a jeho podmínkách předcházelo.

Doznání v našem chápání může mít v důsledku podobný efekt, jako dohoda o vině a trestu v podobě *sentence bargaining*, tedy snížení trestu uloženého za spáchaný trestný čin, a proto není tolik kontroverzní, jako *charge bargaining*. Podle profesora Damašky je právě *charge bargaining* tím, co „zraňuje kontinentálně-právní city“.¹³⁵ *Charge bargaining* totiž odporuje základnímu účelu trestního procesu, kterým je zjištění materiální pravdy, nikoliv pouze pravdy předložené stranami,¹³⁶ a odporuje rovněž principu *iura novit curia*, který je s *charge bargaining* prakticky neslučitelný, neboť spočívá v tom, že stejný čin bude právně kvalifikován jako čin méně závažný.

¹³⁴ SLUITER, Göran. *International Criminal Procedure: Principles and Rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1376.

¹³⁵ DAMAŠKA, Mirjan. Negotiated Justice in International Criminal Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2. Str. 1024.

¹³⁶ BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. Str. 151 - 160.

5. FUNKCE A CÍLE MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO PRÁVA

Cílem této práce není obecný výklad o mezinárodním trestním právu, nicméně mezinárodní trestní právo se zabývá nejhoršími a nejopovrženějšími lidskými skutky, jako je genocida, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Pro vyhodnocení praxe uzavírání dohod o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů je proto nezbytné zvážit, zda je vyřízení případu uzavřením dohody o vině a trestu v souladu s funkcemi a cíli mezinárodního trestního práva. Proto je zde uveden jejich stručný nástin.

5.1. Funkce trestního práva hmotného obecně

Základním účelem trestního práva hmotného je ochrana nejdůležitějších právních statků před trestnými činy. V nauce trestního práva se rozlišuje několik základních funkcí, které trestní právo plní. Jsou jimi ochranná funkce, preventivní funkce, represivní funkce a regulativní funkce.¹³⁷

Vzhledem k postavení trestního práva v právním systému dominuje **funkce ochranná**, tj. ochrana společnosti před kriminalitou. Trestní právo chrání společnost a určitý okruh společenských vztahů před nejnebezpečnějšími útoky a použije se pouze v případě, že nedostačuje ochrana podle jiného právního předpisu. To je vyjádřeno přímo v § 12 odst. 2 trestního zákoníku,¹³⁸ který říká, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění

¹³⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s. 2008. Str. 20

¹³⁸ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

odpovědnosti podle jiného právního předpisu – zásada subsidiarity trestní represe.

Další funkcí trestního práva je **funkce preventivní**, tedy ochrana společnosti předcházením trestné činnosti. Prevenci lze rozdělit na prevenci individuální a generální. Individuální prevence, jak již samotný její název napovídá, se zaměřuje na jednotlivé pachatele, na které působí jednak represivně, a jednak výchovně. Prostřednictvím individuální prevence pak trestní právo působí výchovně i na společnost a tedy na ostatní potenciální pachatele, které do určité míry od páchaní trestné činnosti odradí vědomí, že by mohli být za spáchání trestného činu postiženi - generální prevence.

Pouze na pachatele trestného činu je pak zaměřena **funkce represivní**, tedy negativní působení na konkrétního pachatele trestného činu. Jejím účelem je zabránit pachatelům páchat další trestnou činnost a během výkonu trestu vytvářet podmínky pro jejich převýchovu a sociální integraci. Naopak případná generální represe je zcela neslučitelná s podstatou trestního práva demokratického právního státu.¹³⁹

Regulativní funkce spočívá v tom, že trestní právo co nejpřesněji vymezuje zákonné podmínky trestní odpovědnosti i beztrestnosti, zakotvuje podmínky ukládání trestů a ochranných opatření u dospělých pachatelů, výchovných, ochranných a trestních opatření u mladistvých pachatelů, stanoví působnost trestních zákonů apod.¹⁴⁰

¹³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Str. 18

¹⁴⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s. 2008. Str. 22

5.2. Funkce mezinárodního trestního práva

Mezinárodní trestní právo má bezpochyby oproti klasickému národnímu trestnímu právu svá specifika, která vyplývají z rozsahu, závažnosti a důsledků zločinů, které jsou jeho předmětem. Proto i některé jeho funkce a cíle se oproti národnímu trestnímu právu liší, zatímco některé zůstávají v zásadě stejné.

I v mezinárodním trestním právu lze bezpochyby vysledovat **funkci ochrannou** obdobně, jako je vnímána u národního trestního práva. Mezinárodní trestní právo chrání světové společenství před těmi nejzávažnějšími trestnými činy vůbec, které ohrožují mír, bezpečnost a blaho světa. Důkazem toho je i společné prohlášení signatářských států Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (dále také jen Římský statut nebo Statut ICC) obsažené v Preambuli, a čl. 1:

„Smluví strany tohoto Statutu:

...

Pamětlivy, že v průběhu tohoto století miliony dětí, žen a mužů padly za oběť nepředstavitelným zvěrstvům, které hluboce otráslly svědomím lidstva,

Uznávající, že tyto závažné zločiny ohrožují mír, bezpečnost a blaho světa,

...

Se dohodly takto:

...

Tímto se ustavuje Mezinárodní trestní soud („Soud“). Soud bude stálou institucí a bude oprávněn vykonávat jurisdikci vůči osobám pro nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek a které jsou uvedeny v tomto Statutu.“

Hned vzápětí lze v Preambuli vysledovat zaměření i na **funkci preventivní a funkci represivní**:

„Potvrzující, že nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek, nesmí zůstat nepotrestány a že je nutné zajistit jejich účinné stíhání

přijetím opatření na národní úrovni a posílením mezinárodní spolupráce,

Rozhodnuty skoncovat s beztrestností těchto pachatelů, a tak přispět k prevenci takových zločinů,“

Ve své praxi jsou však soudy i právní teoretikové maximálně opatrní, aby represe nebyla chápána jako odvěta nebo pomsta. Odsouzení a trest mají být chápány jako vyjádření pobouření a rozhořčení mezinárodního společenství nad spáchanými zločiny. Mají být jasným signálem, že mezinárodní společenství takové zločiny potrestá.¹⁴¹

Do určité míry je však třeba se zamyslet nad generální preventivní funkcí mezinárodního trestního práva. Osobně se nedomnívám, že většinu pachatelů trestných činu postihovaných dle mezinárodního práva trestního lze od páchání zločinů, jako jsou genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese odradit vidinou, že by mohli být za své činy potrestáni. Ve válečném konfliktu se, dle mého názoru, vůdci, a to jak vůdci političtí, tak vůdci vojenští, nezabývají tím, že by se mohli po skončení konfliktu za své zločiny zodpovídat před mezinárodním tribunálem na základě mezinárodního trestního práva. Ostatně moderní *ad hoc* mezinárodní trestní tribunály zřízené mezinárodním společenstvím ani Mezinárodní trestní soud nepřipouští ve svých rozsudcích trest smrti. Národní právo tak může být případně i normou přísnější a budit větší obavy, než obavy z trestu uloženého na základě mezinárodního trestního práva uplatňovaného mezinárodním tribunálem. Nelze opominout ani skutečnost, že ozbrojené konflikty,

¹⁴¹ ICTY, Prosecutor v. Alekovski, IT-95-14/1. Appeals Chamber Judgement, 24. 3. 2000, odst. 185. „***This is not to be understood as fulfilling a desire for revenge but as duly expressing the outrage of the international community at these crimes. This factor has been widely recognised by Trial Chambers of this International Tribunal as well as Trial Chambers of the International Criminal Tribunal for Rwanda. Accordingly, a sentence of the International Tribunal should make plain the condemnation of the international community of the behaviour in question and show “that the international community was not ready to tolerate serious violations of international humanitarian law and human rights”.*** Dále např. ICTY, Prosecutor v. Nikolić Momir, IT-02-60/1, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003, odst. 86-87.

kteře s sebou zločiny dle mezinárodního práva přinášejí, jsou nejčastějí bojem o moc a nadvládu, obě strany chtějí zvítězit a své vítězství považují, alespoň zpočátku, za možné a pravděpodobné. Vůdci potom nemají strach z trestního stíhání, neboť v případě jejich vítězství je jejich stíhání vysoce nepravděpodobné. Otázkou také je, zda u pachatelů trestných činů dle mezinárodního práva nepřeváží nad případnou obavou z trestu myšlenka, kterou sami sobě ospravedlňují své chování, tedy např. náboženské přesvědčení či přesvědčení o tom, že páchané zločiny jsou nezbytnou obětí ve jménu vyššího dobra.

Konečně lze u mezinárodního trestního práva částečně nalézt i **funkci regulativní**, neboť jeho substantivní část definuje trestné činy, které jsou na základě mezinárodního trestního práva stíhané a vymezuje podmínky trestní odpovědnosti i beztrestnosti a zakotvuje podmínky a zásady ukládání trestů.

U mezinárodního trestního práva se (oproti národnímu trestnímu právu) hovoří i o **funkci historického záznamu**. Trestní procesy vedené u mezinárodních trestních tribunálů mají napomáhat odhalení pravdy, doplnit historické záznamy a objasnit okolnosti toho, co se událo, což úzce souvisí se v současné době moderním pojmem „restorativní justice“, která je aktuální i v oblasti mezinárodního trestního práva. Nejdůležitější funkcí mezinárodního trestního práva je totiž podle některých autorů ¹⁴² obnova míru. Když totiž Rada bezpečnosti OSN rozhodla o zřízení mezinárodních trestních tribunálů pro konflikty v Jugoslávii a ve Rwandě, mohla tak učinit pouze na základě pověření Rady bezpečnosti obsaženého v kapitole VII Charty OSN, tedy za předpokladu, že existence trestních soudů podpoří světový mír a bezpečnost. Je prý totiž zřejmé, že trvalého míru nelze dosáhnout bez

¹⁴² RAUXLOH, Regina E. Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining. *International Criminal Law Review*. 2010, vol. 10, issue 5. Str. 739.

spravedlivého potrestání alespoň některých násilností spáchaných během konfliktů. K obnovení míru pak kromě stíhání a odsouzení jednotlivých pachatelů napomáhá i to, že se během trestního procesu odhalí kořeny, původ a vývoj konfliktu a rozsah utrpení, které oběti utrpěly. Musí být odhalena hierarchie mocenské struktury, plánů a všech faktorů, které ke konfliktu přispěly. Pouze pokud je odhalena pravda, může dojít ke smíru.¹⁴³

To je pravdou zejména s ohledem na roli propagandy při rozsáhlých porušováních lidských práv. V případech, kdy je násilí pácháno v tak velkém měřítku, je možné tak velké množství lidí proměnit v oběti, ale také pachatele, pouze za využití politiky silného nacionalismu nebo etnické či rasové nesnášenlivosti podpořené rozsáhlou propagandou. Propaganda dokáže lidi podnítit k neuvěřitelnému násilí proti skupině obětí, která jsou vypodobňována jako podřadní lidé a zároveň jako lidé představující nebezpečí.¹⁴⁴ Takové vyobrazení cílové skupiny obětí dokáže přesvědčit lidi k tomu, aby sami páchali, nebo alespoň nezabraňovali násilí vůči svým vlastním sousedům a spoluobčanům. Odhalením těchto praktik a pořízením pravdivého historického záznamu je možné propagandu prolomit. Dále je důležité namísto obviňování určitých skupin dát jména a tváře konkrétním osobám stojícím za spáchanými zločiny, což do budoucna zabrání bludnému kruhu násilností, vražd z pomsty a agresi. Nakonec je zveřejnění pravdy i způsobem, jak se může nová vláda či vůdčí hnutí odlišit od předchozího režimu. Detailní historický záznam umožní udělat jasnou čáru za minulostí a podpoří snahu vytvořit nový sociální

¹⁴³ SCHARF, M. P. The Politics of Establishing an International Criminal Court. *Duke Journal of Comparative and International Law*. 1995, vol. 6. Str. 167 a 168.

¹⁴⁴ typicky židé za druhé Světové války v nacistickém Německu či Tutsiové a umírnění Hutuové v době genocidy ve Rwandě

a politický systém, ve kterém je daleko nižší pravděpodobnost opakování konfliktu.¹⁴⁵

Je třeba mít na paměti, že v případě mezinárodního trestního práva prosazovaného tribunály se nikdy nebude jednat o historický záznam zcela kompletní a bezchybný. Během trestního procesu v naprosté většině případů existuje odlišný zájem jeho stran na zjištění pravdy, skutečného běhu událostí a všech relevantních okolností, a může tak docházet, minimálně ze strany pachatele, k záměrnému zamlčování důležitých okolností, překrucování pravdy a případně i záměrnému lživému výkladu událostí. Účelem trestního řízení ani není odhalení všech okolností, ale pouze okolností relevantních pro daný případ a nezbytných pro rozhodnutí ve věci. Přesto je funkce historického záznamu důležitou funkcí mezinárodního práva a tribunály na něj (jak bude uvedeno níže) rády poukazují jako na významný prvek své činnosti.

Výjimkou z výše uvedeného jsou různé komise, z nichž nejznámější je patrně **Jihoafriká komise pro pravdu a usmíření**, která byla v Jihoafriké republice ustavena po ukončení apartheidu. Pachatelům závažných trestných činů a násilí páchaného v souvislosti s apartheidem bylo umožněno výměnou za jejich pravdivé a úplné svědectví o uplynulých událostech žádat o amnestii. Zde je již funkce historického záznamu zcela zřejmá a jasně primární. Je však třeba poznamenat, že právě například Jihoafriká komise pro pravdu a usmíření nebyla soudem ve smyslu skutečného soudu či soudního tribunálu (v angličtině se pro ni používá výraz „*court-like body*“) a určení pachatelů trestných činů a jejich potrestání tedy nebylo jejím prvotním účelem.

¹⁴⁵ RAUXLOH, Regina E. Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining. *International Criminal Law Review*. 2010, vol. 10, issue 5. Str. 739.

Se vším shora uvedeným pak souvisí funkce zřejmého odlišení individuální trestní odpovědnosti od odpovědnosti kolektivní, potřebného pro usmíření společností.

6. LEGALITA A LEGITIMITA MEZINÁRODNÍCH TRESTNÍCH TRIBUNÁLŮ

Otázka jak legality, tak legitimacy trestání na poli mezinárodního práva je otázkou poměrně komplikovanou a v obou případech složitější, než v právu národním, a to zejména s ohledem na právní, kulturní i politickou různorodost mezinárodního společenství. Dříve než bude přistoupeno k samotnému zhodnocení legality a legitimacy praxe mezinárodních trestních tribunálů, je třeba oba pojmy vymezit. Následující vymezení pojmů tak, jak je chápe právní teorie v národním kontextu, vychází z publikace docenta Harváňka o právní teorii,¹⁴⁶ tyto definice je však nezbytné přenést a aplikovat v kontextu specifik práva mezinárodního.

6.1. Legalita

Legalita je vlastně shoda s právem, zákonnost. V nejobecnějším významu představuje zákonnost metodu vládnutí, tedy výkon veřejné moci na základě práva. Je tak i politickou kategorií, kterou chápeme jako metodu vládnutí bez jakéhokoliv ideologického aspektu. Předpokládá se tak zejména:

- a) zákonné vymezení pravomocí a působnosti státních orgánů,
- b) naplňování demokratických zásad při výkonu veřejné moci,
- c) bezvýhradný postup orgánů veřejné moci na základě práva.

Legalita v širším významu vyjadřuje jednak požadavek zachovávání práva ale i požadavek, aby relevantní, tj. pro společnost a občany

¹⁴⁶ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. Str. 371 – 373.

důležité společenské vztahy byly regulovány právem (prevence bezpráví či „práva“ silnějšího).

V mezinárodním právu je situace komplikovanější tím, že v mezinárodním společenství neexistuje jediný bezvýhradný, všeobecně uznávaný a svrchovaný vládce a zákonodárce, jediná nezpochybnitelná centrální moc, jakou je v našem prostředí stát. Lepším vodítkem nám tak může být pojem legality, jak je vykládán v právní kultuře common law.

V anglosaské literatuře je zákonnost (*legality*) těsně spojována s vládou práva, tedy konceptem Rule of Law. Profesor Shapiro v této souvislosti dospívá k závěru, že zákonnost je limitována koncepcí Rule of Law (vlády práva/ právního státu) a zde je pak rozhodující, čemu dáváme předost, zda nezávislému soudnictví (*independent judiciary*) nebo svrchovanosti parlamentu (*parliamentary supremacy*).¹⁴⁷

Můžeme-li o evropském právu obecně prohlásit, že je pozitivistické, lze právu angloamerickému přiřadit přídomek pragmatické. Prakticky celou angloamerickou jurisprudencí prostupuje odedávna praktičnost, důraz na řešení jednotlivých sporů o právo a snaha o hledání rozumných východisek z konkrétních právních situací.

Pro pragmatismus jako takový je typické, že si nečiní ambice přijímat objektivní a všeobecně platné závěry, ale jeho zájmem je rozumné vyřešení konkrétní právní otázky, například sporu. Suma takových rozumných řešení pak dává dohromady právní řád.

Tento přístup je již pro posouzení legality trestání v mezinárodním právu přijatelnější a na mezinárodní právo aplikovatelný. Angloamerický pragmatismus nám dává možnost přijmout ustavení jednotlivých

¹⁴⁷ SHAPIRO, Scott J. *Legality*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2013. Str. 397.

mezinárodních trestních tribunálů a následně i Mezinárodního trestního soudu bez předchozího precedentu jako legální za situace, kdy bylo v historickém kontextu použito nejlepšího dostupného způsobu řešení celé situace a jejich zřízení.

6.2. Legitimita

Legitimita může být sice často odvozována od legality, tedy například od respektování zákonné procedury, nelze nicméně tyto dva pojmy ztotožňovat. Legitimita totiž uvedenou legalitu přesahuje, neboť právní zdůvodnění je navíc třeba podložit kvalitou mocenského vztahu. Legitimitou rozumíme v obvyklém širokém chápání obecné uznání práva na výkon politické moci nebo uplatnění politického zřízení či práva. Profesor Gerloch¹⁴⁸ přehledně popisuje tři kritéria legitimacy. První je legitimita legalitou, která je spojena zejména s právním pozitivismem (co je legální, je i legitimní), druhé je legitimita vůlí lidu (prostřednictvím zástupců zvolených na základě svobodných voleb). V posledním, třetím případě jsou kritériem legitimacy společenské hodnoty, lidská práva apod., tedy svoboda, spravedlnost, rovnost atd.

Legitimitou rozumíme v obvyklém širokém chápání všeobecné ospravedlnění či uznání výkonu politické moci či práva společností. Právní zdůvodnění (legalitu), tvořící základ legitimacy, je tak třeba dále „legitimizovat“, tj. podložit určitou kvalitou mocenskopolitických vztahů a práva. Legitimita práva tak vyjadřuje obecnou sociální akceptaci práva a víru v jeho správnost a spravedlnost. Proto je v kontextu mezinárodního trestního práva otázkou ještě složitější než samotná legalita, ze které však vychází.

¹⁴⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. Str. 288.

6.3. Legalita a legitimita mezinárodních trestních tribunálů

Legalita mezinárodních trestních tribunálů zřízených na základě mezinárodní smlouvy nebyla, pokud je mi známo, doposud zpochybněna (ICC, SCSL, ECCC). Legalita ostatních tribunálů byla napadena pouze u dvou z nich, a to před ICTY, kdy bylo v případě Duška Tadiće¹⁴⁹ zpochybněno oprávnění Rady bezpečnosti OSN zřídit tribunál rezolucí podle kapitoly VII Charty OSN. Odvolacím senátem však bylo jednoznačně rozhodnuto, že založení tribunálu spadá do pravomocí Rady bezpečnosti OSN a že ICTY byl ustaven legálně. Legalitu tribunálu zpochybnil ve svém případě rovněž Slobodan Milošević, který hned svými prvními slovy před tribunálem jak tribunál, tak obžalobu označil za nelegální, neboť tribunál nebyl ustaven Valným shromážděním, ale pouze Radou bezpečnosti OSN, a je tedy politickým nástrojem.¹⁵⁰ S těmito námitkami se tribunál vyrovnal ve svém rozhodnutí ze dne 8. 11. 2001,¹⁵¹ kdy odkázal na své rozhodnutí ve věci Tadić, a dále uvedl, že výčet prostředků, který může Rada bezpečnosti dle čl. 41 Charty použít k zachování a obnovení světového míru a bezpečnosti, není taxativní a Rada může přijmout i opatření jiná. Dle názoru tribunálu je jeho ustavení za účelem potrestání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva v bývalé Jugoslávii při zachování všech práv obžalovaných v kontextu uvedeného válečného konfliktu a v daném čase právě takovým prostředkem a proto plně spadá do kompetencí Rady bezpečnosti OSN.

¹⁴⁹ ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-1.

¹⁵⁰ ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54, 3. 6. 2001, Transcript of Initial Appearance.

¹⁵¹ ICTY, Prosecutor v. Milošević, IT-02-54, Decision on Preliminary Motions, 8. 11. 2001.

V druhém případě se jedná o pochybnosti o ustavení Zvláštního tribunálu pro Libanon, který byl sice založen na základě smlouvy uzavřené mezi Libanem a OSN, nicméně o datu platnosti a účinnosti smlouvy bylo autoritativně rozhodnuto rezolucí Rady bezpečnosti OSN¹⁵² bez ohledu na to, jak by v budoucnu o této záležitosti mohl rozhodnout libanonský parlament. STL o této záležitosti doposud nerozhodoval, pochybnosti byly toliko vyjádřeny v akademických kruzích a rovněž přímo v Radě bezpečnosti. Nicméně například podle názoru profesora Fassendera¹⁵³ byl za shora uvedené situace STL zřízen na základě rezoluce Rady bezpečnosti, která inkorporuje text smlouvy sjednaný mezi OSN a Libanem. Jedná se tedy o tribunál ustavený rezolucí a nikoliv smlouvou a legalita jeho zřízení je tak zachována.

Co se týče **legitimity**, profesor Cassese rozlišuje v souvislosti s mezinárodním trestním právem tři základní složky legitimacy,¹⁵⁴ a to legitimitu na základě souhlasu, která je založena na tom, že většina společnosti (jíž se činnost tohoto subjektu týká) vyjadřuje určitému subjektu podporu a schvaluje jej. Pokud je tato podmínka splněna, subjekt získává respekt a společnost dodržuje jeho nařízení, aniž by bylo (až na výjimečné případy) tato nařízení třeba prosazovat silou. Dalším prvkem legitimacy je účelová legitimita, která se zakládá na tom, že většina společnosti (jíž se činnost tohoto subjektu týká) věří, že subjekt je založen na hodnotách, principech a cílech, které reflektují hodnoty, principy a cíle této většinové společnosti. Poslední složkou legitimacy je pak legitimita vycházející z toho, že je subjekt založen

¹⁵² Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 1757 (2007).

¹⁵³ FASSENBERDER, Bardo. Reflections of the International Legality of the Special Tribunal for Lebanon. *Journal for International Criminal Justice*. 2007, vol. 5. Str. 1091.

¹⁵⁴ CASSESE, Antonio. The Legitimacy of International Criminal Tribunals and the Current Prospects of International Criminal Justice. *Leiden Journal of International Law*. 2012, Vol. 25, Issue 2. Str. 492 – 493.

na univerzálních hodnotách, tedy nejen na hodnotách určité konkrétní většinové společnosti, ale na hodnotách celospolečenských, univerzálních, sdílených celou komunitou, nikoliv pouze většinovou společností. V prostředí mezinárodního práva to znamená, že subjekt je ustaven v souladu (nebo alespoň není v rozporu) s *jus cogens*, a je založen na principech práva a spravedlnosti. Jako další prvky legitimacy pak profesor Cassese označuje transparentnost a odpovědnost subjektu zakládající autoritě a společnosti.

Z výše uvedeného je zřejmé, že zatímco legalita je kategorií jednoznačně určitelnou – něco je buď legální, nebo nelegální, legitimita není jednoznačná, je relativní a může se v průběhu času měnit¹⁵⁵ v závislosti na praxi konkrétního subjektu, z legitimního se může stát nelegitimní.

Není překvapivé, že byla zpochybňována legitimita Norimberského tribunálu. Aplikujeme-li z dnešního pohledu na Norimberský tribunál shora uvedené prvky legitimacy, můžeme říci, že Norimberský tribunál požíval legitimitu na základě souhlasu, neboť s jeho zřízením souhlasily všechny čtyři vítězné mocnosti Druhé světové války stejně jako dalších 19 stoupců Londýnské dohody. Rovněž účelový prvek legitimacy lze nalézt, neboť všechny tyto státy sdílely společné cíle vyjádřené Norimberskou chartou. Zpochybnitelný je naopak prvek legitimacy na základě univerzálních hodnot, neboť nelze přehlédnout skutečnost, že souzení byli pouze váleční zločinci poražených mocností a možnost projednání a souzení také zločinů spáchaných vítězi nebyla připuštěna, což je v rozporu se zásadou, že stejné případy je třeba posuzovat stejně. Soudci, stejně jako žalobci, pocházeli pouze z vítězných zemí, poražené ani neutrální země nebyly zastoupeny. Na druhou stranu soudci

¹⁵⁵ POPOVSKI, Vesslin, TURNER, Nicholas. Legality and Legitimacy in International Order. *United Nations University*. 2008, No. 5. [online]. [cit. 24. 7. 2016]. Dostupné z: <https://www.ciaonet.org/attachments/860/uploads>. Str. 3.

Norimberského tribunálu při procesu dodrželi základní standardy spravedlivého procesu a lze proto říci, že tribunál naplnil předpoklad legitimacy svou činností.¹⁵⁶

Zpochybňována byla i legitimita ICTY a to zejména na základě skutečnosti, že byl ustaven Radou bezpečnosti OSN, která je politickým orgánem. Ustaven byl ještě v průběhu válek na Balkáně z popudu mezinárodního společenství, které chtělo se situací v bývalé Jugoslávii něco udělat, ale nechťelo zase dělat příliš mnoho. Srbové tribunál považovali za politickou instituci, která byla zřízena, aby právě a pouze je nespravedlivě potrestala, bosensští muslimové jej pak považovali za prázdné gesto mezinárodního společenství, které není ochotno přijmout skutečně efektivní opatření směřující k ukončení války, a ačkoliv nikdo přesně nevěděl, co vlastně bude tribunál dělat, všichni byli přesvědčeni o tom, že to nebude správné.¹⁵⁷ Rovněž legitimitu tribunálu přímo napadl Slobodan Milošević, když nespokojen s tím, že jeho tvrzení o tom, že tribunál nebyl ustaven legálně, bylo označeno za otázku jurisdikce, prohlásil, že „každému právníkovi na světě je jasné, že otázka jurisdikce může být řešena pouze tam, kde se jedná o soudní instituci, a Vy [směřováno soudnímu senátu] nejste soudní institucí, jsem politickým nástrojem.“¹⁵⁸ Pravdou je, že podle profesora Lombardiho, má ICTY (a s ním tedy i ICTR) duální formu. Rada bezpečnosti vytvořila tribunál, který má v rámci svých vymezených pravomocí a ve stanovené době naplnit její politický cíl – obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Nicméně aby bylo možno tohoto cíle dosáhnout, musí být tribunál považován za nezávislý a nestranný. Jedná

¹⁵⁶ CASSESE, Antonio. The Legitimacy of International Criminal Tribunals and the Current Prospects of International Criminal Justice. *Leiden Journal of International Law*. 2012, Vol. 25, Issue 2. Str. 495.

¹⁵⁷ COMBS, Nancy Amoury. Legitimizing International Criminal Justice: The Importance of Process Control. *Michigan Journal of International Law*. 2012. Vol. 33. Str. 323.

¹⁵⁸ ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54, 30. 8. 2001, Transcript of Status Conference. (vlastní překlad autorky)

se tedy o velmi specifickou instituci - pomocný orgán soudního charakteru.¹⁵⁹

Tribunálu tak nezbylo, než skepsi ohledně významu své existence a pochybnosti o své legitimitě rozptýlit kvalitou své práce a efektivitou své činnosti, což nebylo zejména zpočátku (s ohledem na mizivou podporu mezinárodního společenství, OSN i Rady bezpečnosti – viz výše) vůbec jednoduché. Pochybnosti o nezávislosti tribunálu na politickém orgánu, kterým je Rada bezpečnosti, napomohlo rozptýlit, že 11 soudců tribunálu bylo jmenováno Valným shromážděním OSN. Nezávislost tribunálu na jakémkoliv státu nebo orgánu OSN je pak deklarována jeho Statutem a byla znovu zopakována v rozhodnutí ve věci Duško Tadiće. V případě Slobodana Miloševiče tribunál odmítl tvrzení, že by nebyl nezávislým, byť je zřízen Radou, a vyslovil se v tom smyslu, že se necítí být ani podjatý.

Ačkoliv je ICTY dodnes kritizován¹⁶⁰ pro svou nákladnost, délku svých řízení, pro některá svá rozhodnutí (zejména se jedná právě o rozhodnutí založená na dohodách o vině a trestu, která jsou předmětem této práce) a pouze velmi limitovaný úspěch v přispívání k usmiřování národů v bývalé Jugoslávii, stal se uznávanou a důvěryhodnou institucí s významným vlivem nejen na státy bývalé Jugoslávie, ale rovněž na vývoj mezinárodního trestního práva.¹⁶¹ Jeho úspěchy a pozice, kterou si v průběhu času v oblasti mezinárodního trestního práva vybuodoval, otevřely cestu nejen pro ustavení dalších *ad hoc* i hybridních tribunálů, ale i pro zřízení stálého mezinárodního trestního soudu.

¹⁵⁹ LOMBARDI, George P. Legitimacy and the Expanding Power of the ICTY. *New England Law Review*. 2003, Vol. 34, No. 4. Str. 887-888.

¹⁶⁰ pro více o kritice ICTY i ICTR viz např. ZACKLIN, Ralph. The Failings of Ad Hoc International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, Vol. 2. Str. 541 – 545.

¹⁶¹ COMBS, Nancy Amoury. Legitimizing International Criminal Justice: The Importance of Process Control. *Michigan Journal of International Law*. 2012. Vol. 33. Str. 325. – viz celý článek pro podrobný rozbor procesu legitimizace existence mezinárodních trestních tribunálů.

V případě ICTR se pak již žádná významná diskuze ohledně jeho legitimacy nerozvinula, pravděpodobně proto, že v době jeho zřízení už bylo mezinárodní společenství smířeno s myšlenkou mezinárodních trestních tribunálů a existencí ICTY. Kromě toho rwandská vláda, ačkoliv kritizovala mnohé procesní aspekty činnosti tribunálu, vždy podporovala jeho cíle a ve většině případů vyhověla jeho požadavkům a nařízením, a větší podpory než ICTY od obyvatel bývalé Jugoslávie se ICTR dočkal také od obyvatel Rwandy.¹⁶²

Legitimita ICC nebyla doposud zpochybněna. Důležitým faktorem v tomto směru je jeho ustavení na základě mezinárodní smlouvy, která požívá široké podpory; aktuální počet zemí, které ratifikovaly Římský statut, je 124, a ani země, které Římský statut doposud neratifikovaly (patří mezi ně velmi významné státy jako např. USA, Rusko, Čína, Indie a většina arabských států), nezpochybnily jeho legitimitu.

¹⁶² COMBS, Nancy Amoury. Legitimizing International Criminal Justice: The Importance of Process Control. *Michigan Journal of International Law*. 2012. Vol. 33. Str. 326.

7. DOHODA O VINĚ A TRESTU U MEZINÁRODNÍCH TRESTNÍCH TRIBUNÁLŮ

7.1. Úvod

Právní zakotvení obou válečných tribunálů ustavených po druhé světové válce, tedy **Mezinárodního vojenského tribunál v Norimberku** a **Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ**, nepočítalo s možností dohody o vině a trestu a nejsou ani známy žádné případy, kdy by bylo o dohodě o vině a trestu v těchto procesech jednáno. Čl. 24 Charty Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku,¹⁶³ stejně jako čl. 15 písm. b Charty mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ sice hovoří o možnosti uznání viny, nikoliv však o dohodě o vině a trestu. Žádný z válečných zločinců, kteří byli před tyto tribunály předvedeni, ostatně vinu neuznal a pro sjednání dohody o vině a trestu tedy ani nebyl žádný prostor.¹⁶⁴

I přesto si však dohoda o vině a trestu svou cestu na pole mezinárodního trestního práva našla. Prvními mezinárodními trestními soudy, které dohodu o vině a trestu ve své praxi použily, jsou **Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii** a **Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu**. Ani v případě těchto soudů se však nejednalo o automatické přijetí tohoto institutu, spíše naopak. Původní statuty obou soudů možnost řešení případů dohodou o vině a trestu neobsahovaly a jak u ICTY, tak u ICTR byla zprvu možnost řešení věcí

¹⁶³ U nás publikována jako sdělení MZV č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

¹⁶⁴ Albert Speer před Norimberským tribunálem uznal svou účast na nacionálně-socialistickém systému otrocké práce, nicméně jeho relativně mírný trest ve výši dvaceti let odnětí svobody nebyl výsledkem dohody o vině a trestu, ale byl založen na jiných polehčujících okolnostech, mimo jiné na tom, že ke konci války byl jedním z mála mužů, který měl odvalu říci Hitlerovi, že válka je prohraná a učinil kroky k zabránění nesmyslnému ničení průmyslových objektů jak na okupovaných územích, tak v Německu, když vědomě a přes vysoké osobní riziko sabotoval Hitlerův plán „sežehnutá země.“ Viz Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. 10. 1946.

prostřednictvím dohody o vině a trestu odmítána s odůvodněním, že dohoda o vině a trestu je nekonzistentní s jejich unikátní funkcí a závažností trestných činů, kterými se tyto tribunály zabývají. Při přípravě procesních pravidel ICTY byl dokonce zamítnut návrh Spojených států amerických, aby těm obviněným, kteří budou s obžalobou zásadním způsobem spolupracovat, byla nabídnuta imunita.¹⁶⁵ Později však soudci obou tribunálů svůj postoj přehodnotili a dohoda o vině a trestu začala být oběma tribunály využívána. O tom, jak k tomu došlo, bude pojednáno níže.

Přestože ustanovení Jednacího řádu **Zvláštního soudu pro Sierra Leone (SCSL)** týkající se *guilty plea* jsou totožná se zněním příslušných ustanovení Jednacího řádu ICTY a ICTR, žádný z obviněných před tímto soudem nikdy svou vinu neuznal a nedošlo tak ani ke tvorbě příslušné judikatury, ani k uzavření žádné dohody o vině a trestu. Vzhledem k absenci uznání viny zároveň nebylo nutné Jednací řád SCSL doplňovat o ustanovení upravující dohodu o vině a trestu.

Z dalších mezinárodních či hybridních trestních tribunálů připouštějí jistou formu *guilty plea* a dohody o vině a trestu jak tribunál pro Východní Timor, tak Zvláštní tribunál pro Libanon. Naopak Kambodžský tribunál ve svých procesních pravidlech žádnou formu dohody o vině a trestu nepřipouští a je tak v tomto směru mezi mezinárodními nebo hybridními soudy jediný.

V současné době je nejaktuálnější a do budoucna nejvýznamnější praxe **Mezinárodního trestního soudu**. Článek 64 odst. 8 a článek 65 Statutu ICC sice místo zavedeného termínu *plea bargaining* používají termín *proceedings on an admission of guilt* (řízení o uznání viny),

¹⁶⁵ Prohlášení předsedy ICTY uskutečněné na setkání členů diplomatických misí, UN Doc. 11/29, 11. 2. 1994, otištěno v MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: A Documentary History and Analysis*. First edition. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Transnational Publishers, 1995, 2 v. Str. 652.

nicméně výsledný efekt, tedy možnost obhajoby a obžaloby vést jednání o dalším průběhu řízení, je v případě ICC připuštěna již od samého počátku existence soudu. Nejedná se však o důsledek praxe ICTY a ICTR, neboť v době, kdy byl podepsán Statut ICC (17. 7. 1998), ICTY teprve přijímal první *guilty plea* a praxe uzavírání dohod o vině a trestu byla v naprostém počátku. Praxi ICC není zatím možné posoudit, neboť před ním doposud nebyla žádná dohoda o vině a uzavřena.

7.2. Na cestě k dohodě o vině a trestu

Jak již bylo uvedeno výše, jednacích řády ICTY i ICTR nejsou obsaženy ve statutech soudů, ale byly vytvořeny přímo samotnými soudci, a na základě praxe soudů docházelo postupně k jejich významným změnám. Rozhodovací praxe soudců má tedy přímý vliv na vývoj mezinárodního práva a je na místě položit si otázku, co má na jejich rozhodování zásadní vliv.

Soudci jsou při svém rozhodování nezbytně ovlivňováni celou řadou faktorů, a pomineme-li běžné okolnosti mající vliv na rozhodování všech soudců všude na světě, jako jsou odbornost, životní a profesní zkušenosti, či mimovolní vnímání osob účastníků, přidávají se ve sféře mezinárodního práva i další na národní úrovni obvykle se nevyskytující vlivy (nebo vyskytující se jen v omezené míře), jako je aktuální politická situace a případně také právní kultura země původu konkrétního soudce. Zde směřujeme k procesním aspektům rozhodování soudců mezinárodních trestních tribunálů, tedy k otázkám vedení procesu, které má nevyhnutelně dopad i v právu hmotném.

Procesnímu rámci ICTY, ICTR i ICC od počátku dominoval akuzační proces systému common law, do kterého byly zakomponovány

určité prvky kontinentálního inkvizičního systému, to vše při respektování zásad mezinárodního humanitárního práva.¹⁶⁶ Přesto, že nejsilnější vliv na tvorbu prvního jednacního řádu, tedy Jednacního řádu ICTY (který byl následně ICTR převzat), byl návrh Spojených států amerických, aby bylo umožněno poskytnutí imunity těm, kteří budou s tribunálem významným způsobem spolupracovat, odmítnut. V únoru roku 1994 předseda ICTY, italský soudce Antonio Cassese poukázal na velmi specifický mandát tribunálu, když uvedl:

„Musíme vždy myslet na to, že tento tribunál není obecným soudem, ale soudem, který se zabývá obviněními z genocidy, mučení, vražd, sexuálních útoků, ničení, pronásledování a dalších nelidských činů. Po náležité úvaze jsme se rozhodli, že nikdo by neměl být chráněn před stíháním za takové zločiny, jako jsou tyto, bez ohledu na to, jak užitečné by jeho svědectví jinak bylo.“¹⁶⁷

Oba tribunály proto zprvu možnost řešení věcí dohodou o vině a trestu odmítaly s odůvodněním, že dohoda o vině a trestu je nekonzistentní s jejich unikátní funkcí a závažností trestných činů, kterými se tyto tribunály zabývají. Takový postoj je zcela pochopitelný, neboť předmětem činnosti mezinárodních trestních tribunálů jsou ty nejzávažnější myslitelné zločiny, jako je právě genocida, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.

Později však soudci obou tribunálů svůj postoj přehodnotili a dohoda o vině a trestu začala být oběma tribunály (zprvu bez zakotvení v jednacích řádech) využívána. Následně – na základě existující praxe -

¹⁶⁶ BRADY, Helen. *The System of Evidence in the Statute of the International Criminal Court*, In SCHABAS, A. William a LATTANZI, Flavia. *Essays on the Rome Statute of the International Criminal Court*. 1999. Str. 279.

¹⁶⁷ Prohlášení předsedy ICTY na brífinku k členům diplomatických misí ze dne 11. 2. 1994, otištěno v MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: A Documentary History and Analysis*. First edition. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Transnational Publishers, 1995, 2 v. Str. 652. (vlastní překlad autorky)

byla do jejich jednacích řádů přímo zavedena, a to v článku 62 *ter* Jednacího řádu ICTY a v článku 62 *bis* Jednacího řádu ICTR. V článku 64 odst. 8 a článku 65 Statutu ICC je – ačkoliv pod jiným názvem – možnost obhajoby a obžaloby vést jednání o dalším průběhu řízení připuštěna již od samého počátku existence soudu.

Jaký je tedy důvod tohoto vývoje přístupu soudců mezinárodních tribunálů k institutu dohody o vině a trestu? Co vedlo soudce k tomu, že tak radikálně přehodnotili svůj původní postoj a přistoupili na postup zprvu odmítaný a natolik kontroverzní? Je třeba si uvědomit, že byt' se jedná o rozhodnutí o procesním postupu, má jeho přijetí dalekosáhlé důsledky hmotněprávní. Při schválení dohody o vině a trestu standardně nedochází k rozhodování o meritů věci, neprovádí se dokazování, nejsou prokazovány a objasňovány rozhodné okolnosti a kromě varianty, kdy dochází ke zmírnění trestu výměnou za přiznání, existuje i varianta, kdy na základě přiznání a uzavření dohody o vině a trestu za konkrétní trestný čin je staženo obvinění z trestných činů dalších. Dohoda o vině a trestu má tedy přímý dopad na konečný výsledek řízení a jako takové je rozhodnutí a jejím využití rozhodnutím nesmírně významným.

K přijetí dohody o vině a trestu jako institutu akceptovatelného pro mezinárodní trestní proces přispělo několik faktorů.¹⁶⁸ Prvním z nich je skutečnost, že statuty a jednací řády ICTY a ICTR sice původně neumožňovaly použití dohody o vině a trestu, ale po vzoru zemí *common law*, stavějíc na svém základu akuzačního modelu, umožňovaly tzv. *procedure of guilty plea*, tj. možnost, kdy obvinění uzná svou vinu a tím se zřekne svého práva na vedení trestního procesu. Konkrétně se jedná o původní znění ustanovení čl. 20 Statutu ICTY a čl. 19 Statutu ICTR, které stanovily, že tribunál přečte obvinění, ujistí se, že jsou dodržena práva obviněného, potvrdí, zda obviněný rozumí svému

¹⁶⁸ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1378.

obvinění a nařídí, aby se obviněný vyjádřil (*to enter a plea*).¹⁶⁹ Odsud už je pak pouhý krůček k dohodě o vině a trestu, tedy k vyjednávání o podmínkách, za jakých obviněný ke *guilty plea* přistoupí.

Dalším faktorem byla skutečnost, že jak obžaloba v průběhu času postupovala ke stále výše postaveným pachatelům, byla zde stále silnější potřeba získat svědectví od ostatních pachatelů. Dohoda o vině a trestu je přitom velmi užitečným a efektivním nástrojem pro výměnu svědectví obviněného za mírnější trest.

Jsem přesvědčena o tom, že k přistoupení k dohodám o vině a trestu jako legitimnímu procesnímu institutu významně přispěla i změna na postu předsedy tribunálu, neboť právě v době, kdy byla první dohoda o vině a trestu u ICTY sjednána, nastoupila na místo tehdejšího předsedy ICTY Antonia Cassese, pocházejícího z Itálie, Gabrielle Kirk McDonald, dříve působící jako soudkyně v Texasu.

Historicky prvním obviněným, který před mezinárodním trestním soudem uznal svou vinu, byl Dražen Erdemović,¹⁷⁰ přičemž jeho *guilty plea* sjednáním dohody o vině a trestu motivováno nebylo, učinil tak sám od sebe bez předchozího vyjednávání s prokurátorem.¹⁷¹ Dražen Erdemović byl obžalován ve dvou alternativních bodech ze zločinů proti lidskosti a porušování válečného práva. Hned při svém prvním stání před soudem uznal svou vinu (ve smyslu *guilty plea*), avšak ani ICTY, ani ICTR v té době neměly k dispozici žádnou předchozí judikaturu stanovující podmínky platnosti *guilty plea* a bylo tedy na odvolacím senátu (jehož členkou byla i soudkyně McDonald), aby podmínky

¹⁶⁹ The Trial Chamber shall read the indictment, satisfy itself that the rights of the accused are respected, confirm that the accused understands the indictment, and instruct the accused to enter a plea.

¹⁷⁰ ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22.

¹⁷¹ TIEGER, Alan, SHIN, Milbert. Plea Agreements in the ICTY. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3, issue 3. Str. 667. Pozn.: Oba autoři jsou právníky v Kanceláři prokurátora ICTY.

platnosti *guilty plea* stanovil. Bylo shledáno, že aby bylo *guilty plea* platné, je třeba, aby bylo učiněno dobrovolně, informovaně a aby bylo jednoznačné. Soudce Cassese ve svém separátním stanovisku doplnil, že vedle výše uvedených faktorů by *guilty plea* mělo být podepřeno i faktickým základem.

V podmínkách stanovených pro platnost *guilty plea* je pak zřejmý vliv právě soudkyně McDonald a jejích zkušeností jako soudkyně v Texasu.¹⁷² S ohledem na absenci jakékoliv předchozí praxe dohadování o vině a trestu v mezinárodním právu, bylo nutno hledat inspiraci v národních právních řádech zemí *common law*. Je přirozeně logické, že soudkyně McDonald se inspirovala svou domácí, tedy americkou právní úpravou, a inspirace článkem 11 Federálních pravidel trestního procesu USA,¹⁷³ který upravuje pravidla pro *guilty plea* ve Spojených státech amerických, je zřejmá. Tato pravidla stanoví, že předtím, než soud uzná *guilty plea*, musí se mimo jiné osobně obžalovaného dotázat, informovat jej a ujistit se o tom, zda obžalovaný rozumí tomu, že pokud uzná svou vinu, vzdává se práva na porotní proces, že je si vědom charakteru všech obvinění, jež uznává, maximálního možného trestu, který mu může být uložen, a že uznání viny bylo dobrovolné, není důsledkem násilí, výhrůžek ani příslibů (vyjma příslibu dohody o vině a trestu), a dále se soud před vynesením rozsudku musí ujistit o tom, že *guilty plea* je podepřeno i faktickým základem.¹⁷⁴

¹⁷² COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 478.

¹⁷³ Federal Rules of Criminal Procedure, USA.

¹⁷⁴ Federal Rules of Criminal Procedure, USA, článek 11 (originální znění podstatných pasáží, které je česky shrnuto v textu): **Rule 11. Pleas, (b) Considering and Accepting a Guilty or Nolo Contendere Plea.**

1) Advising and Questioning the Defendant. Before the court accepts a plea of guilty ... the court must address the defendant personally in open court. During this address,

Kromě zřejmé obsahové inspirace je ostatně tento článek Federálních pravidel v samostatném souhlasném stanovisku soudkyně McDonald a soudce Vohraha ¹⁷⁵ dvakrát výslovně zmíněn.¹⁷⁶

Protože rozhodnutí se neomezilo pouze na formalizaci podmínek *guilty plea*, ale označilo *guilty plea* a dohodu o vině a trestu za instituty úzce propojené, byl případ *Erdemović* právě takovou dohodou ukončen a druhé a zároveň konečné rozhodnutí v této věci již bylo výsledkem dohody o vině a trestu uzavřené mezi obžalobou a Draženem Erdemovićem dne 8. ledna 1998, a to přesto, že ačkoliv soudce Cassese ve svém separátním stanovisku uvedl, že je *guilty plea* nepochybně veřejně prospěšné a obviněný proto může očekávat, že soud ocení jeho spolupráci snížením trestu, který by uložil, pokud by ke *guilty plea* nedošlo, přímo k dohodě o vině a trestu uvedl následující:¹⁷⁷

the court must inform the defendant of, and determine that the defendant understands, the following:

(B) the right to plead not guilty, or having already so pleaded, to persist in that plea;

(C) the right to a jury trial; ...

(E) the right at trial to confront and cross-examine adverse witnesses, to be protected from compelled self-incrimination, to testify and present evidence, and to compel the attendance of witnesses;

(F) the defendant's waiver of these trial rights if the court accepts a plea of guilty or nolo contendere;

(G) the nature of each charge to which the defendant is pleading;

(H) any maximum possible penalty, including imprisonment, fine, and term of supervised release;

(I) any mandatory minimum penalty; ...

(2) Ensuring That a Plea Is Voluntary. Before accepting a plea of guilty or nolo contendere, the court must address the defendant personally in open court and determine that the plea is voluntary and did not result from force, threats, or promises (other than promises in a plea agreement).

(3) Determining the Factual Basis for a Plea. Before entering judgement on a guilty plea, the court must determine that there is a factual basis for the plea.

¹⁷⁵ Soudce Lal Chand Vohrah je malajského původu.

¹⁷⁶ ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997.

¹⁷⁷ ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22. Separate and dissenting opinion of judge Cassese, 7. 10. 1997. Odst. 8.

Jak Statut, tak Jednací řád, záměrně nemají ustanovení o dohodě o vině a trestu – nebo minimálně a schvalování nebo a uznávání mimosoudní dohody o vině a trestu soudním senátem. To mimo jiné znamená, že tvůrci Statutu a Jednacího řádu měli za cíl takovému pokřívání svobodné vůle obviněného, které může být s dohodou o vině a trestu spojeno, zabránit.¹⁷⁸

Zajímavostí je, že obsah této dohody byl původně označen jako důvěrný a důvěrnost dokumentu byla prolomena až v roce 2003 rozhodnutím senátu ve věci *Prosecutor v. Slobodan Milošević*.¹⁷⁹

Následovalo *guilty plea* Gorana Jelisiće,¹⁸⁰ o němž však také nebylo vyjednáváno. V tomto případě však z toho důvodu, že obviněný neměl obžalobě co nabídnout. Jeho *guilty plea* k válečným zločinům a zločinům proti lidskosti nešetřilo obžalobě ani tribunálu žádný čas ani finanční prostředky, neboť Goran Jelisić trval na projednání obvinění z genocidy. Kromě toho obžaloba měla proti obviněnému celou řadu důkazů včetně fotografií zachycujících, jak své zločiny páchá, a úspěchem v případě vedeném proti němu si tak byla velmi jistá.¹⁸¹

Po těchto dvou případech došlo na *guilty plea* Stevana Todoroviće,¹⁸² jehož případ je označován za první skutečně čistou dohodu o vině a trestu, neboť Erdemović i Jelisić, ačkoliv s obžalobou uzavřeli dohodou o svém *guilty plea*, nevyjednávali o výhodách, které jim z něj mohou vyplynout, zatímco Stevan Todorović nejprve trval na své nevinně a své *guilty plea* a zpětvzetí některých svých procesních úkonů později vyměnil za velmi výhodné snížení trestu navrhovaného

¹⁷⁸ ICTY, *Prosecutor v. Erdemović*, IT-96-22. Separate and dissenting opinion of judge Cassese, 7. 10. 1997. Odst. 10.

¹⁷⁹ ICTY, *Prosecutor v. Milošević*, IT-02-54, Decision to Lift the Confidentiality Status of the Plea Agreement in the Erdemović Case, 26. 8. 2003.

¹⁸⁰ ICTY, *Prosecutor v. Jelisić*, IT-95-10.

¹⁸¹ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 141.

¹⁸² ICTY, *Prosecutor v. Todorović*, IT-95-9/1.

obžalobou.¹⁸³ Vzhledem k tomu, že soud se při uložení o trestu držel doporučení obžaloby,¹⁸⁴ jedná se o první čistou dohodu o vině a trestu posvěcenou tribunálem. V tomtéž roce následovaly ještě dohody o vině a trestu s Duškem Sikiricou, Damirem Došenem a Draganem Kolundžijou, jejichž případy byly spojeny do jednoho.¹⁸⁵

Následné úpravy příslušných článků procesních pravidel ICTY i ICTR výše uvedené podmínky platnosti *guilty plea* stanovené v případě *Erdemović* a více méně následované i v případech *Jelisić, Todorović a Sikirica et al.*, do svého textu převzaly, a to včetně podmínky stanovené soudcem Cassese. Oproti již zmíněnému článku 11 amerických Federálních pravidel trestního procesu je však znění těchto ustanovení v jednacích řádech obou tribunálů stručnější, což v praxi přinášelo obtíže při jeho aplikaci. Významnou změnou pak je, že soud není dohodou o vině a trestu, uzavřenou mezi obžalobou a obžalovaným, vázán. Srovnej s výše uvedeným:

Článek 62bis Jednacího řádu ICTY:

Pokud obžalovaný uzná svou vinu dle článku 62 (vi) (*pozn. autorky: rozuměj tedy ve smyslu guilty plea*) nebo požaduje, aby jeho prohlášení bylo změněno na prohlášení toho, že svou vinu uznává, a soudní senát je přesvědčen o tom, že

- (i) *guilty plea* bylo dobrovolné;
- (ii) *guilty plea* bylo informované;

¹⁸³ předmětem dohody ze strany prokurátora bylo stažení bodů 2 – 27 obžaloby (nejedná se však o *charge bargaining*, neboť těmito body žalované činy jsou obsaženy v bodě jedna, ke kterému Stevan Todorović uznal svou vinu) a navržení trestu v rozmezí 5 až 12 let, Stevan Todorović výměnou za to uznal svou vinu k bodu 1 obžaloby, přislíbil podat své svědectví proti svým spoluobviněným a stáhl svůj návrh, kterým napadal legálnost svého zatčení. Obě strany se dohodly, že se proti rozsudku neodvolají, pokud bude trest soudním senátem uložen v dohodnutém rozsahu – viz COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 118 – 120. (obsah dohody o vině a trestu je neveřejný).

¹⁸⁴ Stevan Todorović by odsouzen k 10 letům vězení.

¹⁸⁵ ICTY, Prosecutor v. Sikirica et al., IT-95-8.

(iii) *guilty plea* nebylo nejednoznačné;

(iv) a že je zde dostatečný faktický základ zločinu a účasti obžalovaného na něm, a to buď na základě nezávislých indicií, nebo na základě absence materiálních neshod mezi stranami o okolnostech případu;

pak může soudní senát rozhodnout o zjištění viny a instruovat Rejstřík ke stanovení data jednání o trestu.

Jakkoliv je výslovné vyjádření nezávaznosti dohody o vině a trestu pro tribunál podle profesora Schabase nadbytečné,¹⁸⁶ kloním se k názoru profesora Cassese, který ve svém disentním stanovisku k rozhodnutí ve věci *Erdemović* uvádí, že právní konstrukce a pojmy dodržované v rámci národních právních řádů nelze automaticky aplikovat též v právu mezinárodním.

Lze tedy mít za to, že stanovení podmínek pro sjednání a přijetí dohody o vině a trestu jako procesního prostředku si v prvotní fázi vyžádaly okolnosti a průběh procesu, kdy bylo nutno reagovat na *guilty plea* obžalovaného.

Vedle toho však předsedkyně McDonald v dohodě o vině a trestu přirozeně spatřovala nezbytný prostředek pro zvýšení efektivnosti tribunálu.¹⁸⁷

Koncept *guilty plea* je *per se* zvláštním produktem adversálního systému common law, který uznává výhody, které tento institut poskytuje minimalizací nákladů, úsporou času soudu ... Tento institut common law najde, podle našeho názoru, své uplatnění na takovém mezinárodním trestním fóru, jakým je mezinárodní tribunál, který

¹⁸⁶ SCHABAS, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 150.

¹⁸⁷ SCHARF, Michael P. Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 4.

je konfrontován s případy, které jsou ze své podstaty velmi komplexní, a pokud dojde k procesu, nutně vyžadují zdlouhavá jednání, a to za striktních finančních omezení vyplývajících z množství finančních prostředků přiděleného Organizací spojených národů, které jsou zase závislé na příspěvcích poskytnutých státy.¹⁸⁸

V době rozhodování případu *Erdemović* byl totiž ICTY pod výrazným tlakem mezinárodního společenství a Organizace spojených národů zaměřeného na zvýšení efektivity a dosažení hmatatelných výsledků činnosti tribunálu. OSN trvala na tom, že po roce 2004 už nemají být vznášena žádná nová obvinění a že všechny procesy mají být ukončeny nejpozději v roce 2008, a tlak sílil rovněž od administrativy George W. Bushe (přičemž Spojené státy poskytovaly zhruba čtvrtinu rozpočtu tribunálu).¹⁸⁹ Jsem proto přesvědčena o tom, že vedle domovské právní kultury předsedkyně tribunálu, která myšlenku možnosti využití dohody o vině a trestu podpořila, byla zásadním důvodem pro změnu odmítavého postoje k dohodě o vině a trestu snaha o zvýšení efektivity soudu, zrychlení jeho činnosti a tím i o získání příznivějšího náhledu veřejnosti a mezinárodního společenství na existenci a výsledky činnosti soudu.

O tom, jaký tlak na rychlost řízení byl na tribunál vyvíjen, svědčí nejen Strategie dokončení Rady bezpečnosti,¹⁹⁰ která udávala tribunálu termíny, ve kterých musí svou činnost ukončit, ale i názory vyjádřené samotnými soudci tribunálu. Ve svém až neobvykle jízlivém disentaním stanovisku, které vynesl těsně před svým odchodem od tribunálu v roce 2003, soudce Hunt uvedl:

¹⁸⁸ ICTY, *Prosecutor v. Erdemović*, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997, odst. 2. (vlastní překlad autorky)

¹⁸⁹ COOK, Julian A. *Plea Bargaining at The Hague*. University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 475.

¹⁹⁰ ICTY, Completion Strategy, k tomu více viz <http://www.icty.org/en/about/tribunal/completion-strategy>, [online].

„Pokud nebudou tribunálu mezinárodním společenstvím dopřány dostatečný čas a peníze k souzení osob obžalovaných ze závažných mezinárodních válečných zločinů, pak by se tribunál neměl pokoušet tyto osoby soudit způsobem, který není v souladu s jejich právy ... Tento tribunál nebude posuzován podle počtu obvinění, která vznese, nebo podle rychlosti, se kterou splní Strategii dokončení schválenou Radou bezpečnosti, ale podle spravedlivosti svého procesu. Většinové rozhodnutí o odvolání a další rozhodnutí, která dala přednost Strategii dokončení před právy obžalovaného, zanechá šířící se skvrnu na pověsti tribunálu.“¹⁹¹

Přesvědčení, že významnou roli při zavádění dohod o vině a trestu hraje tlak na úsporu finančních prostředků, zrychlení a zefektivnění činnosti tribunálů, podporuje i skutečnost, že dohoda o vině a trestu se stala běžnou součástí trestního procesu i u Zvláštních panelů pro Východní Timor, a to právě v době, kdy se začala významně prodlužovat délka procesů probíhajících před tímto soudem a v době, kdy soud ukončil svou činnost, bylo prostřednictvím *guilty plea*, ať už bylo výsledkem dohody či nikoliv, uzavřeno 50 % všech jeho případů.¹⁹²

I přes kontroverze, které dohoda o vině a trestu vyvolává, se však využití dohody o vině a trestu v letech následujících po rozhodnutí ve věci *Erdemović* dramaticky rozšířilo. Zprvu byla užívána pouze forma *sentence bargaining*, tedy dohoda o výši trestu, nicméně na řadu přišlo i *charge bargaining*, tedy dohoda, při které prokurátor upustí od některých bodů obžaloby výměnou za doznání obžalovaného k bodům jiným. Poprvé v historii tribunálu byla tato forma dohody

¹⁹¹ ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54-AR73.4, Dissenting Opinion of Judge David Hunt on Admissibility of Evidence in Chief in the Form of Written Statement, 21. 10. 2003. Odst. 21-22.

¹⁹² COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. Str. 117.

o vině a trestu použita v případě srbské železné dámy Biljany Plavšić¹⁹³ (viz dále).

Profesorka Cook vyslovila názor, že její využití k urychlení činnosti tribunálu bylo bojem o jeho samotnou existenci.¹⁹⁴ Daleko více než v národním právním prostředí je totiž mínění mezinárodního společenství a veřejnosti jedním z prvků, které mají zásadní význam pro legitimitu a existenci tribunálů. Pokud by se ICTY ukázal jako nástroj neefektivní, byla by jeho činnost – s ohledem na finanční náklady – před veřejností velmi obtížně ospravedlnitelná, vždyť dosavadní oficiální rozpočet tribunálu dosáhl téměř 2,5 miliard USD.¹⁹⁵ Jednalo se přitom o velmi palčivou otázku, neboť počátky fungování ICTY byly pomalé. To bylo způsobeno kombinací několika faktorů, jako byly potíže s financováním, nedostatečný personální aparát, zařizování sídla tribunálu. Samotná činnost tribunálu a probíhající vyšetřování byly k tomu ztěžovány stále ještě trvajících konflikty na území bývalé Jugoslávie. Rovněž činnost ICTR byla často kritizována pro průtahy řízení a zpočátku také pro nevhodné nakládání s finančními prostředky. Profesorka Combs přitom vidí souvislost mezi složitostí procesu a užitím dohody o vině a trestu, když říká, že čím je trestní řízení složitější a nákladnější, o to častěji bude dohoda o vině a trestu využívána jako oklika sloužící k vyhnutí se tomuto procesu.¹⁹⁶ S ohledem na složitost a specifika mezinárodního trestního procesu

¹⁹³ ICTY, Prosecutor v. Plavšić, IT-00-39 & 40.

¹⁹⁴ COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 477.

¹⁹⁵ ICTY: *Cost of Justice + Facts & Figures + Annual Reports 1994 – 2014*. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.icty.org/>.

¹⁹⁶ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. str. 46-49.

pak doktorka Petrig uvádí, že podle této rovnice není užití dohody o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů překvapivé.¹⁹⁷

Ačkoliv soudci v odůvodnění svých rozhodnutí zdůrazňovali výhody přistoupení ke schválení dohody o vině a trestu, jako je zabránění sekundární viktimizaci obětí a údajný větší efekt uznání viny a přijetí trestu pro usmiřování stran konfliktu a nápravě pachatelů, jsem přesvědčena, že zásadní motivací bylo právě urychlení a zjednodušení činnosti tribunálů. Administrativní efektivita a úspora času a finančních prostředků tribunálu je ostatně jako zásadní faktor při zvažování přínosu uzavření dohody o vině a trestu často zmiňována přímo i v rozhodnutích tribunálu o těchto dohodách,¹⁹⁸ a i když tribunál ve svém rozhodnutí v případě Momira Nikoliće uvedl, že by administrativní zefektivnění nemělo hrát při akceptaci dohody o vině a trestu roli (o případě Momira Nikoliće a zvažování přípustnosti a odůvodněnosti dohody o vině trestu podrobněji viz níže),¹⁹⁹ domnívám se, že právě administrativní efektivita hrála při rozhodování o ní větší roli, než je tribunál ochoten v některých případech připustit. O tom svědčí nejen výše uvedené souvislosti, ale i to, že tento institut byl tribunálem zaveden právě v době, kdy objem jím projednávaných případů výrazně vzrostl, a kdy se na poli Organizace spojených národů začalo otevřeně diskutovat o efektivitě Tribunálu a o strategii směřující k ukončení jeho činnosti.²⁰⁰

¹⁹⁷ PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicj/journal/volume-8/>. Str. 8.

¹⁹⁸ např. ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997, odst. 7; ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003, odst. 7; ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001, odst. 149.

¹⁹⁹ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 67.

²⁰⁰ PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicj/journal/volume-8/>. Str. 28.

Pod tíhou okolností tak tribunál od svého ideálu, že jím souzené zločiny jsou příliš závažné na to, aby se o nich vyjednávalo, a pokud to znamená, že o každém z nich bude veden plnohodnotný proces, tak ať, upustil a uznal užitečnost *guilty plea* a nutnost tuto *guilty plea* vyjednat.²⁰¹

Lze tedy shrnout, že v případě *Erdemović* ICTY indikoval svou otevřenost k uzavíráním dohod o vině a trestu a tím povzbudil jak obviněné, tak prokurátora v dalších případech, aby se rovněž vydali touto cestou. Ještě před přijetím článku 62 *ter* Jednacího řádu ICTY (2001) a článku 62 *bis* Jednacího řádu ICTR (2003) bylo údajně *ad hoc* neformálně jednáno o dalších pěti dohodách o vině a trestu.²⁰² Po případě *Erdemović* následovalo v roce 2000 sjednání dohody o vině a trestu se Stevanem Todorovićem²⁰³ a mezi lety 2001 a 2003 následovalo třináct dalších takových dohod.²⁰⁴ Ke dni 1. července 2016 bylo před ICTY ze závažných zločinů proti lidskosti na území bývalé Jugoslávie obviněno celkem 161 osob, z nichž 20 uznalo svou vinu,²⁰⁵ a v 18 případech došlo ke sjednání dohody o vině a trestu.²⁰⁶

Zpráva expertní skupiny pro vyhodnocení efektivity a fungování Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, 54. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů, bod programu jednání 142 – 143, odst. 23, 28, 34, 90, U.N. Doc. A/54/634 (1999). [online]. [cit. 26. 3. 2016]. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/230/32/IMG/N0023032.pdf?OpenElement>.

²⁰¹ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. str. 139 – 140 a 145.

²⁰² KHAN, Karim A. a Rodney DIXON. *Archbold, International Criminal Courts: Practice, Procedure, and Evidence*. 3rd. ed. London: Sweet, 2009. Str. 1361.

²⁰³ ICTY, Prosecutor v. Todorović, IT-95-9/1

²⁰⁴ Biljana Plavšić, Duško Sikirica, Damir Došen, Dragan Kolundžija, Milan Simić, Predrag Banović, Ranko Češić, Darko Mrda, Dragan Obrenović, Miodrag Deronjić, Dragan Nikolić a Momir Nikolić.

²⁰⁵ UN ICTY: Key figures of ICTY cases. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/Cases/keyfigures/key_figures_en.pdf. [1. 7. 2016]

²⁰⁶ Obdobná statistika není u ICTR k dispozici.

7.3. Pozitivní právo

7.3.1. ICTY, ICTR

Jak již bylo uvedeno, úprava dohody o vině a trestu je obsažena v jednacích řádech ICTY, ICTR a v Římském statutu ICC.

Úprava dohody o vině a trestu je v Jednacím řádu **ICTY** obsažena v článku 62 *ter* ve spojení s článkem a 62 *bis* a zní takto:²⁰⁷

Článek 62 *bis*: (přijat dne 12. listopadu 1997)

Guilty pleas

Pokud obžalovaný uzná svou vinu dle článku 62 (vi) (*pozn. autorky: rozuměj tedy ve smyslu guilty plea*) nebo požaduje, aby jeho prohlášení bylo změněno na prohlášení toho, že svou vinu uznává, a soudní senát je přesvědčen o tom, že

- (i) *guilty plea* bylo dobrovolné;
- (ii) *guilty plea* bylo informované;
(doplněno 17. listopadu 1999)
- (iii) *guilty plea* nebylo nejednoznačné;
- (iv) a že je zde dostatečný faktický základ pro to, že se zločin stal, a pro účast obžalovaného na něm, a to buď na základě nezávislých indicií, nebo na základě absence materiálních neshod mezi stranami o okolnostech případu; (doplněno dne 10. července 1998 a dne 4. prosince 1998)

pak může soudní senát rozhodnout o zjištění viny a instruovat Rejstřík ke stanovení data jednání o trestu.

Článek 62 *ter* (přijat dne 13. prosince 2001)

Řízení o dohodě o vině a trestu

- (A) Prokurátor a obhajoba se mohou dohodnout na tom, že na základně doznání obžalovaného (*pozn. autorky: opět rozuměj ve smyslu guilty plea*) k obžalobě nebo k jednomu či více bodům obžaloby, prokurátor učiní

²⁰⁷ vlastní překlad autorky

před soudním senátem některý nebo více z uvedených kroků:

- (i) požádá o příslušné doplnění obžaloby;
 - (ii) navrhne, že by byl vhodný určitý trest nebo trest v určitém rozpětí;
 - (iii) nebude odporovat žádosti obžalovaného o určitý trest nebo trest v určitém rozpětí.
- (B) Soudní senát není vázán jakoukoliv dohodou uvedenou v odstavci (A).
- (C) Pokud byla dohoda uzavřena mezi stranami, pak si soudní senát vyžádá zveřejnění dohody na veřejném zasedání nebo, na základě dobrého důvodu, na neveřejném zasedání, pokud obžalovaný učiní doznání dle článku 62 (vi) nebo požaduje změnu svého prohlášení.

V Jednacím řádu ICTR je úprava dohoda o vině a trestu obsažena v článku 62 *bis* ve spojení s článkem 62 odst. 2:²⁰⁸

Článek 62 *bis*:

Pokud obžalovaný uzná svou vinu dle článku 62 (A) (v) (*pozn. autorky: rozuměj tedy ve smyslu guilty plea*) nebo požaduje, aby jeho prohlášení bylo změněno, a soudní senát se přesvědčí o tom, že *guilty plea*

- (i) bylo dobrovolné;
- (ii) bylo informované;
- (iii) nebylo nejednoznačné;
- (iv) a že je zde dostatečný faktický základ pro to, že se zločin stal, a pro účast obžalovaného na něm, a to buď na základě nezávislých indicií, nebo na základě absence materiálních neshod mezi stranami o okolnostech případu.

Pak může soudní senát rozhodnout o zjištění viny a instruovat Rejstřík ke stanovení data jednání o trestu.

²⁰⁸ vlastní překlad autorky

Článek 62 bis

Řízení o dohodě o vině a trestu

- (A) Prokurátor a obhajoba se mohou dohodnout na tom, že na základně doznání obžalovaného (*pozn. autorky: opět rozuměj ve smyslu guilty plea*) k obžalobě nebo k jednomu či více bodům obžaloby, prokurátor učiní před soudním senátem některý nebo více z uvedených kroků:
- (i) požádá o příslušné doplnění obžaloby;
 - (ii) navrhne, že by byl vhodný určitý trest nebo trest v určitém rozpětí;
 - (iii) nebude odporovat žádosti obžalovaného o určitý trest nebo trest v určitém rozpětí.
- (B) Soudní senát není vázán jakoukoliv dohodou uvedenou v odstavci (A).
- (C) Pokud byla dohoda uzavřena mezi stranami, pak si soudní senát vyžádá zveřejnění dohody na veřejném zasedání nebo, na základě dobrého důvodu, na neveřejném zasedání, pokud obžalovaný učiní doznání dle článku 62 (vi) nebo požaduje změnu svého prohlášení.

Úpravy pro ICTY a ICTR, spolu s úpravou Zvláštního soudu pro Sierra Leone, jsou tedy až na drobné formulační úpravy prakticky totožné. Podmínky platnosti *guilty plea* jsou rozebrány níže, na tomto místě znovu upozorňuji na to, že jakákoliv ujednání mezi obviněným a prokurátorem **nejsou pro soud závazná**. Zde se dostáváme k velmi zajímavému specifiku dohod o vině a trestu u mezinárodních trestních soudů. Zatímco na národní úrovni jsou dohody o vině a trestu uzavřené mezi obžalobou a obžalovaným soudy odmítány velmi zřídka, soudci ICTY odmítli tři z 18 jim předložených dohod²⁰⁹ a soudci ICTR odmítli jednu z pěti.²¹⁰ Takový přístup tribunálů vyvolal určitou míru kritiky²¹¹ a má se za to, že obviněné od uzavírání dohod o vině a trestu odradil.²¹²

²⁰⁹ Momir Nikolić, Milan Babić, Dragan Nikolić

²¹⁰ Paul Bisengimana (ICTR-00-60)

Dohoda se uzavírá písemně a soud je s ní seznámen **na veřejném zasedání**. Z dobrých důvodů je možné dohodu projednat na zasedání neveřejném. Jak již bylo zmíněno, obsah dohody s Draženem Erdemovićem byl původně označen jako důvěrný a tato důvěrnost byla prolomena až v roce 2003 rozhodnutím senátu ve věci *Prosecutor v. Slobodan Milošević*.²¹³ Z příslušných dokumentů není zřejmé, z jakých důvodů byla dohoda označena za důvěrnou, nicméně skutečností je, že v době rozhodování případu Erdemović články 62 *ter* ještě neexistoval. V rozhodnutí o odtajnění dohody je pak pouze uvedeno, že odtajnění jejího obsahu je v zájmu spravedlnosti. Nezveřejněna zůstala rovněž dohoda o vině a trestu uzavřená mezi obžalobou a Draganem Nikolićem dne 2. září 2003. Dohoda nebyla nikdy publikována a důvod, proč je obsah této dohody utajen, není z ostatních dostupných dokumentů zřejmý.

Dohodu lze uzavřít **kdykoliv** v průběhu řízení, neboť právní úprava neudává žádný časový limit. Nejčastěji je sice z praktických důvodů uzavírána ještě předtím, než soud započne s projednáváním případu, nicméně to nevylučuje pozdější uzavření dohody. Takový postup však bude patrně ze strany soudu méně honorován, neboť tribunál sám opakovaně uvedl, že za významnou polehčující okolnost považuje

²¹¹ PITTMAN, Thomas W. Making the Case for Binding Plea Agreements at the ICTY. *Journal of International Law of Peace and Armed Conflict*. 2007, vol. 20, issue 3. Str. 155-159. V uvedeném článku autor kritizuje skutečnost, že soud není dohodou o vině a trestu vázán, tvrdí, že tato skutečnost může obviněné od jejich uzavírání odradit, když přitom vázanost soudu dohodou by uzavírání takových dohod jistě podnítila a podpořila tak splnění strategie směřující k ukončení činnosti tribunálu. Uvádí, že taková praxe by byla výhodná pro všechny subjekty řízení a navrhuje příslušné doplnění článků 62 *bis* a 62 *ter* Jednacího řádu ICTY. Jiný obdobný postoj v odborné literatuře není autorce znám.

²¹² COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>. Str. 99-100.

²¹³ ICTY, *Prosecutor v. Slobodan Milošević*, IT-02-54, Decision to Lift the Confidentiality Status of the Plea Agreement in the Erdemović Case, 26. 8. 2003.

úsporu času a zdrojů tribunálu, a čím později v trestním procesu je dohoda o vině a trestu uzavřena, o to menší úsporný efekt má.

Nejčastěji je *guilty plea* vyměňováno za stažení některých bodů obžaloby nebo za doporučení trestu v určitém dohodnutém rozmezí, nicméně jsou známy i některé další **předměty výměny**, a to včetně velmi populární spolupráce obviněného s obžalobou poskytnutím informací a svědectví v jiných případech (které je samo o sobě považováno za polehčující okolnost ve smyslu článku 101 písm. B odst. ii obou jednacích řádů), stažení některých návrhů obhajoby, vzdání se práva na odvolání nebo upuštění od některých faktických obvinění. Zde je ještě třeba poznamenat, že prokurátor může některé body obžaloby pouze na základě svého uvážení vypustit nebo vzít obžalobu zcela zpět jen do potvrzení obžaloby dozorujícím soudcem, poté je tak možné učinit pouze se souhlasem dozorujícího soudce, případně po přidělení věci konkrétnímu soudnímu senátu již jen se souhlasem tohoto senátu.²¹⁴

S ohledem na široké pravomoci soudu, který není dohodou o vině a trestu vázán, je třeba případné upuštění od některých bodů obžaloby doplnit i vypuštěním odpovídajících faktických obvinění tak, aby soud předmětné jednání obviněného vůbec nezkoumal. *Charge bargaining* může být tedy doprovázeno i *fact bargaining* (dohadováním o skutečnostech), což považuji za nejproblematictější bod dohod o vině a trestu vůbec (k tomu blíže viz kapitolu Polemika o vhodnosti dohody

²¹⁴ Dle Jednacího řádu ICTY totiž probíhá trestní řízení takto: prokurátor, pokud má za to, že jsou zde dostatečné důkazy pro to, že podezřelý spáchal zločin v pravomoci tribunálu, připraví a předá Rejstříku obžalobu. Ten ji předloží předsedovi tribunálu, předseda postoupí věc Kanceláři, která rozhodne, zda je žaloba zaměřena na někoho z nejvýznamnějších vůdců, kteří jsou podezřelí z toho, že jsou nejvíce odpovědní za zločiny v pravomoci tribunálu. Pokud ano, předseda určí některého ze stálých soudců tribunálu, aby provedl přezkum obžaloby (článek 28 písm. A ve spojení s článkem 47 Jednacího řádu ICTY). Takový soudce přezkoumá všechny body obžaloby a všechny podpůrné materiály a určí, zda případ proti podezřelému skutečně existuje (článek 47 Jednacího řádu ve spojení s článkem 19 Statutu ICTY). Sám prokurátor může tedy obžalobu změnit nebo vzít zpět pouze do chvíle, než přistoupí ke shora uvedenému procesu (články 50 a 51 Jednacího řádu ICTY).

o vině a trestu v prostředí mezinárodního trestního práva). Jako problematická je tato praxe nazírána i samotnými soudci, kteří v případě Momira Nikoliće nabádali prokurátora k tomu, aby byl se stažením nebo úpravou některých bodů obžaloby mimořádně opatrný, neboť soudní senát odmítne jakoukoliv dohodu, která nebude náležitě reflektovat komplexnost jednání obžalovaného.²¹⁵

Výjimečným je pak případ Stevana Todoroviće,²¹⁶ který doporučení obžaloby k významnému snížení trestu ve svém případě vyměnil mimo jiné za to, že nebude u soudu napadat okolnosti a legalitu svého zatčení, které údajně proběhlo formou únosu z Jugoslávie, při kterém mělo dojít k jeho zranění, a následného předání jednotkám SFOR působících v Bosně a Hercegovině.²¹⁷

Vedle výše uvedených předmětů vyjednávání se pak zejména v praxi ICTR objevily i další, a to třeba doporučení prokurátora ohledně výběru místa, kde bude trest vykonán, neboť rozdíly mezi různými místy mohou být skutečně výrazné.²¹⁸ V případě pachatelů odsouzených ICTR se aktuálně jedná o tyto země: Rwanda, Senegal, Benin, Mali, Svazijsko, Švédsko, Itálie a Francie.²¹⁹ A nejedná se pouze o značné rozdíly

²¹⁵ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003, odst. 50.

²¹⁶ ICTY, Prosecutor v. Todorović, IT-95-9/1.

²¹⁷ COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. Faculty Publications. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>. Str. 88.

²¹⁸ ICTR, Prosecutor v. Bisengimana, 00-60-7, Sentencing Judgement, 13. 4. 2006, odst. 187 – obžaloba uvádí, že v souladu s dohodou o vině a trestu podpoří jakoukoliv žádost obžalovaného o to, aby svůj trest vykonal v jakémkoliv vězeňském zařízení v Evropě.

ICTR, Prosecutor v. Nzabirinda, 2001-77-T, Sentencing Judgement, 23. 2. 2007, odst. 97 – obě strany doporučují trest odnětí svobody v rozmezí od pěti do sedmi let, vykonaný v jakékoliv Evropské zemi, nejlépe ve Francii, která je blízko Belgie, kde žijí žena a děti obžalovaného.

²¹⁹ Bilaterální dohody uzavřené mezi OSN a příslušnými státy. Seznam dostupný např. na stránkách Mechanismu OSN pro mezinárodní trestní tribunál. [online]. [cit. 9. 7. 2016]. Dostupné z <http://unictr.unmict.org/en/documents/bilateral-agreements>.

v komfortu ve vězení, ale významným benefitem výkonu trestu v evropských zemích je také to, že je zde (oproti těm africkým) standardem propuštění z výkonu trestu po polovině nebo dvou třetinách vykonaného trestu. Nejen tedy že odsouzený vykoná svůj trest v lépe vybaveném, komfortnějším a prostornějším vězení, ale má také šanci být z něj podstatně dříve propuštěn.²²⁰

Další motivací může být příslib ochrany rodiny obviněného zejména v případech, kdy obviněný aktivně spolupracuje s obžalobou,²²¹ a nelze opominout ani motivaci spočívající v tom, aby věc byla projednána mezinárodním tribunálem namísto soudu národního, který může být při ukládání trestu podstatně přísnější.²²² Když předseda ICTR v roce 2004 sdělil předsedovi Rady bezpečnosti OSN, že za účelem naplnění Strategie Rady bezpečnosti OSN k ukončení činnosti tribunálu bylo vybráno 41 případů, které budou postoupeny k řešení rwandským národním soudům,²²³ (aniž by zveřejnil i konkrétní seznam), obvinění ze strachu, že je ve Rwandě čeká fyzické týrání a možná i smrt, zahájili protest, kdy bojkotovali své procesy a hrozili, že zahájí hladovku.²²⁴

²²⁰ COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>. Str. 116.

²²¹ ICTR, *Prosecutor v. Ruggiu*, 97-32, Plea Agreement Between Georges Ruggiu and the Office of the Prosecutor, 12. 5. 2000, cit. v KOVAROVIC, Kate. *Pleading for Justice: The Availability of Plea Bargaining as a Method of Alternative Dispute Resolution at the International Criminal Court*. *Journal of Dispute Resolution*. 2011, issue 283. Str. 288.

²²² ICTR, *Prosecutor v. Nzabirinda*, 2001-77-T, Sentencing Judgement, 23. 2. 2007, odst. 43 – v dohodě o vině a trestu obžaloba uvádí, že pokud soud uzná *guilty plea* obžalovaného, nepostoupí případ žádné jiné jurisdikci.

ICTY, *Prosecutor v. Zelenović*, IT-96-23/2-S, rozhodnutí o návrhu obžaloby o zpětvzetí návrhu dle článku 11 *bis* ze dne 8. 5. 2007 – obžaloba vzala na základě dohody o vině a trestu zpět návrh na postoupení případu soudům Bosny a Hercegoviny.

²²³ Completion Strategy of the ICTR, U. N. Doc. S/2003/946

²²⁴ COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>. Str. 117.

Kromě toho nezapomínejme, že Rwanda zrušila trest smrti až v roce 2007 a Bosna a Hercegovina v roce 1998.²²⁵

Otázkou také je, co se stane, pokud obviněný **vezme své *guilty plea* zpět**, nebo pokud některá ze stran **dohodu o vině a trestu poruší a nesplní sliby v ní ujednané**. Statuty ani jednacích řádů obou tribunálů takovou situaci neřeší a je třeba vycházet z judikatury. Jednak je zřejmé, že není přípustné, aby obviněný vzal své *guilty plea* zpět v případě, že soudní senát nevyhoví doporučení na uložení trestu v určitém rozmezí, neboť před rozhodnutím o dohodě o vině a trestu soud obviněnému sdělí, že není dohodou a návrhy stran vázán a obviněný tak na sebe vědomě bere toto riziko. Na rozdíl například od české právní úpravy²²⁶ neobsahuje právní úprava tribunálů ani výslovné zakotvení toho, že k prohlášením učiněným obviněným při sjednávání dohody o vině a trestu se nepřihlíží a nelze je proti němu použít jako důkaz, a rozhodnutí o tom doposud nečinily ani tribunály. Z praxe se však zdá, že tomu tak bude,²²⁷ a jednou se v tomto směru, i když pouze jako *obiter dictum*, vyjádřil ICTY, když v případě Vidoje Blagojeviće a Dragana Jokiće²²⁸ odkázal na článek 140 odst. 4 amerických Federálních pravidel dokazování,²²⁹ podle kterého nejsou v civilním ani trestním řízení přípustné proti obviněnému jako důkazy jakákoliv prohlášení obviněného učiněná v průběhu jednání o jeho *plea*, pokud k *plea* nedošlo, anebo pokud bylo jeho *guilty plea* později vzato zpět.²³⁰

²²⁵ Co se týče států bývalé Jugoslávie, byl trest smrti zrušen v Chorvatsku, Slovinsku a Makedonii v roce 1991 po vyhlášení nezávislosti na Jugoslávii, v Jugoslávii v roce 1995 (v té době tvořilo Jugoslávii již jen Srbsko a Černá Hora), v Bosně a Hercegovině v roce 1998 a v Albánii v roce 2007.

²²⁶ § 314s trestního řádu

²²⁷ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1386.

²²⁸ ICTY, Prosecutor v. Blagojević & Jokić, IT-02-60

²²⁹ U. S. Federal Rules of Evidence

²³⁰ ICTY, Prosecutor v. Blagojević & Jokić, IT-02-60, Decision on Vidoje Blagojević's Expedited Motion to Compel the Prosecution to Disclose its Notes from Plea

Obdobně se k této problematice vyjadřuje Manuál zavedených praktik ICTY,²³¹ podle kterého pokud není vyjednávání o *plea* mezi stranami úspěšné, rozhovor stran zůstává důvěrný a nelze na něj v soudním procesu odkazovat.

Jak bylo také již zmíněno, nejtypičtějšími předměty dohody je ze strany obžaloby buďto doporučení nižšího trestu obžalobou nebo upuštění od některých bodů obžaloby. Co se stane v případě, že předmětem dohody ze strany obviněného je poskytnutí informací a svědectví v jiných případech v budoucnu, a odsouzený později svou část dohody nedodrží? V případě upuštění od některých bodů obžaloby by bylo v případě, že došlo i k vypuštění popisu konkrétního jednání, možno uvažovat o vznesení nové obžaloby pro jednání, které bylo takto vynecháno (k problematice *res iudicata* a *ne bis in idem* blíže viz kapitolu Polemika o vhodnosti dohody o vině a trestu v prostředí mezinárodního trestního práva), nicméně v případě sníženého trestu nic takového možné není. S rozhodnutím o trestu není přitom možné vyčkat do podání takového svědectví, neboť se má za to, že pokud by tomu tak bylo, bylo by svědectví s ohledem na motivaci obviněného obžalobě co nejlépe vyhovět, nedůvěryhodné. Je tedy třeba uzavřít, že v těchto případech nese riziko nesplnění dohody naopak obžaloba.²³²

Discussions with the Accused Nikolic & Request for an Expedited Open Session Hearing, 13. 6. 2003.

²³¹ ICTY Manual on Developed Practices, str. 69, bod 72. [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/ICTY_Manual_on_Developed_Practices.pdf. [cit. 5. 7. 2016].

²³² SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1387.

7.3.1.1. Podmínky platnosti *guilty plea* dovozené v odborné literatuře z judikatury

Kromě konstatování, že *guilty plea* obviněného musí být dobrovolné, informované, a nesmí být nejednoznačné, neobsahují příslušná ustanovení jednacích řádů ICTY a ICTR žádný návod pro soudní senát k tomu, jak tyto skutečnosti zjistit. Jak již bylo řečeno, jsou méně podrobná, než aktuální znění článku 11 amerických Federálních pravidel trestního procesu a spíše se podobají podstatně stručnějšímu znění tohoto článku před reformou v roce 1975. Přitom zmíněná reforma byla provedena právě z toho důvodu, že přílišná vágnost článku 11 přinášela v praxi aplikační problémy²³³ a podle profesorky Cook trpí praxe ICTY stejnými problémy, jakými trpěl článek 11 amerických Federálních pravidel trestního procesu před svou reformou.²³⁴

Dobrovolnost – při posuzování, zda bylo *guilty plea* obviněného dobrovolné, musí soud posoudit, zda je obviněný duševně způsobilý k tomu, aby si byl vědom následků svého jednání, a zda nebyl ke *guilty plea* nijak donucen. Standard pro takovou duševní schopnost je stejný, jako pro schopnost obviněného být účastníkem soudního řízení.²³⁵ Doposud žádné *guilty plea* nebylo u ICTY ani u ICTR shledáno jako nedobrovolné.

Informovanost – aby bylo *guilty plea* informované, je třeba, aby obviněný rozuměl povaze obvinění z činu, za nějž uznává vinu, a musí si být vědom důsledků, které pro něj bude *guilty plea* mít. Soudní senát by se tedy měl přesvědčit o tom, že obviněný rozumí tomu, jaká je

²³³ Poznámky Výborů k dodatkům k článku 11 amerických Federálních pravidel trestního procesu, [online]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_11. [cit. 5. 7. 2016].

²³⁴ COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 482.

²³⁵ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1379.

skutková podstata trestného činu, jehož spáchání uznává, a že prvky konkrétního trestného činu odpovídají jeho jednání, jeho podílu na něm a jeho stavu mysli nebo úmyslu při páchání trestného činu. Měl by se rovněž ujistit o tom, že tam, kde byly vzneseny alternativní obžaloby, obviněný rozumí tomu, jaký je mezi nimi rozdíl a jaké jsou důsledky toho, že uzná svou vinu za jednu konkrétní z nich. Důležitou je rovněž otázka toho, zda obviněný chápe, jakých svých procesních práv se prostřednictvím *guilty plea* vzdává a zda je si vědom toho, jaký dopad bude mít jeho *guilty plea* na výrok o trestu. S ohledem na to bývají tyto informace obsaženy v písemném znění dohody mezi prokurátorem a obviněným a jako takové bývají podpisem dohody obviněným považovány za splněné, aniž by se soudní senát ujistil o tom, že obviněný všem těmto skutečnostem skutečně rozumí.²³⁶

Takovou praxi velmi tvrdě kritizuje profesorka Cook,²³⁷ a uvádí, že například v případě Biljany Plavšić proběhlo slyšení k jejímu *guilty plea* zarážejícím způsobem prakticky bez jakéhokoliv smysluplného soudního přezkumu.

Z protokolu o slyšení Biljany Plavšić ohledně jejího prohlášení o vině zjistíme, že celé meritum bylo projednáno následujícím způsobem:

Soudce May: Děkuji Vám. Biljano Pavšić, v bodu 3 obžaloby jste obžalována z perzekuce na základě politických, rasových a náboženských důvodů, zločinu proti lidskosti, trestného podle Článků 5(H) a 7(1) a 7(3) Statutu tohoto tribunálu. Paní Plavšić, jaké je Vaše prohlášení k tomuto bodu, vina nebo nevinna?

Tlumočnick: Omlouvám se, neslyším obžalovanou.

Soudce May: Zopakujte to prosím. Tlumočnick Vás neslyšel.

²³⁶ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1380.

²³⁷ COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 482.

Obžalovaná Plavšić: Cítím se vinna.

Soudce May: Učinila jste prohlášení o tom, že jste vinna. Pravidla tribunálu požadují, aby se soudní senát ujistil o tom, že prohlášení (*guilty plea*) bylo učiněno dobrovolně, že je informované a že není nejednoznačné, a že je zde dostatečný faktický základ pro to, že se zločin stal, a pro účast obžalovaného na něm. Paní Plavšić, v dohodě o vině a trestu, kterou jsme si přečetli, jste podepsala vyjádření o tom, že jste dohodu uzavřela svobodně a dobrovolně, rozumíte jejím podmínkám a že jste se poradila se svými právníky. Také jste podepsala stejné vyjádření, ve kterém je doplněno, že Vaše prohlášení (*plea*) bylo informované a nebylo nejednoznačné. Potvrzujete, že tato vyjádření jsou správná?

Obžalovaná Plavšić: Ano.

Soudce May: Bylo nám sděleno, že prokurátor do doby, kdy bude rozhodováno o trestu, stáhne nebo odvolá zbývající body obžaloby. Pane Harmone (prokurátor), potvrzujete, že toto je pravda?

Pan Harmon: Toto je pravda, pane předsedo.

[soudní senát se radí]

Soudce May: Dobře. Soudní senát se ujistil o tom, že veškeré podmínky stanovené článkem 62 *bis* jsou splněny, shledává, že prohlášení je dobrovolné a informované, je přesvědčen, co se týče faktického základu, a proto shledává obžalovanou vinnou co do bodu 3. Zbývá nám tedy určit den pro jednání ohledně trestu. Máme tu nějaké volné dny v prosinci.²³⁸

...

Tedy aniž by soudní senát jakkoliv shrnul nebo jinak informoval obviněnou o podstatných náležitostech dohody o vině a trestu, shledal, že standardy článku 62 *bis* jednacího řádu byly naplněny, a to výhradně na základě shora uvedeného rozhovoru, při kterém Biljana Plavšić pronesla celkem deset slov²³⁹ (vedle výše uvedeného ještě v úvodní části slyšení „Ano, slyším Vás“.) Obdobně probíhalo slyšení Ranka

²³⁸ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, protokol o slyšení ze dne 2. 10. 2002. (vlastní překlad autorky)

²³⁹ počítáno v anglickém přepisu protokolu ze slyšení

Češiće. V případě Milana Babiće soudní senát na slyšení přečetl celé znění dohody o vině a trestu, aby se jej na konci souvisle čteného textu zeptal, zda je si vědom důsledků této dohody, načež se mu dostalo odpovědi: „Jsem si jich vědom, ctihodnosti.“ I v těchto případech považoval soudní senát takové prohlášení za dostatečné.

Bylo by možno sice uvažovat o tom, že obviněný má možnost poradit se se svým obhájcem a že lze tedy očekávat, že si musí být všech důsledků svého rozhodnutí uznat vinu a uzavřít dohodu o vině a trestu vědom. Nicméně v kontextu praxe ICTY je bohužel možno tuto domněnku snadno vyvrátit. Až do roku 2004 bylo odborným předpokladem pro výkon funkce obhájce před ICTY pouze to, aby obhájce mohl takovou praxi vykonávat ve svém státě, nebo byl univerzitním profesorem práva, a měl v rozumném rozsahu zkušenosti v trestním a/ nebo mezinárodním právu.²⁴⁰ Většina obhájců u ICTY přitom pocházela z balkánských států,²⁴¹ a ani *guilty plea*, ani dohoda o vině a trestu nikdy nebyly součástí jugoslávského práva, které náleželo do kontinentálního inkvizičního právního systému.²⁴² Mnoho obhájců pocházejících ze států bývalé Jugoslávie proto nebylo dostatečně odborně způsobilých k tomu, aby efektivně obhajovali svého klienta v pro ně do té doby neznámém a zároveň nesmírně komplikovaném trestním procesu.²⁴³ Je třeba si uvědomit, že kromě

²⁴⁰ United Nations, ICTY, Directive No. 1/94 on the Assignement of Defence Counsel, ve znění účinném do 28. 7. 2004, v nyní účinném znění musí mít nadto ještě uznávanou odbornou způsobilost v trestním právu a/ nebo mezinárodním trestním právu/ mezinárodním humanitárním právu/ v mezinárodní oblasti lidských práv, a musí mít nejméně sedm let relevantních zkušeností buď jako soudce, prokurátor, advokát nebo v jiném postavení v trestním procesu. [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Defence/Assignment_of_counsel_july2006.pdf. [cit. 5. 7. 2016].

²⁴¹ COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858. Str. 496.

²⁴² IVKOVIC, Sanja Kutnjak. Justice by the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Stanford Journal of International Law*. 2001, vol. 37. Str. 288.

²⁴³ D'AMATO, Anthony. Defending a person Charged with Genocide. *Chicago Journal of International Law*. 2000, vol. 1. Str. 465.

skutečnosti, že trestní proces ICTY i ICTR byl v té době většinou adversálního charakteru, přistupuje k problematičnosti dostatečné odbornosti právníků i naprostá specifičnost zločinů v pravomoci tribunálů. S těmi se do té doby právníci na národní úrovni prakticky nesetkávali a v některých případech například ani nerozuměli rozdílů mezi válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti. Právě taková situace nastala v případě Dražena Erdemoviće, kde nedostatečná odbornost obhájce byla přímo shledána samotným soudem. Soud vyslovil, že má za to, že obhájce obviněného nerozumí konceptu *guilty plea* a nechápe ani povahu obžaloby vznesené vůči jeho klientovi.²⁴⁴ Z toho důvodu bylo následně první *guilty plea* obviněného odvolacím senátem odmítnuto jako neplatné.

Jsem přesvědčena o tom, že pokud už ke *guilty plea* a dohodě o vině a trestu dojde, měl by soud s ohledem na komplexnost mezinárodního trestního řízení i zločinů v něm projednávaných a s ohledem na kontroverze s těmito instituty spojenými, vždy velmi pečlivě ověřovat splnění podmínek pro jejich platnost a prověřovat, zda byla dodržena pravidla spravedlivého procesu. Zvláště pak za situace, kdy soudci sami si byli plně vědomi nedostatečné odbornosti obhájců,²⁴⁵ považují shora popsanou praxi průběhu slyšení o *guilty plea* a o dohodě o vině a trestu za naprosto nedostačující.

Jednoznačnost – soud musí *guilty plea* obviněného odmítnout, pokud ten sice uzná svou vinu, ale zároveň uvede okolnosti nebo vysvětlení svých činů, které by mohly být obhajobou. Tento požadavek chrání presumpci nevinny a brání obviněným, kteří by potenciálně mohli být shledáni nevinnými, aby se vzdali práva na uplatnění své obhajoby

²⁴⁴ ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997. Odst. 18.

²⁴⁵ WALD, Patricia M.. The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia Comes of Age: Some Observations on Day-to-Day Dilemmas of an International Court. *Washington University Journal of Law & Policy*. 2001, vol. 5. Str. 102. Pozn.: autorka článku byla soudkyní ICTY.

před soudem. Například se jedná o situaci, kdy obviněný uznává, že žalovaný čin spáchal, zároveň však uvede, že tak učinil z donucení a pod nátlakem, a jedná se o trestný čin, u něhož je nátlak okolností vylučující protiprávnost – např. donucení není okolností vylučující protiprávnost v případě vraždy, ale mohlo by být v případě bití.²⁴⁶

Faktický základ – podmínka toho, že *guilty plea* obviněného je podloženo dostatečným faktickým základem, znamená, že soudní senát se musí přesvědčit o tom, že obviněný uznává svou vinu za čin, kterým je skutečně vinen, a že obžaloba, kterou uznává, celistvě zahrnuje jeho jednání a pomáhá utvářet přesný historický záznam zločinů. Aby byla splněna tato podmínka, soudní senát prověřuje, zda je právní charakteristika skutečnosti přesná, a v některých případech soudní senát seznal, že obviněný spáchal zločin závažnější, než který uznal.²⁴⁷ Například v případě Milana Babiće obviněný uznal vinu jako pomocník a podněcovatel k zločinnému spolčení. Po přezkoumání dohody o vině a trestu a prohlášení stran o skutečnostech případu soudní senát zpochybnil přesnost právní kvalifikace Babićových činů jako pomocníka a podněcovatele. O deset dní později uzavřel prokurátor s Milanem Babićem novou dohodu o vině a trestu, která obsahovala nové *guilty plea*, a to ke spolupachatelství na zločinném spolčení, jehož cílem bylo násilné a trvalé odstranění většiny chorvatské a nesrbské populace z přibližně třetiny území Chorvatska tak, aby se toto území stalo většinově srbské, a to prostřednictvím páchání zločinů, které jsou v pravomoci ICTY.²⁴⁸

Za účelem takového přezkumu soudní senáty postupem času stále častěji vyžadovaly předložení prohlášení a dokumentů, které podporují

²⁴⁶ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1382.

²⁴⁷ ibidem

²⁴⁸ ICTY, Prosecutor vs. Babić, IT-03-72, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 6 - 8.

jak uznání viny obviněným, tak obžalobu, kterou uznali. V méně rozsáhlých případech se v podstatě může jednat o celkový souhrn svědeckých výpovědí, které měla obžaloba v úmyslu přednést.²⁴⁹ Soudní senát může také požadovat, aby obžaloba předložila další důkazy, a dotazovat se obviněného na podrobnosti. V praxi soudní senáty vyžadují, aby byly splněny obě podmínky článku 62 *bis*, tedy aby se jednak strany na skutečnostech případu dohodly, resp. aby mezi nimi nebyly ohledně nich žádné neshody, a jednak aby zde byly důkazy dohodu podporující.

I přes vcelku podrobné zkoumání skutečností podporujících *guilty plea* se však zdá, že tribunály k rozsudkům, které jsou jejich výsledkem, přistupují jinak, než k rozsudkům, které jsou výsledkem standardního veřejného procesu. Zejména odmítají akceptovat je jako důkazy v jiných řízeních s odůvodněním, že v případě *guilty plea* a jiných dobrovolně učiněných prohlášení obviněných není standard prokázání faktů tak vysoký, jako při běžném procesu, kde obžaloba nese důkazní břemeno.²⁵⁰

7.3.2. ICC

Článek 65 Statutu ICC dohodu o vině a trestu ani výslovně nezakazuje, ani výslovně nepovoluje, bere však na vědomí její případnou existenci, když stanoví, že taková jednání mezi obžalobou a obhajobou nejsou

²⁴⁹ TIEGER, Alan, SHIN, Milbert. Plea Agreements in the ICTY. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3, issue 3. Str. 671.

²⁵⁰ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1382.

obdobně ICTY Manual on Developed Practices, str. 69, bod 73. [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/ICTY_Manual_on_Developed_Practices.pdf. [cit. 5. 7. 2016].

pro soud závazná. Od příslušných článků jednacích řádů ICTY a ICTR se formulačně výrazně liší:²⁵¹

Článek 65

Řízení o přiznání viny

1. Pokud obviněný přizná vinu podle čl. 64 odst. 8 písm. a) projednací senát rozhodne, zda:

- a) si je obviněný vědom povahy a důsledků přiznání viny;
- b) obviněný přiznal vinu dobrovolně po dostatečné poradě se svým obhájcem; a
- c) přiznání odpovídá skutkovému stavu podle:
 - (i) obvinění vznesených žalobcem, k nimž se obviněný přiznal;
 - (ii) materiálů, které žalobce předložil na doplnění obvinění a s nimiž obviněný souhlasí; a
 - (iii) jiných důkazů, například svědeckých výpovědí, které provedl žalobce nebo obviněný.

2. Pokud projednací senát shledá, že požadavky uvedené v odstavci 1 jsou splněny, bude mít za to, že doznání a dodatečně provedené důkazy objasňují veškeré skutečnosti významné pro prokázání zločinu, k němuž se obviněný přiznal, a může obviněného za tento zločin odsoudit.

3. Pokud projednací senát neshledá, že požadavky podle odstavce 1 jsou splněny, bude mít za to, že k přiznání viny nedošlo, a nařídí pokračování hlavního líčení obvyklým postupem stanoveným tímto Statutem a může postoupit věc jinému projednacímu senátu.

4. Pokud projednací senát shledá, že v zájmu spravedlnosti, zejména v zájmu obětí je třeba úplnější objasnění skutkového stavu věci, může:

- a) požádat žalobce o provedení dalších důkazů, včetně svědeckých výpovědí; nebo
- b) nařídít pokračování hlavního líčení obvyklým postupem podle tohoto Statutu, přičemž se na obviněného pohlíží tak, jako by vinu nepřiznal, a postoupit věc jinému projednacímu senátu.

²⁵¹ v českém jazyce publikováno jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu mezinárodního trestního soudu

5. Jednání mezi žalobcem a obhajobou ohledně změn obvinění, přiznání viny či trestu, který by měl být uložen, nejsou pro Soud závazná.

Oproti úpravě v jednacích řádech ICTY a ICTR tak došlo k určitým změnám. Jednak je třeba výslovně poukázat na to, že se v textu nevyskytuje termín *guilty plea*, ale byl nahrazen pro kontinentální právníky přijatelnějším termínem *admission of guilt* – přiznání viny. Od právního pojmu *guilty plea*, který má svůj vlastní význam, jak už bylo popsáno výše, se dostáváme blíže k významu ve smyslu přiznání či doznání tak, jak jej chápeme v naší právní kultuře, nicméně ani s ním jej nelze ztotožňovat. Termín *admission of guilt* byl totiž vybrán záměrně nejen jako kompromisní, ale také jako termín neutrální, hybridní, který plně neodpovídá institutům ani jedné z právních kultur a má svůj vlastní význam (pro přiznání/doznání se v angličtině používá výraz *confession*).²⁵²

Nejedná se přitom o úpravu pouze kosmetickou, změnou v pojmu totiž došlo v posunu významu celého právního institutu a i přes znění tohoto ustanovení je třeba jej vykládat samostatně, ani jako *guilty plea*, avšak ani jako *confession*. Přiznání viny podle článku 65 není pro soud nijak závazné a neumožňuje soudu, aby po něm rovnou přikročil k rozhodnutí o trestu. Přiznání (*admission of guilt*) není dostatečným podkladem pro odsouzení obžalovaného, neboť projednací senát může obviněného za zločin odsoudit pouze tehdy, má-li za to, že takové přiznání a dodatečně provedené důkazy objasňují veškeré skutečnosti významné pro prokázání zločinu, k němuž se obviněný přiznal.

²⁵² GUARIGLIA, Fabricio, a HOCHMAYR, Gudrun. Komentář k článku 65. In: TRIFFTERER, Otto, a AMBOS, Kai. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: observers' notes, article by article*. 2nd ed. Baden-Baden: Nomos, 2008. Str. 1223.

Relativně vágní definice řízení o přiznání viny ve Statutu nám sice nedává jasnou odpověď, ale lze mít mimo jiné za to, že *admission of guilt* již není možné chápat jako výhradně procesní institut, jakým je *guilty plea*, a je otázkou pro soudní senáty ICC, jak jej budou vykládat nejen v podrobnostech, ale i v tak významných otázkách, jakou je například zpětvzetí nebo stažení takového prohlášení. Jak již bylo řečeno, *guilty plea*, jako procesní institut, je možné vzít bez dalšího zpět, domnívám se však, že u *admission of guilt* to již, právě kvůli významovému posunu, tak snadno možné nebude (odstavce 3 a 4 článku 65 Statutu ICC řeší situaci, kdy soud sám nemá podmínky přiznání za splněné a nařídí pokračování řízení řádným procesem, nikoliv situaci, kdy se pro odvolání svého přiznání rozhodne sám obviněný).

V uvedeném článku Statutu ICC byla podrobněji rozvinuta podmínka informovanosti přiznání, a to tak, že se senát ujistí o tom, že obviněný je si plně vědom důsledků přiznání viny a že tak učinil po dostatečné poradě se svým obhájcem. To znamená, že obviněný musí být řádně informován o povaze obvinění vůči němu vznesených, a to včetně prvků skutkové podstaty a právních podmínek trestných činů v nich obsažených. Musí si být vědom, jakých práv se přiznáním viny vzdává a jaké důsledky takové vzdání se práv má. V neposlední řadě pak musí chápat rozdíl mezi jednotlivými alternativními obviněními vznesenými obžalobou, a to včetně toho, která z těchto alternativních obvinění jsou závažnější a mohou vést k vyššímu trestu. Obviněného je třeba rovněž výslovně upozornit na to, že soud není vázán návrhem obhajoby ani obžaloby ohledně výše uloženého trestu.²⁵³ Ačkoliv to ani Statut ani Jednací řád ICC na rozdíl od jednacích řádů ICTY a ICTR výslovně neupravují, měl by tak soudní senát učinit ve veřejném slyšení, aby

²⁵³ GUARIGLIA, Fabricio, a HOCHMAYR, Gudrun. Komentář k článku 65. In: TRIFFTERER, Otto, a AMBOS, Kai. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: observers' notes, article by article*. 2nd ed. Baden-Baden: Nomos, 2008. Str. 1226 a násl.

se předešlo jakýmkoliv pochybnostem o dobrovolnosti přiznání a o spravedlivosti procesu.

Oproti úpravě ICTY a ICTR zde nenacházíme požadavek toho, aby *guilty plea* obviněného nebylo nejednoznačné. Dle mého názoru však není tento požadavek u přiznání viny ve smyslu článku 65 Statutu ICC nutný, neboť takové přiznání není totéž co *guilty plea* a soudní senát v rámci své pravomoci vyslechne a posoudí vše, co obviněný v rámci svého přiznání uvede včetně případných polehčujících okolností nebo okolností vylučujících protiprávnost činu. Výsledkem tedy není jednoznačné *guilty plea*, ale komplexní vyjádření obviněného k trestnému činu, který je mu kladen za vinu.

Výslovně přibylo ustanovení o tom, že pokud je senát přesvědčen o tom, že je v zájmu spravedlnosti, a zejména v zájmu obětí, třeba úplnější objasnění skutkového stavu věci, může nařídit pokračování řízení standardní cestou úplného procesu, případně může požadovat doplnění dokazování, a to včetně slyšení svědků. Tyto možnosti měl sice soud i dříve, neboť co se týče akceptace dohody, jednací řady obou tribunálů dávají soudu možnost, nikoliv povinnost, *guilty plea* akceptovat a přistoupit rovnou k otázce trestu,²⁵⁴ výslovné zakotvení této možnosti však považují jednoznačně za pozitivní. Představuje totiž ideologický posun v přístupu soudu k dohodám o vině a trestu jak z hlediska obětí, tak z hlediska zjišťování skutkového stavu a s ním spojeného vytváření historického záznamu. Co se týče postavení obětí, je třeba poukázat ještě na článek 93 Jednacího řádu, podle kterého má soud zjišťovat názor obětí a jejich právních zástupců mimo jiné i v řízení o přiznání viny.²⁵⁵

Ani Statut ani Jednací řád ICC neobsahují žádné pravidlo ohledně ukládání trestů v případě *guilty plea*. Článek 145 odst. 2 písm. a) bod (ii)

²⁵⁴ vlastní překlad autorky

²⁵⁵ článek 99 ve spojení s článkem 139 Jednacího řádu ICC

Jednacího řádu však stanoví, že pokud je to vhodné, má soud jako polehčující okolnost posoudit spolupráci obviněného se soudem.

7.3.3. Další tribunály

Z právní úpravy ICC vycházela právní úprava **Zvláštních panelů pro Východní Timor**, která v článku 29 Přejícných pravidel trestního procesu²⁵⁶ upravuje institut uznání viny a článek 29A formuje stejná pravidla pro jeho akceptaci. Stejně jako u ICC musí být takové uznání informované, dobrovolné a založené na faktickém základě. Pokud jej tribunál akceptuje, může rozhodnout o vině, pokud však nikoliv, může pokračovat řádným procesem. Může si rovněž vyžádat další důkazy. V případě, že tribunál uznání viny neakceptuje, nepřihlíží se k němu. Praxe tribunálu však byla ve věci uznání viny obviněným opakovaně kritizována a odborná veřejnost poukazovala na to, že takováto prohlášení učiněná obviněnými nejsou informovaná a nejsou dobrovolná, neboť obvinění prakticky nemají tušení, k čemu své prohlášení činí, a jaké to bude mít důsledky. Z těchto důvodů ostatně soud sám některá taková prohlášení odmítl.²⁵⁷

Statut **Zvláštního tribunálu pro Libanon** v článku 20 pouze stanoví, že soudní senát se obviněného dotáže na jeho prohlášení (*plea*).²⁵⁸ Bližší úprava *plea* i dohod o vině a trestu je obsažena v článcích 98 a 100 Jednacího řádu, jejichž znění je prakticky totožné s příslušnými články jednacíh řádu ICTY a ICTR, k nimž však byly doplněny některé z podmínek platnosti *guilty plea* stanovené Statutem

²⁵⁶ Transitional Rules of Criminal Procedure

²⁵⁷ COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. Str. 117.
COHEN, David. „Justice on the Cheap“ Revisited: The Failure of the Serious Crimes Trials in East Timor. *Asia Pacific Issues*. 2006, No. 80, s. 1-12. Str. 4.

²⁵⁸ Statute of the Special Tribunal of Lebanon

ICC, a to sice že soudní senát se musí před akceptací prohlášení obviněného ujistit o tom, že obviněný je si vědom podmínek a důsledků přiznání viny, a učinil jej dobrovolně, bez nátlaku a po dostatečné poradě se svým obhájcem.²⁵⁹

Stejně jako u jednacích řádů ICTY a ICTR byl Jednací řád STL vytvořen soudci tribunálu, kteří k tomu byli pověřeni článkem 28 Statutu. V článku 28 se výslovně uvádí, že při přijímání Jednacího řádu mají soudci vycházet z libanonského trestního řádu, přičemž mají reflektovat nejvyšší standardy mezinárodního trestního procesu, to vše za účelem zajištění spravedlivého a rychlého procesu. Ačkoliv libanonské právo, které se řadí ke kontinentální právní kultuře, dohodu o vině a trestu nezná, soudci STL tuto praxi po vzoru ostatních mezinárodních tribunálů přijali.

Na rozdíl od praxe těchto tribunálů, zakládající dokumenty ani procesní pravidla **Mimořádných soudních senátů v Kambodži** *guilty plea* obviněných neupravují a dohodu o vině a trestu neumožňují.²⁶⁰ Základem právní úpravy tribunálu je kambodžské právo, které je založeno na právu francouzském (Kambodža se v roce 1887 stala součástí Francouzské Indočíny, plně se osamostatnila v roce 1953). Teprve pokud je to třeba, má být hledáno vodítko v právu mezinárodním.²⁶¹ Hned první obviněný Kaing Guek Eav²⁶² uznal svou odpovědnost za mnoho činů, ze kterých byl obviněn, a obžaloba a obhajoba se dohodly na více než polovině obvinění. Nicméně soud shledal, že takovou dohodou není vázán, a proto rozhodl o tom,

²⁵⁹ Special Tribunal of Lebanon – Rules of Procedure and Evidence

²⁶⁰ Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea (ECCC Law)

Internal Rules of The Extraordinary Chambers of the Courts of Cambodia

²⁶¹ Článek 12 ECCC Agreement

²⁶² ECCC, Kaing Guek Eav, 001

že proběhne celý řádný proces, ve kterém budou důkazy vyhodnoceny nezávisle na dohodě stran. Veřejný proces byl považován za důležitý zejména z hlediska uznání utrpení obětí a zajištění kompletního a přesného záznamu událostí. Při rozhodování o výši trestu pak tribunál jako polehčující zohlednil spolupráci odsouzeného s tribunálem, jeho uznání odpovědnosti a vyjádření lítosti.²⁶³

7.4. Polemika o vhodnosti dohody o vině a trestu v prostředí mezinárodního trestního práva

Zrazuje využití dohody o vině a trestu funkci a cíle mezinárodní trestní justice? Vedle funkcí uvedených výše jako obecné funkce mezinárodního trestního práva zvažuje doktorka Petrig i zásadu povinnosti stíhání trestných činů,²⁶⁴ princip spravedlivé odplaty a hájení zájmů obětí, a zároveň si klade otázku, zda rizika, která dohoda o vině a trestu přináší pro mezinárodní trestní soudnictví, mohou být vyvážena argumenty pro její využití, zejména argumentem efektivity a úspory finančních prostředků.²⁶⁵ Následuje shrnutí a analýza názorů, které se v odborné literatuře objevují, a to jak pro, tak proti využívání dohody o vině a trestu mezinárodními trestními tribunály. Hlasů brojících proti dohodě o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů je celá řada, a to z různých důvodů, od samotné podstaty a účelů mezinárodního trestního práva až po argumenty ryze praktické, poukazující na procesní problémy a pochybení. Stejně tak jsou zde však i hlasy, které dohodu

²⁶³ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1394.

²⁶⁴ tzv. *duty to prosecute*

²⁶⁵ PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicl/journal/volume-8/>. Str. 4.

o vině a trestu podporují jako nástroj efektivní, vhodný a v některých aspektech dokonce žádoucí.

7.4.1. Otázka principu

V první řadě je zde **principiální** argument v tom smyslu, že dohoda o vině a trestu by se neměla ze své samotné podstaty používat u osob obviněných z tak odporných a hyenistických zločinů, jaké jsou stíhány mezinárodními trestními tribunály. Přestože je dohoda o vině a trestu nedílnou součástí mnoha národních trestně právních úprav, kde není prakticky ničím omezena, a to včetně amerického právního systému, kritikové trvají na tom, že takovéto praktiky jsou nevhodné pro válečné tribunály, které soudí osoby obžalované z mučení, vražd, válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a genocidy. Ostatně sám soudní senát ICTY ve svém rozhodnutí v případě Momira Nikoliće zmínil, že i v trestněprávních systémech, kde je užívání dohody o vině a trestu běžné, je tento institut méně často používán v případech závažných zločinů nebo v případech, které jsou nechvalně známé.²⁶⁶

7.4.2. Hledání pravdy a vytváření historického záznamu

Důležitou otázkou, zejména v mezinárodním trestním právu, je, zda je možné v procesu, kde je uzavřena a soudem akceptována dohoda o vině a trestu možné naplnit funkce a cíle mezinárodního trestního práva a mezinárodních trestních tribunálů. Podíváme-li se na tyto funkce a cíle z perspektivy mandátu tribunálů, je jistá kritika pochopitelná. Jak již bylo dříve zmíněno, ICTY i ICTR byly ustaveny na základě pověření Rady bezpečnosti obsaženého v kapitole VII Charty OSN.

²⁶⁶ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 57.

Rezolucí Rady bezpečnosti bylo rozhodnuto o tom, že situace v Jugoslávii a ve Rwandě představují hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost,²⁶⁷ přičemž bylo deklarováno, že Rada bezpečnosti je přesvědčena, že ustavení tribunálů umožní ukončení páchaní zločinů, potrestání těch, kteří jsou za ně odpovědni, a přispěje k obnově a zachování míru. V rezoluci ohledně Rwandy je dále zmíněno i usmíření národa. Kromě těchto cílů bylo jako zásadní rovněž zmiňováno **hledání pravdy a vytvoření přesného historického záznamu**, který předejde popírání historie a cyklickému opakování násilí tím, že jednoznačně identifikuje konkrétní odpovědné osoby namísto obviňování celých národů,²⁶⁸ neboť „toto [ICTY] není tribunál vítězů. Jediným vítězem tohoto úsilí je pravda. Pravda je základem vlády práva a ukáže na jednotlivce, nikoliv na národy, jako pachatele válečných zločinů. A je to pouze pravda, která může očistit od etnické a náboženské nenávisti a započít proces uzdravování.“²⁶⁹

Oficiální uznání toho, co se stalo a jaké násilí bylo napácháno, kdo je pachatelem a kdo je obětí, působí do budoucna preventivně proti odmítání historických skutečností a záznamů. Robert H. Jackson, americký soudce a nejvyšší prokurátor Norimberských procesů, zdůraznil, že nejdůležitějším odkazem Norimberského tribunálu je, že byla zdokumentována nacistická zvěrstva s takovou autenticitou a tak detailně, že v budoucnu nebude možné tyto zločiny zpochybnit

²⁶⁷ UN Security Council Resolution 808, 22. 2. 1993 (ICTY).

UN Security Council Resolution 827, 25. 5. 1993 (ICTY).

UN Security Council Resolution 955, 8. 11. 1994 (ICTR).

²⁶⁸ PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicj/journal/volume-8/>.

²⁶⁹ Projev Madeleine Albright na 3217. schůzi Rady bezpečnosti OSN dne 25. 5. 1993. Přepis [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/930525-unsc-verbatim-record.pdf>. [cit. 4. 6. 2016]. (vlastní překlad autorky)

a mezi informovanými lidmi nebude moci vzniknout kult nacistického mučednictví.²⁷⁰

Kritické hlasy proto často vytýkají, že uzavírání dohod o vině a trestu do značné míry rezignuje na funkci hledání pravdy a tím ztěžuje, ne-li přímo znemožňuje utváření přesného historického záznamu. Odpůrci tohoto argumentu mezi zastánci dohody o vině a trestu k tomu uvádějí dva stěžejní argumenty. Jednak tvrdí, že v mnoha případech je historický záznam již vytvořen, a že další svědectví jsou prostě nadbytečná, a dále že ani řádný a plnohodnotný trestní proces není efektivním nástrojem k odhalení pravdy, neboť trestním procesem spojeným s dokazováním je pravda zjišťována pouze v omezené míře, tj. v míře potřebné pro prokázání viny nad rozumnou pochybnost. Pravidla předkládání důkazů v rámci spravedlivého procesu jsou pak pro zjišťování skutečné pravdy příliš svazující, neboť přísně stanovují, jaké důkazy předložit lze, a k jakým nesmí být (z různých procesních důvodů) přihlíženo, čímž dochází k opomíjení důležitých skutečností a informací.²⁷¹ Tomu oponuje profesor Damaška a říká, že je sice pravdou, že v trestních procesech vedených u národních soudů právo podrobně zkoumá trestné jednání a přitom ponechává velmi málo prostoru čemukoliv jinému, nicméně s ohledem na povahu trestných činů, které jsou řešeny mezinárodními trestními tribunály, je u těchto nutné vyličit více, než jen prosté trestní jednání. Pro prokázání všech prvků konkrétních trestných činů je třeba sestavit a prokázat širší kontext konkrétních událostí, který z prostého trestného činu činí mezinárodní zločin postižitelný tribunálem, a právě určování těchto souvislostí

²⁷⁰ SCHARF, Michael P. Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 4. Str. 1070 -1073.

²⁷¹ HAYNER, Priscilla B. *Unspeakable Truths: Confronting State Terror and Atrocity*. Routledge. 2001. Str. 100.

a širšího kontextu pomáhá utvořit historický záznam událostí.²⁷² Pro zločiny dle mezinárodního trestního práva je totiž typické právě to, že na rozdíl od běžné kriminality se prokazují takové okolnosti, jako existence mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu,²⁷³ rozsáhlý nebo systematický útok na civilní obyvatelstvo, nebo záměr zlikvidovat určitou skupinu obyvatelstva.²⁷⁴ Důkazy v konkrétním případě individuálního obviněného proto budou nutně obsahovat důkazy o širším kontextu celé události, tedy například politický režim, spolupráci mezi jednotlivými složkami politického vedení, armády, policie a jiných agentur, roli médií a propagandy atp.

Je rovněž pochopitelné, že obžalovaný se bude snažit, aby celkový obraz a výsledek procesu byl pro něj co nejpříznivější a sám bude pravdu zkreslovat či důležité informace zamlčovat. Z tohoto pohledu proto jistě budou spíše než pravda zjištěná trestními tribunály přesnější a zejména úplnější svědectví zjištěná komisemi pro pravdu a usmíření. Nicméně tyto komise zase nenaplnují cíl potrestání pachatelů trestných činů a nejsou proto univerzálním řešením (určitým východiskem by případně mohla být kombinace obojího).²⁷⁵ Podle doktorky Petrig navíc bude pravda zjištěná tribunály požívat vyšší legitimacy právě proto, že je výsledkem adversálního a kontradiktorního procesu svázaného procesními pravidly a pravidly dokazování.²⁷⁶

Jak je tedy vůbec možné, že i přes opakovanou deklaraci hledání pravdy jako významného cíle fungování mezinárodních trestních

²⁷² DAMAŠKA, Mirjan. Negotiated Justice in International Criminal Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2 Str. 1031.

²⁷³ v případě zločinu závažných porušení Ženevských úmluv dle čl. 2 Statutu ICTY

²⁷⁴ viz čl. 6 – 8 Římského statutu ICC

²⁷⁵ SCHABAS, William. Partners in the Search for Truth: The Truth Commission and the Special Court. *Studies in Transnational Legal Policy*. 2012, No. 45. Str. 155 – 169.

²⁷⁶ PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicl/journal/volume-8/>. Str. 14

tribunálů k uzavírání dohod o vině a trestu dochází? Soudci tribunálu jsou si samozřejmě tohoto jeho poslání vědomi.

Mezinárodní tribunál má vedle svého mandátu k vyšetřování, stíhání a potrestání závažných porušení mezinárodního humanitárního práva povinnost prostřednictvím své justiční činnosti přispět k vypořádání širších otázek odpovědnosti, usmíření *a zjištění pravdy* o zlu páchaném v bývalé Jugoslávii.²⁷⁷

Odpovědí na tuto otázku je, že soudci namísto toho, aby připustili, že dohoda o vině a trestu kompromituje cíl hledání pravdy a vytváření historického záznamu, a odůvodňovali, proč to není na závadu (viz argumenty výše), naopak často v dohodě o vině a trestu nástroj k hledání pravdy spatřují. ICTY ve svých rozhodnutích opakovaně deklaruje přesvědčení, že dohoda o vině a trestu (resp. jejím prostřednictvím *guilty plea* obžalovaného) zjištění pravdy nepotlačuje, ale ve skutečnosti přímo a významně k nalezení pravdy přispívá.²⁷⁸ Musíme se pak však ptát, jakou pravdu chceme, zda pravdu dohodnutou, která je v dané chvíli přijatelná pro obě strany, či pravdu zjištěnou, na jisto postavenou, která přetrvá a překoná případné pochybnosti? Souhlasím s profesorem Damaškou, že dohoda a kompromis jsou při soudním rozhodování k hledání pravdy a přesnosti cestami

²⁷⁷ ICTY, Prosecutor v. Erdemović. IT-96-22-Tbis, Sentencing Judgement, 5. 3. 1998. Odst. 21.

²⁷⁸ ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8—S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001, odst. 149. „... *a guilty plea is always important for the purpose of establishing the truth in relation to a crime.*“ (... uznání viny je vždy důležité pro účely zjištění pravdy týkající se zločinu). Totéž v ICTY, Prosecutor v. Todorović, IT-95-9/1-S, Sentencing Judgement, 31. 7. 2001, odst. 81. Obdobně v ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 76 „*Such an acknowledgement may contribute to the establishment of the truth in all areas and communities in the former Yugoslavia. Until such crimes have been recognised, no steps can be taken to apologise for those crimes or seek forgiveness for ones role, however large or small, in their commission. Therefore, the Trial Chamber considered this to be an important factor weighing in favour of accepting the guilty plea.*“ (Takové doznání může přispět ke zjištění pravdy ve všech oblastech a společnostech v bývalé Jugoslávii. Dokud nebudou takové zločiny uznány, nemohou být podniknuty žádné kroky k omluvě za tyto zločiny ani k hledání odpuštění za to, jakou roli při jejich spáchání každý hrál, jakkoliv byla velká nebo malá. Proto soudní senát považuje takové uznání za významný faktor ve prospěch akceptace doznání obžalovaného tribunálem.)

nespolehlivými.²⁷⁹ Sám tribunál ostatně přiznal, že v případě použití *charge bargaining* může být historický záznam nekompletní nebo minimálně alespoň zpochybnitelný, neboť nemusí být zřejmé, zda byla konkrétní obvinění stažena z důvodu nedostatečnosti důkazů nebo pouze jako součást dohody.²⁸⁰ Zároveň doplňuje, že veřejný proces, kde jsou prezentována svědectví a prováděny důkazy oběma stranami, vytváří úplnější a detailnější historický záznam než *guilty plea*, které sice může být doplněno prohlášením o skutečnostech a o uznání odpovědnosti obžalovaným, ale může také navazovat pouze pro skutková obvinění obsažená v obžalobě.²⁸¹ Vždyť v případě většiny *guilty pleas* obvinění neuznali více, než z čeho byli obviněni.²⁸²

Jak již bylo zmíněno výše, ICTY využíval po určitou dobu pouze možnosti *sentence bargaining*, a to až do případu Biljany Plavšić, kdy poprvé došlo k výměně uznání viny k jednomu žalobnímu bodu – zločinům proti lidskosti, za upuštění od ostatních žalobních bodů, což bylo dalších šest obvinění ze zločinů proti lidskosti a v jednom případě obvinění z genocidy. *Charge bargaining* bylo použito např. i v případě Miroslava Deronjiće, kde poukazují na disent předsedy senátu Wolfganga Schomburga, který spočívá zejména v tom, že nelze podpořit rozsudek akceptující situaci, kdy v rámci dohody o vině a trestu byly významné skutečnosti a okolnosti případu popsány se svévolnou selektivností a předložená fakta nereflektují účast pachatele na zločinném plánu etnických čistek. Soudce Schomburg uvádí, že není známo, z jakých důvodů se nakonec výčet veškerých činů pachatele omezil pouze na jediný den a jediné místo činu a zcela opomenul další

²⁷⁹ DAMAŠKA, Mirjan. Negotiated Justice in International Criminal Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2. Str. 1032.

²⁸⁰ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 63.

²⁸¹ ibidem. Odst. 61.

²⁸² COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 149.

činy a další události na jiných místech v Bosně. Soudce Schomburg dále cituje římský princip *Da mihi facta, dabo tibi jus* - Předlož mi (veškerá) fakta a já ti dám spravedlivé rozhodnutí. Uvádí, že smyslem tribunálu je v dle kapitoly VII. Charty OSN, na základě které byl ustaven, obnovení a zachování světového míru, nicméně není míru bez spravedlnosti a není spravedlnosti bez pravdy, čímž se ale myslí pravda úplná a nic než pravda.²⁸³ S tímto nemohu jinak než souhlasit a domnívám se, že aby bylo možno učinit spravedlivé rozhodnutí, musí být nejprve zjištěno, co se ve skutečnosti stalo, neboť takové rozhodnutí může být založeno pouze na co možná nejpřesnějším zjištění všech relevantních událostí, okolností a míře viny obviněného. Proto i pokud bychom pominuli jako jeden z účelů činnosti tribunálů vytvoření historického záznamu, kterého se mohou ujmout historikové (a jedině ti mohou vypracovat obraz celistvý), stejně je zjištění pravdy nezbytným předpokladem pro spravedlivé rozhodnutí, a pokud bychom zvažovali přípustnost *plea bargaining*, dalo by se – s ohledem na cíle tribunálu a s ohledem na základní zásady spravedlnosti – uvažovat vždy jen o formě *sentence bargaining*. Protože jaký skutečný přínos má to, že v rámci dohody zjistíme pravdu o jedné události, abychom uzavřeli cestu k pátrání po pravdě o událostech dalších? Sám tribunál uznává, že skutečnosti uznané v dohodě o vině a trestu nemusí vždy zcela odpovídat celému faktickému a právnímu základu, a proto ani veřejnost, ani soudci sami se k pravdě nedostanou blíže, než v rozsahu, v jakém je uznána v dohodě o vině a trestu. To může vytvořit velmi nešťastnou mezeru ve veřejném povědomí a historickém záznamu o konkrétním případě.²⁸⁴ A pokud příznivci dohody o vině a trestu tvrdí, že prostřednictvím dohody a *guilty plea* je možno, díky jejich efektivnosti, projednat více případů, a dohody

²⁸³ ICTY, Prosecutor v. Đerónjić, IT-02-61-S. Dissenting Opinion od Judge Wolfgang Schomburg, 30. 3. 2004. Odst. 4 až 6.

²⁸⁴ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-94-2, Sentencing Judgement, 18. 12. 2003. Odst. 122.

o vině a trestu tak rozsahem dohánějí to, co postrádají na hloubce,²⁸⁵ pak tomuto argumentu je nutno oponovat, neboť jako příklad úspěšného vytvoření historického záznamu můžeme uvést právě Norimberské procesy, jejichž prostřednictvím byla v průběhu jedenácti měsíců a pouze na základě dvaceti dvou jednotlivých případů odhalena zvěrstva holocaustu a způsob fungování nacistického režimu,²⁸⁶ a dnes je nacistické Německo jednou z nejlépe prozkoumaných částí historie.²⁸⁷

V neposlední řadě bych chtěla poukázat na to, že nejen že dohody o vině a trestu mohou znemožnit nebo podstatně ztížit zjištění pravdy a vytvoření přesného, pravdivého a všeobecně uznávaného historického záznamu, ale hrozivá a velmi logická je úvaha profesora Scharfa, který poukazuje na to, že praxe, kdy je v rámci dohody o vině a trestu staženo obvinění z genocidy výměnou za uznání viny za válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, nebo pronásledování na základě politických, náboženských a rasových důvodů, jak tomu bylo například u Biljany Plavšić nebo Momira Nikoliće, může to být (v souvislostech války v Jugoslávii) zejména Srby vnímáno jako prokurátorovo přiznání skutečnosti, že ke genocidě nedošlo, což jen povede k dalšímu popírání historie a těchto zločinů.²⁸⁸ Sice méně závažná, ale přesto obdobná je situace, kdy obvinění namísto vydání rozkazu ke spáchání nějakého zločinu v rámci dohody o vině a trestu uznávají svou vinu za napomáhání nebo účasti na takovém zločinu, a z vůdců se tak pro historii stávají pěšáci.

²⁸⁵ TIEGER, Alan, SHIN, Milbert. Plea Agreements in the ICTY. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3, issue 3. Str. 671.

²⁸⁶ SCHABAS, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. Str. 294.

²⁸⁷ RAUXLOH, Regina E. Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining. *International Criminal Law Review*. 2010, vol. 10, issue 5. Str. 742.

²⁸⁸ SCHARF, Michael P. Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 4. Str. 1079 -1080.

7.4.3. *Postavení obětí a závazky tribunálu vůči nim*

Oběti zločinů projednávaných tribunály se sjednávání dohod o vině a trestu neúčastní. V případě, že bude dohoda uzavřena a soudem schválena, existuje možnost, že budou zapojeny pouze při rozhodování o výši trestu, a to pouze pokud si soudní senát jejich svědectví vyžádá, což se však v praxi neděje. Proto co se týče uzavírání dohod o vině a trestu ve vztahu k obětem projednávaných zločinů, je situace dvojsečná a lze nalézt argumenty jak v jejich prospěch, tak proti nim.

Odpůrci dohody o vině a trestu tvrdí, že jejich uzavírání **odníma obětem nejdůležitější platformu k bezprostřednímu projednání skutečností týkajících se masakrů, které válečné zločiny představují.**²⁸⁹ Mezinárodní trestní tribunály jsou přitom prezentovány právě mimo jiné jako fórum, kde budou vyslyšeny příběhy obětí, kde bude uznáno jejich utrpení a ztráty, které utrpěly, a kde dojde k jejich odčinění, odškodnění nebo napravení.²⁹⁰ Je však pravidlem, že pokud dojde k dohodě o vině a trestu, žádný meritorní proces vůbec neprobíhá a jedinou skutečně řešenou otázkou je otázka výše ukládaného trestu.

Ve prospěch dohod o vině a trestu naopak hovoří prevence sekundární viktimizace oběti, kdy oběť je ušetřena traumatu spojeného s podáním svědectví, a rovněž se eliminuje riziko pro bezpečí svědka spočívající v odvetě ze strany přívrženců obžalovaného. Dalším přínosem z pohledu oběti je skutečnost, že k vyřešení celého případu

²⁸⁹ DEL PONTE, Carla. *Four Years in The Hague: A Retrospective – and the Way Forward* [online]., 2004. Faculty Publications. Paper 130. College of William & Mary Law School, William & Mary Law School Scholarship Repository. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1128&context=facpubs>. Str. 476.

²⁹⁰ SCHRAG, Minna. Lessons Learned from ICTY Experience. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 2. Str. 427 – 428

a udělení trestu dojde podstatně rychleji a dříve, než při plnohodnotném procesu a takto ušetřený čas (a finanční prostředky) lze použít ke stíhání dalších pachatelů. Dojde tak k uspokojení více obětí stíhaných činů.²⁹¹ Pokud si některé organizace hájící lidská práva stěžují na **nepoměrnou shovívavost při ukládání trestů** (k otázce ukládání trestů podrobněji viz níže), a poukazují na skutečnost, že od doby, kdy začala být dohoda o vině a trestu používána, byly mnoha obviněným, kteří vyjednávali o své vině a o trestu, a to včetně vysoce postavených balkánských vůdců, uloženy mírnější tresty než jejich předchůdcům, kteří byli souzeni v běžném procesu,²⁹² odpovídají na to zastánci, že pro oběti je více než výše trestu důležitější skutečnost, že došlo k obžalobě a že je obžalovaný trestně stíhán. Výše trestu je pak údajně pro oběti sekundární a dohoda o vině a trestu je tak prostředkem k uspokojení více obětí, neboť - byť za cenu nižších trestů – umožňuje vznesení více obvinění a projednání více případů.²⁹³ V neposlední řadě prý dohoda přináší obětem pocit uzavření celé záležitosti, což odůvodňují tím, že uznání viny a přijetí trestu s sebou nese nejen veřejné uznání provinění pachatelem ale též přijetí odpovědnosti za spáchané činy.

Všechny tyto argumenty zastánců dohody o vině a trestu spočívají na domněnce, že oběti upřednostňují vyhnout se účasti na procesu a že jeho výsledek, resp. výše trestu, pro ně není natolik podstatná. S tím si však dovoluji nesouhlasit. Podle profesora Bohlandera statistiky v oblasti národních trestněprávních úprav ukazují, že výše a závažnost

²⁹¹ ICTY, Prosecutor v. Plavšić, IT-00-39 & 40/1-S, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003, odst. 66 – 68.

BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. Str. 161.

²⁹² SIMONS, Marlise. *Plea Deals Being Used To Clear Balkan War Tribunal's Docket*, N. Y. Times, 18. listopadu 2003, str. A1.

²⁹³ PETRIG, Anna. *Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals*. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicl/journal/volume-8/>. Str. 22.

trestu je pro oběti trestné činnosti důležitá a že oběti často chtějí vystoupit u soudu, aby obžalovaného konfrontovali se svým zármutkem.²⁹⁴ A pokud toto platí u soudů národních, není zde žádný důvod pro to, aby totéž neplatilo pro trestní soudy mezinárodní, kde je zármutek a utrpení obětí s ohledem na charakter projednávané trestné činnosti ještě větší.

Statistiky nepřejí ani argumentu ohledně přijetí odpovědnosti za spáchané činy a projevu lítosti, neboť empirické studie provedené na národních úrovních naznačují, že uznání viny je ve většině případů motivováno důkladným zvážením rizik a výhod tohoto postupu a vlastní zájem a prospěchářství pachatele.²⁹⁵

O tom, že oběti chtějí o svých zážitcích a o svém utrpení veřejně hovořit svědčí pak například enormní zájem obětí o účast na jednáních Jihoafrické komise pro pravdu a usmíření, před kterou ve výsledku svědčilo více než 19 tisíc obětí,²⁹⁶ jimž byla mimo jiné dána možnost křížového výslechu pachatelů.²⁹⁷ Domnívám se proto, že oběti naopak ve většině případů chtějí, aby jim bylo dopřáno sluchu a aby mohli veřejně a v oficiálním procesu promluvit o tom, co na nich bylo spácháno a aby byl pachatel se svými činy a jejich důsledky veřejně konfrontován. Podle profesora Henhama mnoho obětí raději podstoupí

²⁹⁴ BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. Str. 161.

²⁹⁵ COMBS, Nancy Amoury. *Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes*. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 148 -149.

²⁹⁶ COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. Str. 17.

²⁹⁷ *ibidem*, str. 24.

martyrium řízení před soudem, než aby viděli pachatele, jak získává významně nižší trest výměnou za své *guilty plea*.²⁹⁸

Jsem zároveň přesvědčena, že konfrontace obžalovaného s oběťmi jeho činů a jejich utrpením je důležitým bodem výchovného působení trestní justice. Navíc podle profesora Bohlandera pro oběti může být obtížně pochopitelné, proč je jejich mučitelům, trýznitelům a vrahům jejich nejbližších dovoleno prostřednictvím dohody o vině a trestu uniknout takové konfrontaci, veřejnému odhalení a podrobnému přezkumu jejich činů, a ukrýt se za dohodu s institucí, která měla zajistit, že se obětím dostane spravedlnosti.²⁹⁹ Kromě toho významně zkrácené tresty vyvolávají u obětí další pocit toho, že spravedlnosti nebylo učiněno za dost. Profesor Stover uvádí, že krátké - až neuvěřitelně krátké - tresty způsobily, že mnoho svědků vůči ICTY zatrpko.³⁰⁰ Existují důkazy i o tom, že rozhodnutí prokurátora o upuštění od některých bodů obžaloby výměnou za uznání viny k bodu jinému, oběti takových zločinů frustruje, vyvolává v nich pocit svévole tribunálu a oslabuje jeho legitimitu. Příkladem mohou být případy Momira Nikoliće a Dragana Obrenoviće. Momir Nikolić byl prvním obviněným, který uznal odpovědnost za události v Srebrenici, totéž učinil i Dragan Obrenović. Tribunál shledal, že *guilty plea* Dragana Obrenoviće je skutečně významné a může přispět k naplnění cílů tribunálu, kterými jsou obnovení míru a podpora usmíření. Odkázal přitom na článek napsaný bosenským muslimem Emirem Suljagićem, který v reakci na *guilty plea* Nikoliće a Obrenoviće napsal, že jejich přiznání mu přineslo pocit úlevy, který nezažil od pádu Srebrenice v roce 1995,

²⁹⁸ HENHAM, Ralph. Some Issues for Sentencing in the International Criminal Court. *International and Comparative Law Quarterly*. 2003, vol. 52, No. 1. Str. 103

²⁹⁹ BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. Str. 162.

³⁰⁰ STOVER, Eric. *The Witnesses: War Crimes and the Promise of Justice in The Hague*. University of Pennsylvania Press. 2007. Str. 142.

neboť po tomto přiznání toužil posledních osm let.³⁰¹ Skutečnost, že Dragan Obrenović a Momir Nikolić uznali odpovědnost za své zločiny v Srebrenici, patrně také přispěla k tomu, že Republika Srpska ve své zprávě z června roku 2004 uznala účast jednotek, které byly pod kontrolou vlády, na tomto masakru, což do té doby vždy popírala.³⁰² Na druhou stranu skupiny zastupující rodiny obětí po uzavření dohod o vině a trestu s Darganem Obrenovićem a Momirem Nikolićem vyjádřily „bolest a rozhořčení nad tím, že bylo upuštěno od obžaloby za spoluvinu na genocidě.“ V jejich očích se takový krok tribunálu rovná tomu, jako kdyby bylo řečeno, že ke genocidě vůbec nedošlo.³⁰³

Tribunály se ve svých mandátech i ve svých rozhodnutích k tomu, že jejich činnost směřuje k podpoře usmíření společnosti a trvalému míru, opakovaně hlásí. Otázkou však je, zda vůbec činnost tribunálů, ať už v jakékoliv podobě, může k usmíření skutečně vést. Doktorka Clark například poukazuje na to, že je zde zoufalý nedostatek empirických studií, které by tvrzení o schopnosti spravedlivého trestu podpořit usmíření společností prokazovaly, a že se vždy jedná pouze o teoretické domněnky.³⁰⁴ Každopádně pokud by to tak mělo být, mám za to, že by se tak mohlo stát jedině na základě pocitu zadostiučinění, kterého by se obětem dostalo na základě plnohodnotného procesu,

³⁰¹ citováno v ICTY, Prosecutor v. Obrenović, IT-02-60/2-S, Sentencing Judgement, 10. 12. 2003, odst. 112, a v ICTY, Prosecutor v. Nikolić Momir, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003, odst. 146. Jedná se o článek: SULGAJIĆ, Emir. “Truth at The Hague”, New York Times, 1. 6. 2003, online dostupné z: <http://www.nytimes.com/2003/06/01/opinion/truth-at-the-hague.html> [cit. 22. 7. 2016]

³⁰² CLARK, Janine Natalya. Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation. *The European Journal of International Law*. 2009, vol. 20, No. 2. Str. 421.

³⁰³ Srebrenica Justice Campaign, Bulletin č. 7, 1(2004), Str. 8-9, citováno v: HENHAM, Ralph a DRUMBL, Mark. Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Criminal Law Forum*. 2005, vol. 16, issue 1. Str. 83.

³⁰⁴ CLARK, Janine Natalya. Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation. *The European Journal of International Law*. 2009, vol. 20, No. 2. Str. 421.

zjištění pravdy a spravedlivého potrestání pachatelů. Zcela jistě se tak však nestane, pokud většina obětí nebude s výsledky trestních procesů spokojena a bude je považovat spíše za další křivdu a nespravedlnost vůči sobě.

7.4.4. *Procesní ekonomie*

Ve světle shora uvedeného tak dle mého názoru zbývá jediný, ale o to významnější a často opakovaný argument pro dohodu o vině a trestu, a to je procesní ekonomie. Nejčastěji je dohoda o vině a trestu vyzdvihována jako mechanismus šetřící finanční náklady a urychlující řízení před tribunály.³⁰⁵ Je třeba si uvědomit, jak komplexní případy mezinárodní trestní tribunály řeší, s jakými potížemi se na rozdíl od běžných soudů potýkají, kolik času jejich práce stojí a jak enormní finanční zatížení představují.

Důvody jsou mnohé. V první řadě tribunály řeší velmi komplikované skutkové podstaty, kterými jsou válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocida. V každém případě přistupují vedle konkrétních okolností samotného činu jednotlivého pachatele historické a politické souvislosti, například v případě genocidy nestačí pouze prokázání účasti pachatele například na vícečetných vraždách, ale zároveň i jeho zapojení do systematického a široce rozšířeného útoku na konkrétní skupinu lidí. To vše vyžaduje v každém jednotlivém případě vyslechnutí desítek až stovek svědků a provedení tisíců důkazů, přičemž písemná vyhotovení rozsudků se obvykle pohybují v rozsahu stovek stran.

Problematické a časově náročné je rovněž shromažďování důkazů. Mezinárodní tribunály ze zřejmých důvodů nedisponují, na rozdíl

³⁰⁵ FOSTER, Paula. *A Plea for Plea Bargains*. MILWAUKEE J. Sentinel, 8. 12. 2003, str. A10

od soudů národních, vlastními policejními složkami s dostatečnými pravomocemi, což stěžuje získávání důkazů, způsobené často i neochotou dotčené země k podpoře činnosti tribunálu. Soud obvykle navíc není umístěn v místě, kde skutečně k projednávaným zločinům došlo. Sídlem ICTY je nizozemský Haag, stejně jako je sídlem ICC a odvolacího senátu ICTR. Sídlem ICTR je Kigali v Tanzánii a ve Rwandě je umístěna pouze jeho pobočka. Příznivci dohody o vině a trestu proto také vyzdvihují, že dohoda o vině a trestu umožňuje obžalobě rychle získat a použít před tribunálem cenné svědecké výpovědi usvědčující ty nejhorší zločince.

Obrovské náklady a dlouhý čas si kromě výše uvedeného vyžádají i náklady na překlady a tlumočení a logistické potíže související s dopravou a ubytováním svědků a obětí, ale také například náklady spojené s jejich ochranou.

Podle profesorky Combs přitom existuje souvislost mezi komplexností procesu a používání dohody o vině a trestu – čím je trestní řízení komplexnější a nákladnější, o to častěji bude docházet k jejímu uzavírání.³⁰⁶

Soudci ICTY ve svých rozsudcích opakovaně uvedli, že *guilty plea* obžalovaného je velice žádoucí, neboť zajišťuje administrativní efektivitu tribunálu,³⁰⁷ významným způsobem šetří jeho čas i mezinárodní zdroje,³⁰⁸ a šetří čas a úsilí vynaložené na dlouhé vyšetřování a proces.³⁰⁹ Nelze totiž přehlédnout, že dvanáct dohod

³⁰⁶ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 8.

³⁰⁷ Rozhodnutí ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997, odst. 7.

³⁰⁸ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 73.

³⁰⁹ ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001. Odst. 149.

o vině a trestu, které byly uzavřeny mezi lety 2001 a 2003 zbavily ICTY 40 % jeho tehdejšího nápadu.³¹⁰

Zde bych však chtěla poukázat na to, že ani v těchto názorech nebyli soudci zcela jednotní a v případě Momira Nikoliće³¹¹ se pokusili od argumentu, že *guilty plea* a dohody o vině a trestu jsou žádoucí zejména z důvodů administrativní efektivity, odpoutat.³¹² V tomto případě se senát tribunálu podrobně zabýval otázkou, zda je *guilty plea* a dohoda o vině a trestu vhodným způsobem řešení takových případů, jakými se tribunál zabývá. Uvedl, že přesto, že úspora času a zdrojů byla často považována za hodnotný a ospravedlnitelný důvod pro podporu *guilty plea*, nelze s tímto názorem plně souhlasit. Ačkoliv tribunál samozřejmě ocenil úsporu zdrojů, vyjádřil názor, že v případech tohoto významu, kdy byl tribunál pověřen Radou bezpečnosti Organizace spojených národů – a skrze ni i mezinárodním společenstvím jako celkem – tím, aby prostřednictvím trestních procesů, které budou spravedlivé, budou v souladu s mezinárodními standardy ochrany lidských práv, a budou patřičně zohledňovat jak práva obžalovaných, tak zájmy obětí, přinesl spravedlnost bývalé Jugoslávii, pak nemůže být na úsporu prostředků brán příliš velký zřetel a nesmí být považován za příliš důležitý. Nelze se zpronevěřit kvalitě spravedlnosti, kterou tribunál přináší, a naplnění mandátu tribunálu, a to včetně pořízení kompletního a přesného záznamu o zločinech spáchaných v bývalé Jugoslávii. Důvodem existence tribunálu jsou dle jeho názoru trestní procesy, díky kterým budou osoby, které jsou nejvíce odpovědné za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva, shledány odpovědnými za své činy, a nikoliv pouze vybrané kousky z tohoto

³¹⁰ RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining in International Criminal Justice: Can the International Criminal Court Afford to Avoid Trials? *Journal of Criminal Justice Research*. 2011, vol. 1, No. 2. Str. 11.

³¹¹ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003.

³¹² HENHAM, Ralph. The Ethics of Plea Bargaining in International Criminal Trials. *Liverpool Law Review*. 2005, vol. 26, issue 3. Str. 216.

mandátu. Proto, ačkoliv může být úspora času i zdrojů důsledkem *guilty plea*, nesmí prý být taková úvaha hlavním důvodem pro podporování *guilty pleas* prostřednictvím dohody o vině a trestu.³¹³

Tribunál si proto nastolil otázku, co jiného kromě úspory času a zdrojů tribunálu může odůvodnit dohody o vině a trestu. Dospěl pak k závěru, že prostřednictvím dohody o vině a trestu lze podpořit práci tribunálu a přispívat k naplnění jeho mandátu, nicméně pouze za určitých podmínek.³¹⁴ Uvádí, že *guilty plea*, byť jako výsledek dohody o vině a trestu, přispívá k naplnění funkce tribunálu tím, že umožňuje zjistit vinu a potrestat pachatele za jejich činy, pomáhá zajistit důkazy zásadní pro jiná řízení, a přijetí odpovědnosti a uznání činu neponechává do budoucna možnost pro pochybnosti o skutečné vině obžalovaného. U posledně zmíněného však tribunál zdůrazňuje, že *guilty plea* musí být dostatečně podpořeno fakty, přičemž v případě pochybností nebo potřeby je nezbytné určité skutečnosti postavit na jisto (např. právě doplňujícími výpověďmi svědků nebo částečným dokazováním). V neposlední řadě pak tribunál zmiňuje přínos uznání odpovědnosti a své účasti na páchání zločinů přímo jejich pachateli pro obnovení míru a usmíření (k tomu blíže viz výše), zvláště pak pokud je jeho součástí i upřímné vyjádření lítosti pachatele.³¹⁵ Tribunál následně uzavírá, že ačkoliv, ze shora uvedených důvodů, mohou být *guilty pleas* a dohody o vině a trestu přínosem pro práci tribunálu, je s ohledem na povinnosti obžaloby a tribunálu stanovené jeho Statutem nutné, aby byly používány s největší opatrností a pouze tehdy, jestliže to je v zájmu spravedlnosti.

³¹³ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 67.

³¹⁴ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 73.

³¹⁵ ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1-S, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003. Odst. 69 - 72.

Shora uvedená názor vyjádřený soudním senátem v případě Momira Nikoliće zůstal bohužel spíše výjimečným, nicméně ani v případě procesní ekonomie se tedy nejedná o argument jednoznačně akceptovaný a zcela přesvědčivý. Plně souhlasím s názorem profesora Bohlandera, který tvrdí, že pokud to mezinárodní společenství myslí s mezinárodní trestní justicí vážně a skutečně chce potrestat ty, kteří jsou za zločiny v její jurisdikci odpovědní, pak musí být připraveno tento projekt adekvátně financovat tak, aby si za tím účelem ustavené tribunály mohly dovolit plnohodnotný veřejný proces a zároveň se vyhnout nepřiměřenému přetížení svých soudních kanceláří.³¹⁶ Nesdílím přitom názor některých autorů, že je v rámci mezinárodní trestní justice třeba odsoudit co nejvíce pachatelů, a že je žádoucí, aby mezinárodní trestní justice (v budoucnu prostřednictvím ICC) za pomoci sjednávání dohody o vině a trestu rozšířila svou působnost na rámec aktuálního přístupu „chytání velkých ryb“ a obsáhla co nejširší spektrum pachatelů na všech úrovních.³¹⁷ Nedomnívám se totiž, že toto je jejím účelem a takový přístup by ani účelný nebyl. Mezinárodní trestní soudy mají zajistit potrestání těch nejvýše postavených a nejvíce odpovědných, kteří by právě z důvodů svého vysokého postavení trestu v zemích svého původu s největší pravděpodobností unikli, nemohou však zcela suplovat funkci soudů národních. Praxe postupování méně významných případů národním jurisdikcím se jak u ICTY, tak u ICTR osvědčila a není důvod tento systém zásadním způsobem měnit. Naopak, podle doktora de Hemptinne je určitá míra decentralizace mezinárodní trestní justice

³¹⁶ BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. Str. 163.

³¹⁷ např. KOVAROVIC, Kate. Pleading for Justice: The Availability of Plea Bargaining as a Method of Alternative Dispute Resolution at the International Criminal Court. *Journal of Dispute Resolution*. 2011, issue 283. Str. 295.

SCHNEIDER, Andrea Kupfer. Bargaining in the Shadow of International Law: What the Normalization of Adjudication in International Governance Regimes Means for Dispute Resolution. *New York University Journal of International Law and Politics*. 2009, vol. 41. Str. 807.

a její přenesení na národní soudy žádoucí, a to nejen z důvodů nepřetěžování mezinárodních institucí, ale rovněž proto, že čím více budou národní složky zapojeny do výkonu takové spravedlnosti (ve spolupráci s ICC), tím více se o ní obyvatelé v předmětném místě dozvědí a tím účinnější bude její dopad.³¹⁸

7.4.5. *Postavení obviněného*

Na okraj zde uvádím argument ve prospěch dohody o vině a trestu, který jsem v literatuře zaznamenala jako menšinový a považuji jej za naprosto nepřijatelný. Tento argument spočívá v tom, že dohoda o vině a trestu je metodou, jak poskytnout spravedlnost těm obviněným, kteří jsou nevinní, ale nejsou schopni nebo ochotni podstoupit zdlouhavý trestní proces a nést náklady soudního řízení, nebo kteří pochybují o tom, že bude soudní proces spravedlivý, neboť jim dává volbu, aby uznali svou vinu a vyjednali si pro sebe co nejlepší podmínky, to vše namísto toho, aby byli násilně nuceni podstoupit celý trestní proces, kde jim potenciálně hrozí daleko vyšší trest. Dohoda o vině a trestu jim tak prý dává možnost aktivně rozhodnout o výsledku svého případu a chrání spravedlivost jejich soudního procesu.³¹⁹ Takový přístup nemá dle mého názoru se spravedlností, zjištěním pravdy, vytvořením historického

³¹⁸ De HAMTINNE, Jérôme. The Future of International Criminal Justice: A Blueprint for Action. In: CASSESE, Antonio. *Realizing Utopia: The Future of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Str. 588.

SCHNEIDER, Andrea Kupfer. Bargaining in the Shadow of International Law: What the Normalization of Adjudication in International Governance Regimes Means for Dispute Resolution. *New York University Journal of International Law and Politics*. 2009, vol. 41. Str. 807.

³¹⁹ KOVAROVIC, Kate. Pleading for Justice: The Availability of Plea Bargaining as a Method of Alternative Dispute Resolution at the International Criminal Court. *Journal of Dispute Resolution*. 2011, issue 283. Str. 300.

SCOTT, Robert E. a STUNTZ, William J. A Reply: Imperfect Bargains, Imperfect Trials, and Innocent Defendants. *Yale Law Journal*. 1992, vol. 101, No. 8.

záznamu, potrestáním pachatelů a ukončení násilí ve společnosti vůbec nic společného.

7.5. Další problematické aspekty dohody o vině a trestu

Vedle výše uvedených argumentů pro a proti užívání dohody o vině a trestu, které jsou v odborné literatuře diskutovány nejčastěji, lze nalézt i další otázky, které je třeba si v souvislosti s využíváním dohody o vině a trestu u mezinárodních trestních tribunálů položit a které mohou být považovány za problematické.

7.5.1. *Res iudicata a ne bis in idem?*

Profesoři Henham a Drumbl se velmi případně ptají, jak tribunálem akceptovaná dohoda o vině a trestu ovlivní vztah ICTY a národních soudů. Je otázkou, zda obvinění, která byla u mezinárodního trestního tribunálu v rámci dohody o vině a trestu (ve formě *charge bargaining*) stažena, zůstávají žalovatelná u národních soudů. Nesmíme totiž zapomínat na jejich jurisdikci, ať je již založena na principu personality, teritoriality nebo na základě zásady univerzality.³²⁰ Je třeba si uvědomit, že v rámci dohody o vině a trestu mohou být výměnou za doznání viny jednoho z trestných činů stažena obvinění vznesená prokurátorem pro činy jiné. Často se jedná o upuštění od obžaloby z genocidy výměnou za *guilty plea* k zločinům proti lidskosti.³²¹ O těch pak není vůbec jednáno ani rozhodováno a nelze tedy bez dalšího automaticky

³²⁰ HENHAM, Ralph a DRUMBL, Mark. Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Criminal Law Forum*. 2005, vol. 16, issue 1. Str. 50.

³²¹ např. v případě Biljany Plavšić, Momira Nikolić

předpokládat, že ve věci stažených obvinění vzhledem k dotčeným trestním jednáním vznikla překážka věci rozsouzené. Pokud nejsou mezi mezinárodními a národními soudy výslovně vyjasněna pravidla pro takové postupy, je právní jistota a tím i vyjednávací pozice obžaloby a motivace obhajoby pro dohodu o vině a trestu významně zhoršena. Právě zmíněná genocida je totiž typickým zločinem, pro který obecně platí zásada univerzality a povinnost ji stíhat (*duty to prosecute*), a to kdykoliv a kdekoliv bez ohledu na teritoriální nebo personální jurisdikci.³²²

Za situace, kdy nejsou přesně a jasně vymezena pravidla pro vzájemný vztah mezinárodních trestních tribunálů a národních soudů, může si být obžalovaný skutečně jist, že pokud se v rámci dohody o vině a trestu dozná k jednání kvalifikovanému jako zločin proti lidskosti, a výměnou za to bude z obžaloby vypuštěno jednání kvalifikované jako genocida, nebude už žádným soudem pro toto jednání stíhán? A může si být jist, že pokud proti němu nebudou před mezinárodním tribunálem použity usvědčující důkazy, které v rámci dohody o vině a trestu obžalobě poskytl pro využití v případech jiných pachatelů, nebudou tyto důkazy uplatněny ani následně obžalobou u soudů národních? Například v případě Josepha Nzabirindy obžaloba i obhajoba shodně navrhovaly, aby soud na základě dohody mezi nimi stáhl z obžaloby body týkající se genocidy, napomáhání genocidě a zločinů proti lidskosti (v podobě znásilňování a vyhlazování),

³²² HENHAM, Ralph a DRUMBL, Mark. Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Criminal Law Forum*. 2005, vol. 16, issue 1. Str. 62.

V ČR viz § 7 odst. 1. zákona č. 40/2009 Sb. trestního řádu: Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), ..., genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402), přípravy útočné války (§ 406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411), válečné krutosti (§ 412), perzekuce obyvatelstva (§ 413), plenění v prostoru válečných operací (§ 414), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415), zneužití vlajky a příměří (§ 416) a ublížení parlamentáři (§ 417) i tehdy, spáchal-li takový trestný čin v cizině cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt.

a to s účinky tvořícími překážku věci rozsouzené. Soud však ve svém rozsudku rozhodl, že takový postup není možný, neboť pokud byly uvedené obžalobní body staženy a nebylo o nich rozhodnuto rozsudkem, princip *ne bis in idem* se neuplatní a nelze mít tento postup za překážku, která by bránila případnému následnému procesu v jakékoliv jurisdikci.³²³

Tyto otázky zůstávají proto podle profesora Henhama a profesora Drumbla otevřené a neznáme na ně jednoznačnou odpověď. Taková nejistota a nedokonalost systému je pak dalším problematickým bodem svědčícím spíše v neprospěch dohod o vině a trestu, neboť zásada překážky *rei iudicatae* a zejména zásada *ne bis in idem* jsou základními a zásadními zásadami trestního práva obecně, včetně toho mezinárodního.

Na okraj shora uvedeného pak k zamyšlení poznamenávám, zda je ve světle univerzálně uznávané povinnosti ke stíhání genocidy a zejména v kontextu Úmluvy o zabránění a trestání zločinů genocida,³²⁴ kterou se smluvní strany zavázaly genocidě zabráňovat a trestat ji, vůbec přípustné obvinění z genocidy na základě dohody o vině a trestu z obžaloby vypustit. Podle profesorky Rauxloh je nestíhání aktu genocidy z důvodů efektivity porušením Ženevské dohody.³²⁵ A pokud bychom shledali, že to přípustné je, pak poukazují na preambuli Úmluvy, podle které Valné shromáždění Organizace spojených národů prohlásilo v resoluci 96/I ze dne 11. prosince 1946

³²³ ICTR, Prosecutor v. Nzabirinda, 2001-77-T, Sentencing Judgement, 23. 2. 2007. Odst. 41 - 47.

ICTY, Prosecutor v. Zelenović, IT-96-23/2-S, Decision on Prosecution's motion to withdraw the motion under Rule 11 bis, 8. 5. 2007 – obžaloba vzala na základě dohody o vině a trestu zpět návrh na postoupení případu soudům Bosny a Hercegoviny.

³²⁴ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, přijata Rezolucí Valného shromáždění OSN č. 260 ze dne 9. prosince 1948, v ČR vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 32/1955 Sb. m. s., o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocida.

³²⁵ RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining – A necessary tool for the International Criminal Court Prosecutor. *Judicature*. 2011, vol. 94, issue 4. Str. 179.

„genocidium za zločin podle mezinárodního práva, příčíci se duchu a cílům Organizace spojených národů a zavržený civilisovaným světem,“ shledalo, že „genocidium způsobilo lidstvu ve všech obdobích dějin veliké ztráty,“ a vyslovilo přesvědčení, že „k osvobození lidstva od tak odporné metly je nezbytná mezinárodní spolupráce.“ Domnívám se proto, že pokud tribunál prostřednictvím uzavření a schválení dohody o vině a trestu upustí od potrestání genocidy s cílem zrychlit a zefektivnit svou činnost, dává přednost administrativní efektivitě a úspoře finančních prostředků před cílem spočívajícím v bránění genocidě, jejím potírání a trestání. Jakkoliv přitom administrativní efektivita a úspora finančních prostředků dle tvrzení tribunálu vedou k naplňování cílů vyšších, spočívajících v plnění mandátu tribunálu (s čímž však nesouhlasím – viz rozbor výše), není snad ani nutno polemizovat o tom, co je cílem ušlechtlejším a vyšším, zda zrychlení a zlevnění trestních procesů, nebo jasné, nepochybné a transparentní zjištění a potrestání nejhorších zločinů v dějinách lidstva.

7.5.2. *Výše trestu*

Diskutovanou je rovněž otázka ukládání trestů. Válečné tribunály nemají stanovená rozpětí výše trestů, které lze uložit za jednotlivé trestné činy.³²⁶ Do jaké míry má být *guilty plea*, potažmo doporučení obžaloby k výši trestu zakládající se na dohodě zohledněno tribunálem při jeho ukládání? Co je třeba skutečně zohlednit při ukládání trestu? Je to spolupráce s obžalobou, lítost, přijetí odpovědnosti nebo dobrovolné vydání se tribunálu? Statuty a jednací řády ICTY a ICTR

³²⁶ pouze článek 77 Statutu ICC stanoví, že soud může uložit trest odnětí svobody, který nepřesáhne maximální výši 30 let, nebo v případě, kdy je to odůvodněno zvlášť vysokou závažností trestného činu a osobními okolnostmi obviněného lze udělit trest odnětí svobody na doživotí.

konkrétně neuvádějí žádné přitěžující okolnosti a z polehčujících okolností jmenují pouze jedinou, a to významnou spolupráci s prokurátorem.³²⁷

Soudci ICTY opakovaně uvedli, že *guilty plea* považují za faktor, který by měl být při ukládání trestu zohledněn a trest by měl být náležitě snížen. V případě Stevana Todoroviće tribunál shledal, že *guilty plea* by měla být principiálně důvodem pro snížení trestu, který by obžalovaný jinak dostal.³²⁸ V případě Duška Sikirici bylo řečeno, že *guilty plea* je prvořadou okolností, která by měla být zohledněna při snížení trestu odsouzeného, ačkoliv prý tribunál vezme v úvahu i jeho vyjádření lítosti.³²⁹ Skutečnost, že obžalovaný uznal svou vinu tak byla pro tribunál překvapivě (a dle mého názoru neopodstatněně) významnější než to, že vyjádřil svou lítost nad spáchanými činy.³³⁰ Efektivita činnosti tribunálu a úspora finančních prostředků tak byla nadřazena restorativnímu efektu vyjádření obviněného. To se projevilo rovněž v tom, že tribunál výslovně uvedl, že čím dříve ke *guilty plea* dojde, tím více bude honorováno.³³¹ V případě Biljany Plavšić pak tribunál rozhodl, že její *guilty plea* bude významně zohledněno³³² a v případě Darka Mrdy tribunál shrnul, že dosavadní rozhodovací praxe tribunálu obecně považuje *guilty plea* při ukládání trestu za polehčující okolnost, neboť *guilty plea* může být výrazem cti, pomáhá zjistit pravdu,

³²⁷ Jednací řád ICTY, článek 101, písm. B, bod (ii). Jednací řád ICTR, článek 101, písm. B, bod (ii).

³²⁸ ICTY, Prosecutor v. Todorović, IT-95-9/1, Sentencing Judgement, 31. 7. 2001. Odst. 80.

³²⁹ ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001. Odst. 148.

³³⁰ ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001, odst. 148, originální znění: „The Trial Chamber considers that the primary factor to be considered in mitigation of Duško Sikirica’s sentence is his decision to enter a guilty plea, although it will also take into account his expression of remorse.“

³³¹ ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001. Odst. 150.

³³² ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 81.

může přispět k budování míru a usmíření, a šetří tribunálu čas a zdroje, které vyžaduje standardní dlouhý proces, k tomu navíc jsou oběti a svědci ušetřeni případného stresu z výpovědi před soudem.³³³ Obdobně soud postupoval v případě Pedraga Banoviće,³³⁴ a že je *guilty plea* významným faktorem pro snížení trestu tribunál shledal i v případě Miodraga Jokiće, když uvedl, že se jedná o *guilty plea* vysoce postaveného důstojníka armády, které navíc prolomilo mlčení doposud panující ve vztahu k mimořádně ničivému úroku na město Dubrovnik.³³⁵ Tato rozhodnutí cituje ve svých rozhodnutích i ICTR, který dospěl ke shodnému stanovisku a *guilty plea* označil za polehčující okolnost.³³⁶

V průměru pak obvinění, kteří uznali svou vinu, byli odsouzeni k nižším trestům, než ti, kteří byli souzeni v trestním procesu, a to zhruba o jednu třetinu.³³⁷ U ICTY je v případě *guilty plea* průměrná délka trestu 11 let, zatímco po trestním procesu je průměrná délka trestu 17 let.³³⁸ Takovéto zprůměrování je však poněkud zavádějící, a to jednak s ohledem na to, že mnoho z těch, kteří jsou souzeni v řádném procesu, jsou odsouzeni k trestu doživotního vězení (z těch, co uznali svou vinu, byl k doživotnímu trestu odnětí svobody odsouzen

³³³ ICTY, Prosecutor v. Mrda, IT-02-59-S, Sentencing Judgement, 31. 3. 2004. Odst. 78.

³³⁴ ICTY, Prosecutor v. Banović, IT-02-65/1-S, Sentencing Judgement, 28. 10. 2003. Odst. 68 a 69.

³³⁵ ICTY, Prosecutor v. Jokić, IT-01-42/1-S, Sentencing Judgement, 18. 3. 2004. Odst. 75.

³³⁶ ICTR, Prosecutor v. Bisengimana, 00-60-7, Sentencing Judgement, 13. 4. 2006. Odst. 126 a 130 – 140.

ICTR, Prosecutor v. Ruggiu, 97-32-I, Sentencing Judgement, 1. 6. 2006. Odst. 53 – 55.

ICTR, Prosecutor v. Nzabirinda, 2001-77-T, Sentencing Judgement, 23. 2. 2007, odst. 97 – obě strany doporučují trest odnětí svobody v rozmezí od pěti do sedmi let, vykonaný v jakékoli Evropské zemi, nejlépe ve Francii, která je blízko Belgie, kde žijí žena a děti obžalovaného.

³³⁷ SLUITER, Göran. *International criminal procedure: principles and rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1388.

³³⁸ DIXON, Rodney, a DEMIRDJIAN, Alex. Advising Defendants about Guilty Pleas before International Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3. Str. 681.

pouze jediný, a to u ICTR Jean Kambanda), a jednak s ohledem na nekonzistentnost v samotném ukládání trestů na základě *guilty plea* a dohody o vině a trestu (viz níže), kdy rozdíly jsou v některých případech nepatrné a v některých případech naopak propastné.

I v případě snížení trestů výměnou za *guilty plea* a sním spojené často vyzdvihované napomáhání zjištění pravdy, zejména pak formou svědectví proti dalším pachatelům, však naráží na problém. Na první pohled by se zdálo, že honorovat obžalované za spolupráci s obžalobou a významný přínos pro další řízení proti jiným pachatelům je jednoznačně v pořádku. Profesor Drumbl však poukazuje na skutečnost, že podle této filozofie jsou paradoxně odměňováni pachatelé těch závažnějších zločinů a jsou zvýhodňováni oproti pachatelům méně významným, a to jednoduše z toho důvodu, že na rozdíl od těch, kteří se nenacházeli v tak vysoké pozici a neúčastnili se širšího zločinného spolčení, mají obžalobě výměnou za snížení trestu více co nabídnout. Pachatel horších a rozsáhlejších zločinů má tak dobrou šanci na získání trestu nižšího, než pachatel činu méně závažného, který však nemůže (pro svůj menší význam v celé události) obžalobě nabídnout kýžená svědectví a informace.³³⁹ Za správnou pak v této souvislosti nepovažuji praxi, kdy tribunál skutečnost, že obviněný se obžalobou nespolupracuje, považuje za přitěžující okolnost.³⁴⁰ Obviněný přece není ke spolupráci s obžalobou povinen, naopak je jeho právem mlčet, a pokud tohoto práva využije, nesmí mu to být kladeno k tíži.

Nejenom, že tak vznikají, dle mého názoru, již obtížně odůvodnitelné rozdíly mezi odsouzenými, kteří prošli řádným procesem, a pachateli, jejichž trest byl výsledkem dohody, ale nekonzistentní je rovněž

³³⁹ DRUMBL, Mark A. *Collective Violence and Individual Punishment: The Criminality of Mass Atrocity*. *Northwestern University Law Review*. 2005, vol. 99. Str. 577.

³⁴⁰ ICTY, *Prosecutor v. Blaškić*, IT-95-14-T, Judgment, 3. 3. 2000. Odst. 774.

ukládání trestů v případech, kde byla dohoda o vině a trestu sjednána. Ke stejnému závěru dochází i profesorka Combs, která podrobným srovnáním případů ICTY nachází v praxi ukládání trestů významné rozdíly.³⁴¹

Jakkoliv je obtížné srovnávat jednotlivé pachatele a jejich činy, zde je stručné srovnání některých nejvíce překvapivých trestů.

Biljana Plavšić, po Radovanu Karadžićovi druhá nejvyšší členka vedení bosenských Srbů (a mezi lety 1996 – 1998 srbská prezidentka), která se podílela na plánování a veřejné podpoře některých z nejhorších zvěrstev spáchaných v Bosně, včetně vyhnání několika set tisíc lidí z jejich domovů, zničení 850 vesnic, zabití mnoha tisíc lidí a bezpočtu sexuálních útoků, zneužití a nelidského zacházení,³⁴² která kategoricky odmítla spolupráci s obžalobou v jiných případech, ať už sdílením informací nebo svědectvím a ve své výpovědi výslovně přijala výhradně svou vlastní odpovědnost za spáchané zločiny, byla odsouzena k 11 letům v luxusním Švédském vězení, kde mohou vězni mimo jiné užívat saunu, chodit na masáže a jezdit na koni.³⁴³ Pokud tribunál ve svém rozhodnutí uvedl, že žádný trest uložený soudem nemůže plně reflektovat hrůzu toho, co se stalo, nebo strašlivý dopad, který to mělo na tisíce obětí,³⁴⁴ což je jistě pravda, neměla by být dle mého názoru však taková skutečnost vykládána tak, že je možno uložit trest takto krátký.

³⁴¹ COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>. Str. 88-100.

³⁴² ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 16 a 42.

³⁴³ COMBS, Nancy Amoury. *International Decisions: Prosecutor v. Plavšić*. 2003. *Faculty Publications*. Paper 34. College of William & Mary Law School, William & Mary Law School Scholarship Repository. Str. 93.

³⁴⁴ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 132.

Naproti tomu, vůdce chorvatsko-srbských rebelů Milan Babić, který byl v hierarchii postaven na podstatně nižším stupni (byl „pouze“ regionálním vůdcem – stal se prvním prezidentem Republiky Srbská Krajina),³⁴⁵ sám se dobrovolně vydal tribunálu, souzen byl za účast na perzekuci nesrbského obyvatelstva, a který souhlasil s tím, že bude svědčit proti Slobodanu Miloševićovi, byl odsouzen k 13 letům vězení.³⁴⁶ V jeho případě přitom obžaloba navrhovala 11 let a v případě Biljany Plavšić navrhovala 15 – 25 let. Dne 27. 10. 2009, po odpykání dvou třetin trestu, byla Biljana Plavšić propuštěna na svobodu,³⁴⁷ přičemž ihned poté, co bylo o jejím propuštění na svobodu rozhodnuto, odvolala své přiznání a prohlásila: „Obětovala jsem se. Neudělala jsem nic špatného. Přiznala jsem se ke zločinům proti lidskosti, abych mohla vyjednávat o ostatních zločinech. Pokud bych tak neučinila, proces by trval tři, tři a půl roku. Vzhledem k mému věku toto nebyla přijatelná možnost.“³⁴⁸ Milan Babić spáchal dne 3. 3. 2006 sebevraždu.³⁴⁹

Miodrag Jokić byl admirálem jugoslávského námořnictva, který účastnil ostřelování Dubrovníku dne 6. prosince 1991. Jeho činy, i přes jeho velitelskou pozici, spočívaly zejména v opomenutí a jeho zapojení do událostí bylo spíše okrajové, neboť útok na Dubrovnik nenařídil, jeho odpovědnost však je shledávána v tom, že útok byl

³⁴⁵ Republika Srbské Krajina byl nikým neuznaný mini stát chorvatských Srbů. Vznikl už v roce 1990 jako Srbská autonomní oblast Krajina. Podle srbských údajů zaujímala RSK v roce 1993 17.028 čtverečních kilometrů, což bylo 30,22 procenta z celkové předválečné rozlohy Chorvatska. Na tomto území žilo 433 538 obyvatel, z čehož Srbové tvořili 91 procent. Tyto údaje o obyvatelstvu se však rozcházejí s čísly chorvatské strany, která tvrdila, že "na okupovaném území" žilo mnohem méně lidí a podíl Srbů tam byl nižší. - Informace agentury ČTK uveřejněné 5. srpna 1995 v novinách Mladá fronta Dnes.

³⁴⁶ ICTY, Prosecutor vs. Babić, IT-03-72, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003.

³⁴⁷ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/plavsic/cis/en/cis_plavsic_en.pdf.

³⁴⁸ cit. v SCHABAS, William, McDERMOTT, Yvonne a HAYES, Niamh. *The Ashgate Research Companion to International Criminal Law: Critical Perspectives*. Burlington, Vt.: Ashgate, 2013. Ashgate research companion. Str. 327.

³⁴⁹ ICTY, Prosecutor vs. Babić, IT-03-72, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/babic/cis/en/cis_babic_en.pdf.

proveden vojáky, kteří byli pod jeho velením. Tribunálu se sám dobrovolně vydal a s obžalobou aktivně spolupracoval. Lítost nad svými činy nevyjádřil pouze tváří v tvář obžalobě, ale již přímo 6. prosince 2001, tedy v den útoku, kdy zaslal chorvatské vládě radiogram, ve které vyjádřil politování nad „touto obtížnou a nešťastnou situací“ a uvedl, že útok na Dubrovnik nenařídil. Během útoku na Dubrovnik zemřeli dva lidé, tři další lidé byli zraněni, došlo k rozsáhlému poškození civilních budov a kulturního dědictví, které bylo chráněno jako památka světového kulturního dědictví UNESCO. Odsouzen byl za individuální a velitelskou odpovědnost za dvě vraždy, kruté zacházení, útok na civilní obyvatelstvo, ničení neodůvodněné vojenskou nezbytností, nezákonné útoky na civilní objekty a zničení a úmyslné poškození náboženských, charitativních, vzdělávacích, uměleckých a vědeckých objektů, historických monumentů a uměleckých a vědeckých děl, a to celkem k sedmi letům vězení. Jeho trest za shora uvedené je tedy pouze o čtyři roky kratší, než trest uložený Biljaně Plavšić.³⁵⁰

Momir Nikolić, zatupující velitel bosensko-srbské Bezpečnosti a informační služby,³⁵¹ byl za účast na perzekuci obyvatelstva na základě politických, rasových a náboženských důvodů (účast na událostech v Srebrenici a Potočari, kde došlo ke smrti tisíců bosenských muslimů, a to jak mužů, tak i žen a dětí) odsouzen k 27 letům vězení, přičemž jeho trest by odvolacím senátem upraven na 20 let vězení. Byl tedy odsouzen původně k trestu o 16 let, následně

³⁵⁰ ICTY, Prosecutor v. Jokić, IT-01-42, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/miodrag_jokic/cis/en/cis_jokic_en.pdf.

³⁵¹ Security and Intelligence of the Bratunac Brigade of the Bosnian Serb Army

o 9 let vyššímu, než trest Biljany Plavšić, a to i přesto, že jeho postavení v hierarchii velení bylo výrazně nižší, než její.³⁵²

Darko Mrda, tehdy 23letý člen zásahové jednotky bosensko-srbské policie, byl odsouzen k 17 letům odnětí svobody za přímou účast na eskortě a zastřelení více jak 200 neozbrojených mužů v Korićanske Stijene (12 z nich masakr přežilo). Darko Mrda sice tuto událost nenařídil a jednal na základě rozkazů svých nadřízených, nicméně s ohledem na to, že se podílel na výběru mužů, kteří mají být zastřeleni a s ohledem na to, že věděl, že se jedná o rozsáhlý a systematický útok na civilní obyvatelstvo, bylo jeho jednání shledáno zvláště závažným.³⁵³

K 18 letům odnětí svobody byl odsouzen Ranko Češić, člen bosensko-srbských záložních jednotek, který zvláště odporným způsobem sexuálně napadl 2 muže a zavraždil dalších 10 lidí, z nichž dva byli ubiti k smrti.³⁵⁴ Naproti tomu, k 10 letům odnětí svobody byl odsouzen Miroslav Deronjić, předseda Bratunackého³⁵⁵ krizového štábu, který bratunacké domobraně nařídil napadnout a částečně vypálit vesnici Glogova, následkem čehož bylo zabito 65 civilistů a byl zničen jejich majetek, domovy, mešita a podstatná část Glogovy byla srovnána se zemí.³⁵⁶ Na tomto místě poukazuji na velmi případné disentanční stanovisku k trestu soudce Schomburga, podle něhož si Miroslav Deronjić zasloužil trest ve výši alespoň 20 let, neboť desetiletý trest je v jeho případě nepoměrný ke spáchaným činům a není v souladu s mandátem a smyslem tribunálu. Předložená fakta byla dle jeho názoru

³⁵² ICTY, Prosecutor v. Nikolić, IT-02-60/1, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/nikolic/cis/en/cis_nikolic_momir_1.pdf.

³⁵³ ICTY, Prosecutor v. Mrda, IT-02-59, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/mrda/cis/en/cis_mrdja_en.pdf.

³⁵⁴ ICTY, Prosecutor v. Češić, IT-95-10/1, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/cesic/cis/en/cis_cesic.pdf.

³⁵⁵ Bratunac je město a samosprávná jednotka ve východní Bosně a Hercegovině.

³⁵⁶ ICTY, Prosecutor v. Deronjić, IT-02-61, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z http://www.icty.org/x/cases/deronjic/cis/en/cis_deronjic.pdf.

svévolně vybrána vytržena z kontextu širšího zločinného plánu, přičemž z neobjasněných příčin byla omezena pouze na jediný den ve vesnici Glogova.³⁵⁷

Porovnání s trestem uloženým soudním senátem ICTY Biljaně Plavšić se nelze ubránit ani v případě Jeana Kambandy, rozhodovaném ICTR.³⁵⁸ Jean Kambanda byl předsedou prozatímní rwandské vlády ustavené po atentátu na prezidenta Habyarimanu a byl obžalován ze šesti bodů genocidy a zločinů proti lidskosti. Ihned po svém zatčení Kambanda projevil svůj záměr uznat svou vinu a spolupracoval s obžalobou, které poskytl téměř 90 hodin nahrávek svých svědectví, které bylo možno použít v následujících procesech s politickými a armádními vůdci. Touto spoluprací s obžalobou Jean Kambanda ohrozil svou rodinu, které proto obžaloba zajistila ochranu a přesunula ji do jiné země. Obžaloba uzavřela s obviněným dohodu o vině a trestu, ve které Jean Kambanda uznal, že v roce 1994 proběhl rozsáhlý systematický útok na tutsijské civilní obyvatelstvo, jehož účelem bylo jej vyhladit. Kambanda uznal svou faktickou i právní pravomoc nad členy vlády i armádou a připustil, že se podílel na plánování a uskutečňování masakrů, a to mimo jiné distribucí zbraní a munice různým skupinám, vytvářením silničních zátarasů sloužících k usnadnění vyvražďování a využíváním médií k jejich podpoře. Dohoda neobsahovala závazek prokurátora k doporučení trestu v určité výši.³⁵⁹ Ačkoliv soud shledal Kambandovu spolupráci s obžalobou jako polehčující okolnost, s ohledem na závažnost jeho činů jej odsoudil k doživotnímu vězení, neboť „přítěžující okolnosti činů spáchaných Jeanem Kambandou

³⁵⁷ ICTY, Prosecutor v. Deronjić, IT-02-61, Dissenting Opinion od Judge Wolfgang Schomburg, 30. 3. 2004. Odst. 1 – 5.

³⁵⁸ ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23

³⁵⁹ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 129-131.

anulují okolnosti polehčující.“³⁶⁰ Neshledal přitom, že by jeho *guilty plea* automaticky vyjadřovalo jeho lítost nad spáchanými činy, naopak poukázal na to, že žádnou lítost, zármutek ani soucit s oběťmi nevyjádřil.³⁶¹ Mimořádně zajímavé pak je, že vysoké postavení obviněného v hierarchii, které je obecně považováno za okolnost přitěžující, a za přitěžující bylo samozřejmě považováno i v případě Jeana Kambandy,³⁶² bylo v případě Biljany Plavšić zohledněno i jako okolnost polehčující, neboť podle tribunálu právě její postavení dává větší váhu a cenu jejímu *guilty plea*.³⁶³ Jean Kambanda se proti rozsudku odvolal a ihned přestal jakkoliv spolupracovat s obžalobou,³⁶⁴ rozsudek však byl odvolací instancí potvrzen.³⁶⁵ V tomto případě se jak prokurátor, tak soud ocitli v ošemetné situaci, neboť samozřejmě chtěli podpořit spolupráci obviněných s obžalobou a tribunálem, nicméně činy Jeana Kambandy byly natolik závažné, že jakýkoliv nižší trest než doživotní by jistě vyvolal obrovskou kontroverzi. Ačkoliv profesorka Rauxloh uvádí, že rozhodnutí tribunálu nezohlednit spolupráci obviněného s tribunálem při určování výše trestu je překvapivé, neboť tribunál mohl této situace využít k vyslání zprávy dalším obviněným a povzbudit je ke *guilty plea*, a že mírnější trest by bylo možno právě spoluprací ze strany obviněného snadno odůvodnit,³⁶⁶ domnívám se, že rozhodnutí tribunálu bylo v tomto případě správné, a to i přesto, že do budoucna patrně odradilo, nebo alespoň jistě nijak

³⁶⁰ ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Judgement and Sentence, 4. 9. 1998. Odst. 62 a Verdict.

³⁶¹ ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Judgement and Sentence, 4. 9. 1998. Odst. 51.

³⁶² ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Judgement and Sentence, 4. 9. 1998. Odst. 44 a 61.

³⁶³ ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003. Odst. 80.

³⁶⁴ COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1. Str. 132.

³⁶⁵ ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Appeals Chamber Judgement, 19. 10. 2000.

³⁶⁶ RAUXLOH, Regina E. Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining. *International Criminal Law Review*. 2010, vol. 10, issue 5. Str. 755.

nemotivovalo obviněné ke *guilty plea* a spolupráci s obžalobou a tribunálem, neboť s ohledem na jeho postavení a zapojení do celé události, pokud si někdo z obviněných před ICTR zasloužil doživotní trest, pak to byl právě Jean Kambanda.

S vysláním zprávy o zohledňování *guilty plea* jako polehčující okolnosti proto ICTR musel počkat ještě rok a půl do doby, kdy svou vinu uznal a zásadní spolupráci obžalobě a tribunálu poskytl Omar Serushago.³⁶⁷ Serushago pak byl prvním obviněným, který u ICTR nebyl odsouzen k doživotnímu trestu a jeho trest byl dokonce stanoven nižší, než doporučovaný obžalobou, neboť obžaloba doporučovala nejméně 25 let trestu odnětí svobody, zatímco soud se spokojil s trestem ve výši 15 let.³⁶⁸ V rozsudku tribunál jako polehčující okolnosti vyzdvihl zejména právě spolupráci obviněného, jeho *guilty plea* i projev lítosti nad spáchanými činy, žádost obětem o odpuštění a výzvu k usmíření ve Rwandě.³⁶⁹ Obdobně pak tribunál postupoval v případě Georgese Ruggiu.³⁷⁰

Jakkoliv je samozřejmě obtížné, ba přímo nemožné, srovnávat a poměřovat činy takového rozsahu a závažnosti, jako jsou válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, zapojení jednotlivých osob do jejich páčání a jejich odpovědnost za ně, a to s ohledem na jejich postavení v hierarchii, ať už politické nebo vojenské, nelze se ubránit pochybnosti o systematickosti a předvídatelnosti trestů ukládaných na základě *guilty plea* pachatele a dohody o vině a trestu. Absence předvídatelnosti trestu pak podle profesora Henhama a profesora Drumbla významně narušuje retributivní, odstrašující, expresivistickou a rehabilitační funkci trestu.³⁷¹ A ačkoliv zde bylo několik málo výjimek (např. právě výše

³⁶⁷ ICTR, Prosecutor v. Serushago, ICTR-98-39.

³⁶⁸ ICTR, Prosecutor v. Serushago, ICTR-98-39, Sentence, 5. 2. 1999.

³⁶⁹ ICTR, Prosecutor v. Serushago, ICTR-98-39, Sentence, 5. 2. 1999. Odst. 31 – 42.

³⁷⁰ ICTR, Prosecutor v. Ruggiu, ICTR-97-32.

³⁷¹ DRUMBL, Mark A. Collective Violence and Individual Punishment: The Criminality of Mass Atrocity. *Northwestern University Law Review*. 2005, vol. 99. Str. 59.

uvedený případ Momira Nikoliće, a i zde byla snaha prvoinstančního senátu „zmařena“ senátem odvolacím, pravdou je, že ICTY v naprosté většině případů potvrdil dohody o vině a trestu jemu předložené a uložil tresty obžalobou doporučené. Soudci ICTY odmítli tři 18 jim předložených dohod³⁷² a soudci ICTR odmítli jednu z pěti.³⁷³

Zajímavostí je, že Zvláštní panely pro Východní Timor v případě dohod o vině a trestu z doporučení obžaloby na výši trestu nikdy nevybočily a odměnou za guilty plea byly často tresty snižené až na polovinu původní sazby.³⁷⁴

Nevyhneme se pak otázce, jak je možné, že nejvyšší politici a armádní představitelé odpovědní za nezměrné utrpení a tisíce lidských životů, byť třeba sami nikdy nestiskli spoušť, mohou odejít od tribunálu s tresty nižšími, než pachatelé postavení v hierarchii podstatně níže, kteří sice vykonávali „špinavou práci“, ale byli pouze jednou z figurek daleko širšího záměru, a nemají tedy výměnou za snížení trestu tolik co nabídnout?

Oboje výše uvedené dle mého názoru dále podkopává postavení mezinárodních trestních tribunálů a na tomto místě bych ráda poukázala na názor profesorky Combs,³⁷⁵ s nímž se ztotožňuji, a to sice že pravda a lítost je jedna věc, ale takto významná snížení trestu, jako například právě u Biljany Plavšić, jsou věc druhá, a že doznání a projevení lítosti sice mohou mít pozitivní účinek na oběti a mohou napomoci usmíření společnosti, a jako takové by měly být určitým způsobem honorovány,

³⁷² Momir Nikolić, Milan Babić, Dragan Nikolić

³⁷³ Paul Bisengimana (ICTR-00-60)

³⁷⁴ COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. Str. 119.

³⁷⁵ COMBS, Nancy Amoury. *International Decisions: Prosecutor v. Plavšić*. 2003. Faculty Publications. Paper 34. College of William & Mary Law School, William & Mary Law School Scholarship Repository.

ale rozhodně ne v takovém rozsahu, který sám zavdává příčinu k další hořkosti.

8. ZÁVĚR

Vyjma Zvláštních soudních senátů v Kambodži všechny moderní mezinárodní či hybridní trestní tribunály připouštějí v nějaké formě institut *guilty plea* obviněného a s ním úzce související dohodu o vině a trestu. U všech těchto tribunálů musí být *guilty plea*, a tedy i dohoda, učiněna informovaně, svobodně a musí být založena na faktickém základě. Vyjma Zvláštních panelů pro Východní Timor a ICC všechny tribunály stanoví i požadavek na to, že *guilty plea* obžalovaného nebude nejednoznačné, nicméně u ICC je tato skutečnost vyvážena tím, že se ve skutečnosti nejedná o *guilty plea*, ale o faktické prohlášení o vině, které může obsahovat i prohlášení o skutkových okolnostech. Podrobněji byly podmínky platnosti *guilty plea* rozpracovány judikaturou ICTY a ICTR, před ICC k uzavření dohody o vině a trestu doposud nedošlo. Pro žádný z tribunálů není dohoda o vině a trestu uzavřená mezi obžalobou a obhajobou závazná.

I přes počáteční ideu, že tento institut je pro mezinárodní trestní řízení nevhodný, se dohoda o vině a trestu časem pod tlakem okolností stala běžnou součástí praxe mezinárodních tribunálů. Její použití však vyvolalo kontroverzi a negativní ohlasy jak z řad odborníků, tak ze strany organizací zastupujících oběti zločinů, a přes počáteční rozmach a hojné využívání tohoto institutu v době následující po rozhodnutí ICTY ve věci *Erdemović* nadšení pro dohodu o vině a trestu postupně opadlo a od roku 2007 nebyla u ICTY ani ICTR žádána taková dohoda sjednána. Od uzavírání dohod o vině a trestu do určité míry obviněné odradilo, že tribunál v některých případech dohodu o vině a trestu odmítl a obviněnému uložil trest vyšší nebo jiný, než bylo dohodnuto. To však nebylo jediným důvodem. Postupem času totiž soudy také přistupovaly ke stále výše a výše postaveným obviněným, kteří podstatně méně tíhnou k uzavírání dohody o vině a trestu. Jedním

z důvodů je, že se jedná o politické a armádní vůdce, kteří ideologicky uznání viny odmítají. Například většina osob obviněných před ICTR byla skutečně přesvědčena o tom, že nejsou vinní zločiny, ze kterých byli obžalováni.³⁷⁶ Za druhé tito obvinění obvykle čelí vyšším trestům a zároveň jsou starší, takže zmírnění trestu na základě dohody pro ně prakticky není žádným přínosem, protože velmi pravděpodobně tak jako tak před uplynutím trestu zemřou.³⁷⁷ Před ICC zatím ke sjednání žádné dohody o vině a trestu nedošlo, i když Statut a Jednací řád ICC tuto praxi připouštějí. Mám za to, že se jedná o trend pozitivní, je však otázkou, jak bude pokračovat v budoucnu. Zejména za situace, kdy by před soudem stanulo podstatně více obviněných najednou, a harmonogram ICC se stal přeplněným, by bylo možno na základě předchozích zkušeností očekávat, že se soud k praxi dohody o vině a trestu opět uchýlí. Je sice pravdou, že ICC není svým mandátem nijak časově omezen, proto nehrozí vytváření tlaku na směřování k ukončení jeho činnosti prostřednictvím různých časových plánů a strategií, nicméně mezinárodní společenství jistě bude chtít za své peníze³⁷⁸ vidět hmatatelné výsledky činnosti soudu, které by bylo možno prezentovat veřejnosti.

Odůvodněnost existence ICC bude mezinárodním společenstvím posuzována hlavně podle spravedlivosti jeho procesů, ale také podle počtu odsouzených. Nelze opomíjet, že každý soudní proces s sebou nese riziko, že ve skutečnosti vinná osoba bude zproštěna obžaloby pro nedostatek důkazů, a v prostředí mezinárodního trestního práva se jedná o obzvláště palčivou otázku, neboť získávání důkazů je pro mezinárodní trestní soud vždy obtížnější, než pro soudy národní, které

³⁷⁶ COMBS, Nancy Amoury. *Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts* [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>.

³⁷⁷ *ibidem*.

³⁷⁸ Rozpočet ICC pro rok 2016 činí € 139,5 mil. - viz ICC Facts and Figures [online]. [cit. 15. 8. 2016] Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about>.

se obvykle nacházejí v relativní blízkosti místa činu a jsou jim nápomocny místní státní složky. Obtížně se rovněž hledají důkazy proti nejvýše postaveným členům politického nebo armádního vedení, kteří své činy spáchali plánováním a dáváním rozkazů, přičemž právě na tyto osoby mezinárodní trestní soudy cílí. Pomocí dohody o vině a trestu tak mohou být prokurátorem řešeny situace, kdy se jako lepší možnost jeví potrestat prostřednictvím prohlášení o vině obviněného alespoň z části jemu přičítaných zločinů, namísto riskování úplného zproštění v řádném procesu. Jedná se i o efektivní nástroj získání tolik potřebných svědectví spolupachatelů. Kromě toho bude podle profesorky Rauxloh uzavření dohody o vině a trestu s obviněným zprávou veřejnosti, že obviněný uznává pravomoc soudu, nezpochybňuje jeho legitimitu a podrobuje se jeho moci. Prohlášení obviněného o vině je potvrzením toho, že obvinění vznesené prokurátorem bylo správné, že odsouzený skutečně spáchal to, z čeho byl obžalován a že si svůj trest skutečně zaslouží.³⁷⁹

Co se týče právní úpravy, pozitivně hodnotím u ICC zejména posun od institutu *guilty plea* k prohlášení o vině, neboť se jedná o posun od čistě procesního a formálního způsobu vyřízení případu k hmotněprávnímu prohlášení obviněného o skutečnostech a okolnostech případu, které dává větší prostor pro uvážení soudců a pro řízení procesu soudem. I přesto bych si však dovolila doporučit, aby při sjednávání dohod o vině a trestu v praxi ICC byla, pokud na ně dojde, zachována maximální obezřetnost a opatrnost a rovněž je třeba, aby rozhodovací praxe ICC byla maximálně konzistentní. Jednoznačně se přikláním k detailnímu a co nejpodrobnějšímu prohlášení o vině obviněného, které co nejpřesněji a nejpodrobněji popíše relevantní události a okolnosti. Považuji jej za podstatně vhodnější než čistě formální *guilty plea*, které může sestávat pouze z několika slov, neboť

³⁷⁹ RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining – A necessary tool for the International Criminal Court Prosecutor. *Judicature*. 2011, vol. 94, issue 4. Str. 180.

postačí, aby obviněný vyjádřil svůj souhlas se zněním obžaloby. Řízení založené na komplexím prohlášení o vině, ve kterém budou v potřebném rozsahu doprojednány sporné nebo nevyjasněné otázky, může stále aspirovat na naplnění cílů mezinárodní trestní justice a zároveň vyjít vstříc i praktické potřebě rychlosti řízení. Podrobné projednání prohlášení obviněného a zevrubné ověření soudem, zda byly splněny všechny podmínky jeho platnosti, si sice vyžádá určitý čas, nicméně v porovnání s plnohodnotným procesem bude časová úspora stále významná a nesporné výhody takového postupu jednoznačně čas přezkumu věnovaný vyváží. Je totiž vždy třeba pamatovat na to, že rychlost není a neměla být jediným ani primárním cílem mezinárodního trestního řízení. Takovým cílem je vždy zjištění pravdy o událostech zakládajících trestný čin, vytvoření historického záznamu, a spravedlivé potrestání pachatelů, které přispěje k usmíření a zachování míru. Úspora finančních prostředků nesmí nikdy mít před těmito cíli přednost, jinak by celá mezinárodní trestní justice začala postrádat smysl. Vždyť pokud se Organizace spojených národů rozhodla utratit miliardy dolarů za zřízení a fungování ICC, tedy investovat je do řádných a spravedlivých soudních procesů s válečnými zločinci, namísto toho, aby je investovala do válkou zničených území, nelze vyhnout se těmto procesům pomocí dohody o vině a trestu pouze nebo hlavně úsporami těchto finančních prostředků ospravedlnit.

Guilty plea obviněného, resp. jeho prohlášení o vině zrychluje a zefektivňuje celý trestní proces, a to i v případě, že jsou poté v potřebném rozsahu prokazovány potřebné skutečnosti a prováděny důkazy. Proto je jistě velkým přínosem pro činnost tribunálu a souhlasím i s tím, že takové uznání viny a přijetí odpovědnosti za spáchané činy, zvláště pokud je prohlášení doplněno projevem lítosti, má pozitivní dopad na oběti projednávaných zločinů, a při aktivní spolupráci obviněného s obžalobou přispívá k nalezení pravdy, vytvoření co nejúplnějšího a nejpřesnějšího historického záznamu, pomáhá

odsoudit více pachatelů a tím vším může přispět k usmíření společností a uzavření historie. Z těchto důvodů by mělo být podle mého názoru honorováno tím, že ke všem těmto okolnostem bude přihlédnuto jako k okolnostem polehčujícím při zvažování výše ukládaného trestu.³⁸⁰ Za nejvýznamnější a nejpřínosnější z těchto okolností přitom považuji – zejména právě v souvislostech mezinárodní trestní justice – objasňování trestných činů jiných pachatelů a poskytnutí svědeckví proti nim.

V souvislosti s výší ukládaného trestu však zcela odmítám výklad některých soudních senátů, že *guilty plea* je samo o sobě důkazem lítosti nad spáchanými zločiny a přijetí odpovědnosti za ně. Samozřejmě lítost a přijetí odpovědnosti mohou být součástí postoje obviněného, stejně tak však může být součástí jeho kalkulu, vypočítavosti a snahy o dosažení co nejpříznivějšího výsledku. Takový přístup sám o sobě není dle mého názoru nijak zvláště zavrženíhodný, neboť každý obviněný má právo postupovat tak a snažit se o to, aby v trestním řízení dosáhl pro sebe co nejpříznivějšího výsledku, ale tribunál by neměl ze samotného *guilty plea* nebo prohlášení obviněného o vině automaticky vyvozovat další polehčující okolnosti, které by měl naopak zjišťovat a zvažovat. Do budoucna by tak mohl být případně článek 145 odst. 2 písm. a) Jednacího řádu ICC doplněn o to, že mezi polehčující okolnosti vedle spolupráce obviněného s tribunálem patří i jeho upřímná lítost, neboť z toho by bylo zcela zřejmé, že tento aspekt není jako součást *guilty plea*

³⁸⁰ Naproti tomu někteří autoři uvádějí, že lítost pachatele nad spáchanými zločiny polehčující okolností není, neboť pokud pachatel svého činu opravdu upřímně lituje, pak je připraven přijmout následky svého činu v podobě spravedlivého trestu a ke *guilty plea* přistoupí i bez očekávání snížení trestu. Např. BAGARIC, Mirko a AMARASEKARA, Kumar. Feeling Sorry? – Tell Someone who Cares: The Irrelevance of Remorse in Sentencing. *Howard Journal of Criminal Justice*, 2001, vol. 40, issue 4. Str. 364. S tímto názorem se však neztotožňuji, neboť je dle mého názoru v praxi neudržitelný.

nebo prohlášení o vině či spolupráce s tribunálem automaticky presumován.³⁸¹

Odměnou za *guilty plea* či prohlášení o vině by pak při ukládání trestu mělo být právě odpovídající zohlednění okolností spočívajících v přístupu pachatele, tedy jeho spolupráce s obžalobou, ochota svědčit v jiných řízeních, plnohodnotná výpověď o podstatných událostech, okolnostech, a o motivech pachatele, a přijetí odpovědnosti za spáchané činy, jako okolností polehčujících. Ostatně i český trestní zákoník považuje za polehčující okolnost, pokud obviněný přispěl k objasňování trestné činnosti, a připouští mimořádné snížení trestu odnětí svobody u pachatele označeného jako spolupracující obviněný, podá-li úplnou a pravdivou výpověď.³⁸² Za přijatelné v rámci dohadování o vině a trestu považují i jiné výhody, jako je ochrana rodiny obviněného, doporučení k výkonu trestu ve vybrané zemi, nepostoupení případu domácím soudům atp.

Je otázkou, zda by mělo být přikročeno k formalizaci a zakotvení konkrétní výše, o kterou lze trest v rámci dohody o vině a trestu snížit. Dosavadní praxe, kdy se redukce trestu významně liší nejen tribunál od tribunálu, ale i případ od případu, a objevují se v ní excesy jak na jednu, tak na druhou stranu, je jistě nesprávná, neboť nejednotnost

³⁸¹ Lítost nad spáchanými činy lze dovést nejen z prohlášení pachatele učiněného před soudcem, ale z chování pachatele po činu. Jako příklad uvádím již zmíněnou omluvu admirála Jokiće chorvatské vládě po útoku na Dubrovnik, ochotu Dragana Nikoliće setkat se s rodinami obětí svých činů, aby jim poskytl žádané informace o událostech v detenčním táboře Sušica (Prosecutor v. Nikolić Dragan, IT-94-2-S, Sentencing Judgement, 18. 12. 2003, odst. 247), nebo jednání Miroslava Brala, který se sám vzdal tribunálu, doznal se i k činu, ze kterého nebyl původně obžalován, spolupracoval při identifikaci míst, kde byly pohřbeny jeho oběti a další oběti útoku na Ahmići, a byl nápomocen při odminovacích operacích (Prosecutor v. Bralo, IT-95-17, Case information sheet [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/bralo/cis/en/cis_bralo.pdf

³⁸² zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 41 písm. m) a § 58 odst. 4, v tomto případě česká právní úprava směřuje k honorování nápomoci k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nicméně podobnost obou situací je dle mého názoru zřejmá.

soudní praxe zakládá nepředvídatelnost soudních rozhodnutí a s ní související právní nejistotu účastníků řízení. Domnívám se však, že toto není možné. Za situace, kdy není a ani nemůže být nijak pevně stanoveno rozpětí trestů a pro konkrétní zločiny, neboť zločiny projednávané tribunály se od sebe svým rozsahem, závažností a okolnostmi jejich spáchání podstatným způsobem liší (ať už se jedná o spáchaný zločin, způsob jeho spáchání, pohnutku, postavení pachatele v hierarchii či počet obětí), nelze efektivně vymezit ani hranice pro možné snižování ukládaného trestu. Diskrece o míře redukce trestu je tedy stejně jako u standardní výše trestu ponechána plně v rukou soudců, na které tedy klade mimořádné nároky. Na druhou stranu však lze doufat, že instituce stálého charakteru, jakou je ICC, si může vyvinout praxi jednotnější, než ad hoc mezinárodní tribunály s mnoha soudci *ad litem*. V každém případě by dle mého názoru nemělo být snížení trestu příliš velké. Žádná spolupráce s tribunálem nebo projevy lítosti nemohou odčinit, co se stalo, a trest vždy musí alespoň přibližně reflektovat závažnost spáchaného zločinu a vinu pachatele. Je tedy na prokurátorovi a na soudu, aby našli rovnováhu mezi trestem odpovídajícím spáchaným zločinům a dostatečnou motivací pro pachatele se soudem plně spolupracovat.

Přes vše výše uvedené do budoucna však jako naprosto nevhodnou zcela odmítám praxi *charge bargaining*. Tuto praxi považuji za zcela v rozporu se zásadami a funkcemi mezinárodních trestních tribunálů a mám za to, že bez ohledu na to, jaký přínos má *guilty plea* obviněného nebo jeho prohlášení o vině pro zrychlení a zefektivnění činnosti tribunálu, *charge bargaining* s sebou vždy přinese více škody než užítku. Dle mého názoru tato praxe neumožňuje projednání všech souvislostí a zjištění všech podstatných okolností. Taková zjištění jsou přitom nezbytným podkladem pro spravedlivé rozhodnutí. *Charge bargaining* popírá účel zjištění pravdy, vytvoření historického záznamu, který může dokonce přímo poškodit, a je fackou do tváří obětí těch činů, které byly

na základě *charge bargaining* z projednání vypuštěny. Namísto deklarované snahy o smíření se s minulostí se pak u společnosti a zejména u obětí vytváří pocit další hořkosti a křivdy, namísto tolik žádaného pocitu zadostiučinění a dosažení spravedlnosti, což podkopává v očích veřejnosti legitimitu tribunálů a touto cestou ohrožuje jak všeobecné přijetí výsledků jejich činnosti společností, ale i jejich samotnou existenci.

Jakkoliv oběti zločinů nemohou být z praktického hlediska účastny na sjednávání dohody o vině a trestu, měli by mít ti, kteří o to stojí, alespoň možnost se v řízení, které se jich přímo týká, vyjádřit. V případech, kdy to bude potřebné nebo užitečné pro rozhodnutí ve věci, prostřednictvím doplňujících svědeckých výpovědí, vždy by však měli dostat možnost učinit alespoň (z praktických důvodů) písemné vyjádření, obdobné například našemu trestnímu řádu známému prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na dosavadní život poškozeného, který je obětí trestného činu (§ 43 odst. 4 trestního řádu). Tímto prostředkem by jim nebyla dohodou o vině a trestu odňata možnost promluvit o svém utrpení před orgánem, jehož účelem je nastolení spravedlnosti a potrestání těch, kteří jim utrpení způsobili. Taková prohlášení by mohla zároveň přispívat k co nejširšímu zdokumentování událostí válečného konfliktu, dotvoření celkového obrazu a mohla by sloužit historikům jako podklady k utváření historického záznamu, to vše samozřejmě s vědomím, že se nejedná o důkazy, jejichž autenticita byla prověřena v rámci trestního procesu.

Pokud již k dohodě o vině a trestu dojde, měl by být do budoucna kladen také větší důraz na publikaci odůvodnění výsledku trestního řízení, jeho vysvětlení obětem i veřejnosti, a to zejména v místě původního konfliktu. Totiž jakkoliv pečlivě soud své rozhodnutí ve svém rozsudku zdůvodní, lze od obětí a od laické veřejnosti obtížně očekávat, že si pozorně prostuduje odůvodnění rozsudku, které pravidelně mívá

několik desítek a někdy i přes sto stran, navíc za situace, kdy soud sídlící v Haagu je natolik vzdálen jejich běžnému životu.³⁸³ Výsledky jeho činnosti by pak možná byly přijímány s větší otevřeností a pochopením, namísto nelibosti a kontroverze.

Lze tedy uzavřít, že dohoda o vině a trestu může u mezinárodních trestních soudů, včetně ICC, najít své místo a být efektivním nástrojem napomáhajícím naplnění funkcí tribunálu, neboť některé její výhody jsou v obzvláště v kontextu mezinárodního trestního práva procesního nepopíratelné. Může se však zároveň stát velmi nevděčným nástrojem, jehož nevhodná aplikace může vyústit v podkopání důvěry obětí i ostatní veřejnosti ve spravedlnost, funkci a legitimitu mezinárodní trestní justice, což ve výsledku nejen že nevede k naplnění cílů, ke kterým se mezinárodní trestní právo a jeho instituce hlásí. To nakonec může mít fatální důsledky jak pro tribunály, resp. stálý soud, tak i pro rozvoj mezinárodního trestního práva obecně. Při jejím využití je však třeba zachovávat maximální obezřetnost, velmi pečlivě zvažovat a zohledňovat všechny relevantní okolnosti a mít na paměti jak mandát a cíle soudu, tak zájmy zainteresovaných subjektů. Zrychlení procesu a úspora finančních prostředků důvodem pro její použití dle mého názoru nejsou. Ospravedlnitelnými důvody naopak mohou být získání jinak nedostupných důkazů, které poslouží k odsouzení významných pachatelů, kteří by jinak svému trestu unikli, a dále spolupráce obviněného spočívající v poskytnutí doposud neznámých informací, významných pro historii, které by jinak zůstaly obětem a veřejnosti neznámými.

³⁸³ Profesorka Clark kritizuje naprosto nedostatečnou prezentaci výsledků činnosti ICTY v zemích bývalé Jugoslávie, kdy oddělení, které má takovou činnost na starosti (tzv. Outreach Program), bylo zřízeno až v roce 1999, má pouze dva zaměstnance, a nikdy nebylo financováno z prostředků OSN, ale výhradně z dobrovolných příspěvků na jeho činnost. CLARK, Janine Natalya. Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation. *The European Journal of International Law*. 2009, vol. 20, No. 2. Str. 432.

Dohoda o vině a trestu tak klade mimořádné nároky jak na prokurátora, tak na soud, neboť výsledek řízení nevzejde z řádného a veřejného procesu, ale bude jen a pouze výsledkem dohody stran a jejího posouzení tribunálem, kteří jsou tedy za něj zcela odpovědní. Měla by být proto prostředkem mimořádným, používaným – pokud vůbec - pak pouze tam, kde její výhody zcela zřejmě převáží její rizika, kterých je, jak vyplývá z této práce, skutečně mnoho.

„Pár plnohodnotných procesů poslouží spravedlnosti lépe, než spousta rychlých odsouzení, která nebudou považována za legitimní. ICC nemá žádnou jinou moc než svou vlastní legitimitu, a ztráta této legitimacy a vyvolání dojmu, že obchází svůj mandát, je něco, co si tento soud nemůže dovolit“

- Regina E. Rauxloh ³⁸⁴

³⁸⁴ RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining – A necessary tool for the International Criminal Court Prosecutor. *Judicature*. 2011, vol. 94, issue 4. Str. 185.

LITERATURA

Knihy

- BASSIOUNI, M. Cherif. *Introduction to International Criminal Law*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013, cxxxvi, 1122 s. ISBN 978-90-04-18644-6.
- BASSIOUNI, M. Cherif. *The statute of the International Criminal Court: a Documentary History*. Ardsley, N. Y.: Transnational Publishers, 1998. 793 s. ISBN 1571050957.
- BOHLANDER, Michael. *Plea Bargaining before the ICTY*. In MAY, Richard et al. *Essays on ICTY Procedure and Evidence in Honour of Gabrielle Kirk McDonald*. Springer Netherlands, 2000. 579 s. ISBN 9789041114822.
- BRADY, Helen. *The System of Evidence in the Statute of the International Criminal Court*, In SCHABAS, A. William a LATTANZI, Flavia. *Essays on the Rome Statute of the International Criminal Court*. 1999. 518 s. ISBN 88-87847-00-2.
- CARTER, Linda E a Fausto POCAR. *International Criminal Procedure: the Interface of Civil Law and Common Law Legal Systems*. 2nd rev. ed. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013, xxii, 246 s. ISBN 978-0-85793-957-9.
- CASSESE, Antonio. *Realizing Utopia: The Future of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 0199691665.
- COMBS, Nancy Amoury. *Guilty Pleas in International Criminal Law - Constructing a Restorative Justice Approach*. Stanford University Press. 2007. 370 s. ISBN 978-0-8047-5351-7.
- CRYER, Robert. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, xlv, 477 s. ISBN 978-0-521-87609-4.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 343 s. ISBN 978-80-7380-023-9.
- GUARIGLIA, Fabricio, a HOCHMAYR, Gudrun. Komenář k článku 65. In: TRIFFTERER, Otto, a AMBOS, Kai. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: observers' notes, article by article*. 2nd ed. Baden-Baden: Nomos, 2008. ISBN 978-3-406-57841-0.
- HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 440 s. ISBN 978-80-7380-458-9.

- HAYNER, Proscilla B. *Unspeakable Truths: Confronting State Terror and Atrocity*. Routledge. 2001. 368 s. ISBN 0415924774.
- CHROMÁ, Marta. *Anglicko-český právní slovník*. LEDA, spol. s r.o., 3. vydání. 2010. 341 s. ISBN 978-80-7335-248-6.
- JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s. 2008. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9
- KAMISAR, Yale; LAFAVE, Wayne R.; ISRAEL, Jerold H. aj. *Modern Criminal Procedure*. 12. vydání. Spojené státy americké : nakladatelství Thomson/West, 2008. 1770 s. ISBN 978-0314189875
- KHAN, Karim A. a Rodney DIXON. *Archbold, International Criminal Courts: Practice, Procedure, and Evidence*. 3rd. ed. London: Sweet, 2009, clxiii, 1685 s. ISBN 978-184-7037-923.
- KLOUČKOVÁ, Světlana a FENYK, Jaroslav. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005. 1024 s. ISBN 80-7201-527-3.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. *České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí: (vybrané problémy)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 184 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 355. 184 s. ISBN: 978-80-210-4982-6.
- LAFAVE, Wayne R., ISRAEL, Jerold H., KING, Nancy J. aj. *Criminal procedure*, 5. vydání, Spojené státy americké: Nakladatelství THOMSON REUTERS, 2009. ISBN 978-0314199362
- MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: A Documentary History and Analysis*. First edition. Irvington-on-Hudson, N. Y.: Transnational Publishers, 1995, 2 v. s. 652. ISBN 0941320928.
- MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *The International Criminal Tribunal for Rwanda*. Irvington-on-Hudson, N. Y.: Transnational Publishers, 1998. ISBN 1-57105-038-8.
- PICCIGALLO, Philip R. *The Japanese on trial: Allied war crimes operations in the East, 1945-1951*. Austin: University of Texas Press, 1979, xv, 292 s. ISBN 02-927-8033-8. Str. 212.

- SIMPSON, Gerry. *Internatinal Criminal justice and the past*. In: BOAS, Gideon, William SCHABAS a SCHARF, Michael P. *International Criminal Justice: Legitimacy and Coherence*. 2nd rev. ed. Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2012, xii, 322 s. ISBN 978-1-78100-559-0.
- SHAPIRO, Scott J. *Legality*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2013. 488 s. ISBN 9780674725782.
- SCHABAS, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, xiii, 548 s. ISBN 9780521881258.
- SCHABAS, William, McDERMOTT, Yvonne a HAYES, Niamh. *The Ashgate Research Companion to International Criminal Law: Critical Perspectives*. Burlington, Vt.: Ashgate, 2013. Ashgate research companion. ISBN 9781409419181.
- SCHARF, Michael P. *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: A Documentary History and Analysis*. Hotei Publishing. 1995. 1224 s. ISBN 978-0941320924.
- SLUITER, Göran. *International Criminal Procedure: Principles and Rules*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013, xxxvii, 1681 s. ISBN 978-0-19-965802-2.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009. 786 s. ISBN 978-80-254-4033-9.
- STOVER, Eric. *The Witnesses: War Crimes and the Promise of Justice in The Hague*. University of Pennsylvania Press. 2007. 248 s. ISBN 978-0812219944.
- ŠTURMA, Pavel. *Návrh Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva*. In: ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002, 311 s. ISBN 80-246-0305-5
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní zločiny a zločiny podle mezinárodního práva: teoretický pohled*. In: *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. 229 stran. Studie z mezinárodního práva, č. 6 (29). ISBN: 978-80-87975-16-9
- VAN SCHAACK, Beth a SLYE, Ronald. *International Criminal Law and its Enforcement*. 2nd ed. New York, NY: Thomson Reuters/Foundation Press, 2010, xlv, 1051 s. ISBN 9781599417547.

Články

- BAGARIC, Mirko a AMARASEKARA, Kumar. Feeling Sorry? – Tell Someone who Cares: The Irrelevance of Remorse in Sentencing. *Howard Journal of Criminal Justice*, 2001, vol. 40, issue 4, s. 364-376. ISSN 2059-1101.
- BASAK Adam, The Influence of the Nuremberg Judgement on the Practice of the Allied Courts in Germany. *Polish Yearbook of International Law*. 1977–78, vol. 161, issue 9. ISSN 0554-498X.
- CASSESE, Antonio. The Legitimacy of International Criminal Tribunals and the Current Prospects of International Criminal Justice. *Leiden Journal of International Law*. 2012, Vol. 25, Issue 2, s. 491-501. ISSN 0922-1565.
- CLARK, Janine Natalya. Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation. *The European Journal of International Law*. 2009, vol. 20, No. 2. s. 415-436. ISSN 0938-5428.
- COHEN, David. „Justice on the Cheap“ Revisited: The Failure of the Serious Crimes Trials in East Timor. *Asia Pacific Issues*. 2006, No. 80, s. 1.-12. ISSN 1522-0966.
- COMBS, Nancy Amoury. Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargaining of International Crimes. *University of Pennsylvania Law Review*. 2002, vol. 151, No. 1, s. 1-158. ISSN 1942-8537.
- COMBS, Nancy Amoury. International Decisions: Prosecutor v. Plavšić. 2003. *Faculty Publications*. Paper 34. College of William & Mary Law School, William & Mary Law School Scholarship Repository.
- COMBS, Nancy Amoury. Legitimizing International Criminal Justice: The Importance of Process Control. *Michigan Journal of International Law*. 2012. Vol. 33. ISSN 1052-2867.
- COMBS, Nancy Amoury. Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited Influence of Sentencing Discounts [online]. *Faculty Publications*. 2006, paper 36. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/36>
- COOK, J. A. *Plea Bargaining at The Hague* University of Georgia, School of Law. Scholarly Works. 2005. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: http://digitalcommons.law.uga.edu/fac_archtop/858.
- D'AMATO, Anthony. Defending a Person Charged with Genocide. *Chicago Journal of International Law*. 2000, vol. 1. ISSN 1529-0816.

- DAMAŠKA, Mirjan. Negotiated Justice in International Criminal Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2. ISSN 1478-1387.
- DEL PONTE, Carla. *Four Years in The Hague: A Retrospective – and the Way Forward* [online]., 2004. Faculty Publications. Paper 130. College of William & Mary Law School, William & Mary Law School Scholarship Repository. [cit. 24. 7. 2016] Dostupné z: <http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1128&context=facpubs>.
- DIXON, Rodney, a DEMIRDJIAN, Alex. Advising Defendants about Guilty Pleas before International Courts. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3. ISSN 1478-1387.
- DRAYTON, Richard. An Ethical Blank Check [online]. Guardian (UK), May 10, 2005, [cit. 1. 2. 2015].
- DRUMBL, Mark A. Collective Violence and Individual Punishment: The Criminality of Mass Atrocity. *Northwestern University Law Review*. 2005, vol. 99, s 539-608. ISSN 0029-3571.
- FASSENBERDER, Bardo. Reflections of the International Legality of the Special Tribunal for Lebanon. *Journal for International Criminal Justice*. 2007, vol. 5, s. 1091-1105. ISSN 1478-1387.
- FOSTER, Paula. *A Plea for Plea Bargains*. MILWAUKEE J. Sentinel, 8. prosince 2003, str. A10.
- HALL, Christopher Keith. The first proposal for a permanent international criminal court. *International Review of the Red Cross*. 1998, vol. 38, issue 322, s. 57-74. ISSN 1026-8812.
- HENHAM, Ralph. The Ethics of Plea Bargaining in International Criminal Trials. *Liverpool Law Review*. 2005, vol. 26, issue 3, s. 209-224. ISSN 0144-932X.
- HENHAM, Ralph. Some Issues for Sentencing in the International Criminal Court. *International and Comparative Law Quarterly*. 2003, vol. 52, No. 1, s. 81-114. ISSN 0020-5893.
- HENHAM, Ralph, a DRUMBL, Mark. Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Criminal Law Forum*. 2005, vol. 16, issue 1, s. 49-87. ISSN 1046-8374.
- IVKOVIC, Sanja Kutnjak. Justice by the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Stanford Journal of International Law*. 2001, vol. 37. ISSN 0731-5082.

- KOVAROVIC, Kate. Pleading for Justice: The Availability of Plea Bargaining as a Method of Alternative Dispute Resolution at the International Criminal Court. *Journal of Dispute Resolution*. 2011, issue 283. ISSN 0022-0027.
- LOMBARDI, George P. Legitimacy and the Expanding Power of the ICTY. *New England Law Review*. 2003, Vol. 34, No. 4. ISSN 0028-4823.
- McDONALD, Gabrielle Kirk. Reflections on the Contributions of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Hastings International and Comparative Law Review*. 2001. Vol. 24, No. 2. ISSN 0149-9246.
- OPPEL, Richard A. Jr. Sentencing shift gives new clout to prosecutors. *The New York Times National (Chicago)* 26. 9. 2011. s. A1.
- ORLANDI, Renzo. Plea bargaining in den kontinentaleuropäischen Ländern. *Österreichische Juristen-Zeitung*. 2009, č. 9. 404 s. ISSN 0029-9251.
- PETRIG, Anna. Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law*. 2008. [online]. [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://studentorgs.kentlaw.iit.edu/jicl/journal/volume-8/>.
- PITTMAN, Thomas W. Making the Case for Binding Plea Agreements at the ICTY. *Journal of International Law of Peace and Armed Conflict*. 2007, vol. 20, issue 3, s. 155-159. ISSN 0937-5414.
- POPOVSKI, Vesslin, TURNER, Nicholas. Legality and Legitimacy in International Order. *United Nations University*. 2008, No. 5. [online]. [cit. 24. 7. 2016]. Dostupné z: <https://www.ciaonet.org/attachments/860/uploads>.
- RAUXLOH, Regina E. Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining. *International Criminal Law Review*. 2010, vol. 10, issue 5, s. 739-770. ISSN 1567-536X.
- RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining – A Necessary Tool for the International Criminal Court Prosecutor. *Judicature*. 2011, vol. 94, issue 4, s. 178-185. ISSN 0022-5800.
- RAUXLOH, Regina. Plea Bargaining in International Criminal Justice: Can the International Criminal Court Afford to Avoid Trials? *Journal of Criminal Justice Research*. 2011, vol. 1, No. 2. ISSN 2160-2816.

- SCHRAG, Minna. Lessons Learned from ICTY Experience. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 2, s. 427-434. ISSN 1478-1387.
- SCHABAS, William. Partners in the Search for Truth: The Truth Commission and the Special Court. *Studies in Transnational Legal Policy*. 2012, No. 45. ISSN 1057-0551.
- SCHARF, M. P. The Politics of Establishing an International Criminal Court. *Duke Journal of Comparative and International Law*. 1995, vol. 6, s. 167-174. ISSN 1053-6736.
- SCHARF, Michael P. Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, vol. 2, issue 4, s. 1079-1080. ISSN 1478-1395.
- SCHNEIDER, Andrea Kupfer. Bargaining in the Shadow of International Law: What the Normalization of Adjudication in International Governance Regimes Means for Dispute Resolution. *New York University Journal of International Law and Politics*. 2009, vol. 41. ISSN 0028-7873.
- SIMONS, Marlise. *Plea Deals Being Used To Clear Balkan War Tribunal's Docket*, New York Times, 18. listopadu 2003, str. A1.
- SULGAJIĆ, Emir. "Truth at The Hague", New York Times, 1. 6. 2003 [online] dostupné z: <http://www.nytimes.com/2003/06/01/opinion/truth-at-the-hague.html> [cit. 22. 7. 2016].
- ŠTĚPÁN, Jan. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. *Právo a zákonnost*. 1991, č. 5, s. 298. ISSN 1210-0900.
- TIEGER, Alan, SHIN, Milbert. Plea Agreements in the ICTY. *Journal of International Criminal Justice*. 2005, vol. 3, issue 3, s. 666-679. ISSN 1478-1395.
- VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, č. 11. ISSN 1211-2860.
- WALD, Patricia M.. The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia Comes of Age: Some Observations on Day-to-Day Dilemmas of an International Court. *Washington University Journal of Law & Policy*. 2001, vol. 5. ISSN 1533-4686.
- ZACKLIN, Ralph. The Failings of Ad Hoc International Tribunals. *Journal of International Criminal Justice*. 2004, Vol. 2. ISSN 1478-1395.

Soudní rozhodnutí a dokumenty, podkladové materiály soudů

- ICC, Situations and Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/EN_Menu/ICC/Pages/default.aspx. Údaje platné ke dni 25. 6. 2015
- ICC: Structure of the Court. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/structure%20of%20the%20court/Pages/structure%20of%20the%20court.aspx#b
- ICTR, Prosecutor v. Bisengimana, 00-60-7, Sentencing Judgement, 13. 4. 2006.
- ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Appeals Chamber Judgement, 19. 10. 2000.
- ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR-97-23, Judgement and Sentence, 4. 9. 1998.
- ICTR, Prosecutor v. Nzabirinda, 2001-77-T, Sentencing Judgement, 23. 2. 2007.
- ICTR, Prosecutor v. Ruggiu, 97-32-I, Sentencing Judgement, 1. 6. 2006.
- ICTR, Prosecutor v. Serushago, ICTR-98-39, Sentence, 5. 2. 1999.
- ICTR in Brief. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.unict.org/en/tribunal>.
- ICTY, Prosecutor v. Alekovski, IT-95-14/1, Appelas Chamber Judgement, 24. 3. 2000.
- ICTY, Prosecutor vs. Babić, IT-03-72, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/babic/cis/en/cis_babic_en.pdf.
- ICTY, Prosecutor vs. Babić, IT-03-72, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Banović, IT-02-65/1-S, Sentencing Judgement, 28. 10. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Blagojević & Jokić, IT-02-60, Decision on Vidoje Blagojevic's Expedited Motion to Compel the Prosecution to Disclose its Notes from Plea Discussions with the Accused Nikolić & Request for an Expedited Open Session Hearing, 13. 6. 2003.

- ICTY, Prosecutor v. Blaškić, IT-95-14-T, Judgement, 3. 3. 2000.
- ICTY, Prosecutor v. Bralo, IT-95-17, Case information sheet [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/bralo/cis/en/cis_bralo.pdf
- ICTY, Prosecutor v. Češić, IT-95-10/1, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/cesic/cis/en/cis_cesic.pdf.
- ICTY, Prosecutor v. Deronjić, IT-02-61, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z http://www.icty.org/x/cases/deronjic/cis/en/cis_deronjic.pdf.
- ICTY, Prosecutor v. Deronjić, IT-02-61, Dissenting Opinion of Judge Wolfgang Schomburg, 30. 3. 2004.
- ICTY, Prosecutor v. Erdemović. IT-96-22-Tbis, Sentencing Judgement, 5. března 1998.
- ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22, Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, 7. 10. 1997.
- ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22. Separate and Dissenting Opinion of Judge Cassese, 7. 10. 1997.
- ICTY, Prosecutor v. Jokić, IT-01-42, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/miodrag_jokic/cis/en/cis_jokic_en.pdf.
- ICTY, Prosecutor v. Jokić, IT-01-42/1-S, Sentencing Judgement, 18. 3. 2004, odst. 75.
- ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54-AR73.4., Dissenting Opinion of Judge David Hunt on Admissibility of Evidence in Chief in the Form of Written Statement, 21. 10. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54, Transcript of Initial Appearance, 3. 6. 2001.
- ICTY, Prosecutor v. Milošević Slobodan, IT-02-54, Transcript of Status Conference, 30. 8. 2001.
- ICTY, Prosecutor v. Milošević, IT-02-54, Decision to Lift the Confidentiality Status of the Plea Agreement in the Erdemović Case, 26. 8. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Mrda, IT-02-59, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/mrda/cis/en/cis_mrdja_en.pdf.

- ICTY, Prosecutor v. Mrda, IT-02-59-S, Sentencing Judgement, 31. 3. 2004.
- ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/plavsic/cis/en/cis_plavsic_en.pdf.
- ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, protokol o slyšení ze dne 2. 10. 2002.
- ICTY, Prosecutor vs. Plavšić, IT-00-39, Sentencing Judgement, 27. 2. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Nikolić Dragan, IT-94-2-S, Sentencing Judgement, 18. 12. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Nikolić Momir, IT-02-60/1, Case information sheet. [online]. [cit. 23. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/nikolic/cis/en/cis_nikolic_momir_1.pdf.
- ICTY, Prosecutor v. Nikolić Momir, IT-02-60/1, Sentencing Judgement, 2. 12. 2003
- ICTY, Prosecutor v. Obrenović, IT-02-60/2-S, Sentencing Judgement, 10. 12. 2003.
- ICTY, Prosecutor v. Sikirica, IT-95-8-S, Sentencing Judgement, 13. 11. 2001.
- ICTY, Prosecutor v. Todorović, IT-95-9/1, Sentencing Judgement, 31. 7. 2001
- ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-I, rozhodnutí soudu o návrhu obhajoby o jurisdikci soudu ze dne 10. 8. 1995
- ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-I, rozhodnutí odvolacího senátu o návrhu obhajoby o jurisdikci soudu ze dne 2. 10. 1995
- ICTY, Prosecutor v. Zelenović, IT-96-23/2-S, Decision on Prosecution's motion to withdraw the motion under Rule 11 *bis*, 8. 5. 2007
- ICTY Achievements. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/324>.
- ICTY, Completion Strategy, [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/en/about/tribunal/completion-strategy>, [online].
- ICTY: Cost of Justice + Facts & Figures + Annual Reports 1994 – 2014. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/>

- ICTY: Key Figures of the Cases.[online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/24>
- ICTY: Transfer of Cases. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sections/TheCases/TransferofCases>
- ICTY Manual on Developed Practices, str. 69, bod 73. [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/ICTY_Manual_on_Developed_Practices.pdf. [cit. 5. 7. 2016].
- USA, People v. Selikoff, 318 N.E.2d 784 (N.Y. 1974).
- USA, Santobello v. New York, 404 U.S. 257, 92 S.Ct. 495, 30 L.Ed.2d 427 (1971).
- Obžaloba Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 6. 10. 1945
- Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. 10. 1946
- Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ ze dne International Military Tribunal for the Far East Judgement, 4. 12. 1948

Zákony a obdobné právní zdroje

- ECCC Internal Rules (Vnitřní pravidla ECCC)
- ECCC Transitional Rules of Criminal Procedure (Jednací řád ECCC)
- ECCC Law - Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea (Statut ECCC)
- ICC Rules of Procedure and Evidence (Jednací řád ICC)
- ICC Elements of Crimes (Prvky skutkové podstaty trestných činů ICC)

- ICC Financial Regulations and Rules (Finanční ustanovení ICC)
- Agreement on the Privileges and Immunities of the ICC (Dohoda o výsadách a imunitách ICC)

- ICTY Statute (Statut ICTY)
- ICTY Rules of Procedure and Evidence (Jednací řád ICTY)

- ICTR Statute (Statut ICTR)
- ICTR Rules of Procedure and Evidence (Jednací řád ICTR)

- Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Sněmovní tisk 510/0 pro 6. volební období (od 2010).
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy
- sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu mezinárodního trestního soudu
- vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 32/1955 Sb. m. s., o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia.

- U. S. Federal Rules of Criminal Procedure
- U. S. Federal Rules of Evidence

- Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren, BGBl. I S. 2353.

- Statute of the Special Tribunal of Lebanon (Statut Zvláštního Tribunálu pro Libanon)
- Rules of Procedure and Evidence of the Special Tribunal of Lebanon (Jednací řád Zvláštního Tribunálu pro Libanon)

Dokumenty OSN, mezinárodní smlouvy, ostatní

- Agreement between United Nations and the Royal Government of Cambodia Concerning the Prosecution Under Cambodian Law of Crimes Committed During the Period of Democratic Kampuchea (6. 6. 2003). (ECCC Agreement)
- Annual Report of the ICTY 2002, UN Doc. S/2002/985
- International Military Tribunal Charter, 8. 8. 1945
- International Military Tribunal for the Far East Charter, 19. 1. 1946
- Completion Strategy of the ICTR, U. N. Doc. S/2003/946
- Completion Strategy Report, 15. 5. 2015, UN Doc. S/2015/342, [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_15may2015_en.pdf
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, přijata Rezolucí Valného shromáždění OSN č. 260 ze dne 9. prosince 1948 (Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia).
- Control Council Law No. 10, 20. 12. 1945. [online]. [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/imt/imt10.asp>.
- Declaration of Moscow, 1. 11. 1943
- Doporučení výboru ministrů Rady Evropy č. R (87) 18 ze dne 17. září 1987 o zjednodušení trestní justice
- ICC Facts and Figures [online]. [cit. 15. 8. 2016] Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about>.
- Poznámky Výborů k dodatkům k článku 11 amerických Federálních pravidel trestního procesu, [online]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_11. [cit. 5. 7. 2016].
- Prohlášení předsedy ICTY uskutečněné na setkání členů diplomatických misí, UN Doc. 11/29, 11. 2. 1994, otištěno v MORRIS, Virginia a SCHARF, Michael P. *An insider's guide to the international criminal tribunal for the former Yugoslavia: a documentary history and analysis*. First edition. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Transnational Publishers, 1995, 2 v. s. 652. ISBN 0941320928
- Projev Madeleine Albright na 3217. schůzi Rady bezpečnosti OSN dne 25. 5. 1993. Přepis [online]. Dostupné

z: <http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/930525-unsc-verbatim-record.pdf>. [cit. 4. 6. 2016].

- Report of the Commission to the Preliminary Peace Conference, *The American Journal of International Law*, Vol. 14, No. 1/2 (Jan. - Apr., 1920), pp. 95-154.
- Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993), para 18 – 20.
- Report of the Secretary-General on the Activities of the Office of International Oversight Services, A/51/789 6. 2. 1997
- UNMIK Reg. No. 2000/64 (15. 12. 2000);
- UNTEAT Reg. No. 2000/15 (6. 6. 2000);
- United Nations, ICTY, Directive No. 1/94 on the Assignment of Defence Counsel
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1315 (14. 8. 2000)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 780 (1992)
- Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 808, 22. 2. 1993 (ICTY).
- Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 827, 25. 5. 1993 (ICTY).
- Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 955, 8. 11. 1994 (ICTR).
- Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 1757 (2007)
- Rezoluce RC/Res.6 ze dne 11. 6. 2010 - Dodatek k Římskému statutu.
- Special proclamation, Establishment of an International Military Tribunal for the Far East, 19. 1. 1946;
- UN MICT: About the MICT. [online]. [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.unmict.org/en/about>.
- vyjádření předsedy Nejvyššího soudu Spojených států amerických Warrena E. Burgera na výroční konferenci American Bar Association, uveřejněno v *The New York Times* 11. 8. 1970. s. 24.
- Zpráva expertní skupiny pro vyhodnocení efektivity a fungování Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, 54. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů, bod programu jednání 142 – 143, odst. 23, 28, 34, 90, U.N. Doc. A/54/634 (1999). [online]. [cit. 26. 3. 2016]. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/230/32/IMG/N0023032.pdf?OpenElement>.

- Srebrenica Justice Campaign, Bulletin č. 7, 1(2004)
- Tribunal for the Former Yugoslavia. Criminal Law Forum (2005)
16. Str. 62.